

1

ჩვენს ქვე
თავსა.

პროლეტარებო ყველა ქვეყნისა, შეერთდით!

ჩვენი ქვე- თათბია.

საქართველოს საბჭოთა მწიკლეების
ქაფურის უძველესი უკანალი.

13979

1

ი მ მ ი ს ი
1 9 3 6
ტ ბ ი მ ი ს ი

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

1. მეთაური

მხატვრული ლიტერატურა

2. გ. კალანდაძე—შამილი
3. გ. აბაშიძე—პარაშუტი
4. ს. ჩიქოვანი—გაზაფხული
5. თ. ბურჭულაძე—ჩაპაევი
6. დ. შენგელაია—იმამი
7. მ. ებრალოძე—მამაჩემი
8. ვ. ორბელი—სიმღერა პურის მარცვალზე
9. ა. ხაჯაია—გაზაფხულის ზეიმი
10. გ. აროსია—ფრთამოტეხილი მერცხალი
11. მ. გვახალია—სურამი

პრიტიკა

12. ბ. ჟღენტო—ჩვენი ლიტერატურული ახალ-
გაზრდობა
13. ვ. გოლცვეი—სერგო კლდიაშვილი

კლასიკური მემკვიდრეობა

14. პროფ. სერგო დანელია—ალექსანდრე
პუშკინი
15. ა. ჭეიშვილი—ვიქტორ ჰიუგო
16. ვ. ჰიუგო—ის ლერწმებს შორის—თარგმანი
გ. გაჩეჩილაძისა
17. — ლამის ოკეანე—თარგმ. მ. პატარიძისა

სხრპ ხალხთა ლიტერატურა

18. ბელორუხიის ლიტერატურა
19. ვ. კოვალსკო—ალლა—თარგ. მ. პატარიძისა
20. ს. წვერავა—ლიტწერების მუშაობა
21. ქრონიკა

ამხ. სტალინის ისტორიული სიტყვა წითელი არმიის აკადემიკოსთა გამოშვებაზე—ახალი ეტაპია სოციალიზმის მშენებელ კადრებისათვის ბრძოლაში. ლოზუნგი „კადრები სწყვეტენ ყველაფერს“—ჩვენი მუშაობის პროგრამაა ყოველ დარგში. ამხ. სტალინის სიტყვა მოითხოვს მზრუნველ დამოკიდებულებას ადამიანებისადმი, რომლებიც ახალ სოციალისტურ სინამდვილეს ქმნიან. აქ ჩანს უდიდესი სიყვარული ახალი სამყაროს მშენებელ ადამიანთა მიმართ. მხოლოდ ჩვენ დიად სამშობლოში აქვს ადამიანს ყველა შესაძლებლობანი გამოამყლავნოს თავისი ნიჭი, უნარი.

„კაპიტალიზმის განვითარება მიემართებოდა ადამიანთა წინააღმდეგ, სოციალიზმის განვითარება კი მიმართულია ადამიანთა საკეთილდღეოდ. კაპიტალიზმი უღობებელია. სოციალიზმი კი ჰუმანიტარულია ამ სიტყვის ნამდვილი მნიშვნელობით“ („პრავედა“).

ამხ. სტალინის სიტყვა უდიდესი მნიშვნელობის ამოცანებს აყენებს ჩვენ სალიტერატურო ორგანიზაციათა წინაშე. ერთ-ერთი მთავარი ამოცანაა—აღზრდა, წინ წამოწევა ახალგაზრდა მწერალთა კადრებისა. ჩვენი ვალია ყველაფერი გავაკეთოთ იმისათვის, რომ ლიტერატურის ახალ კადრების მიმართ იყოს ნამდვილი მზრუნველი დამოკიდებულება. ჩვენ უნდა შევქმნათ ყველა პირობები, რომ ახალგაზრდა მწერლის ნიჭი, შემოქმედებითი უნარი სავსებით გაიშალოს. ამისათვის საჭიროა შემოქმედებითი მუშაობის შესაფერი ატმოსფერა, ამ მუშაობის ახალ საფეხურზე აყვანა, სწორი გეზი.

იმისათვის, რომ ჩვენი ლიტერატურული ახალგაზრდობა ნამდვილი ოსტატობის დონემდე ავიდეს, აუცილებელია წარსულის კულტურული მემკვიდრეობის კრიტიკულად ათვისება, იდეათა განვითარების საფუძვლიანი შესწავლა მთელი ისტორიის გასწვრივ. ახალგაზრდა მწერალს უნდა მივცეთ ცოდნის შესაფერი მარაგი. მას უნდა ჰქონდეს კულტურა შრომის, სიტყვის.

მაგრამ უმთავრესი და განმსაზღვრელია ის, რომ ჩვენმა ლიტერატურულმა ახალგაზრდობამ ორგანიულად შეითვისოს პროლეტარული მსოფლმხედველობა, მარქსის, ლენინის, სტალინის მოძღვრება, მათი იდეები, მხოლოდ ამ გზით არის შესაძლებელი ახალგაზრდა კადრების სწორი შემოქმედებითი აღზრდა, მათი ნამდვილ ოსტატებად ჩამოყალიბება. ჩვენი სოციალისტური პრაქტიკის ღრმად შესწავლა, აქტიური მონაწილეობა ახალი ქვეყნის მშენებლობაში აუცილებელი პირობაა ჩვენი ლიტერატურული ახალგაზრდობის განვითარების, წინსვლის.

ახალი კადრების აღზრდაში დიდია როლი ლიტერატურული კრიტიკის, ჟურნალების, გამომცემლობების. განსაკუთრებით მეტად საპასუხისმგებლო ამოცანები დგას ჩვენი ლიტერატურული ახალგაზრდობის ჟურნალის წინაშე („ახალგაზრდა მწერალი“), რომელიც ახლა რეორგანიზებულია და გამოდის სხვა სახელწოდებით—„ჩვენი თაობა“

ჟ. „ჩვენი თაობა“ ფართო ადგილს დაუთმობს ახალგაზრდა მწერლების მხატვრულ პროდუქციას. ამავე დროს ყოველმხრივ შეეცდება გაუწიოს დახმარება ახალგაზრდა მწერალს მის თეორიულ სწავლებაში და შემოქმედებით მუშაობაში. რედაქცია იმგვარად წარმართავს თავის მუშაობას, რომ ამ დახმარებას ექნეს რაც შეიძლება უფრო მეტი კონკრეტული და პრაქტიკული ხასიათი.

ყურნალში რადიკალურად იქნება გაძლიერებული კრიტიკული განყოფილება და კონსულტაცია. შემოღებული იქნება სპეციალური განყოფილება „მიმოწერა მკითხველებთან“.

ყურნალი „ჩვენი თაობა“ ენერგიულად იბრძოლებს, რომ ასწიოს ჩვენი ლიტერატურული ახალგაზრდობის პოლიტიკურ-კულტურული დონე. რედაქციამ განსაკუთრებულ ყურადღებას მიაქცევს ლიტერატურული სწავლების საკითხებს. ეს შეეხება როგორც წარსულის კულტურული მემკვიდრეობის ლენინურ ათვისებას, ისე თანამედროვე საბჭოთა ლიტერატურის პრობლემების გაშუქებას. ყურნალი „ჩვენი თაობა“ სისტემატიურად მოათავსებს მარქსიზმ-ლენინიზმის კლასიკოსთა—მარქსის, ენგელსის, ლენინის და სტალინის შეხედულებებს ლიტერატურის და კულტურის საკითხებზე. მათი შეხედულებათა ღრმად შესწავლა საუკეთესო საშუალება იქნება ჩვენი ახალგაზრდობის აღსაზრდელად, მისი პოლიტიკური და კულტურული დონის ასამაღლებლად.

ჩვენ გვინდა ხაზი გავუსვათ იმ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას, რომელიც ახალგაზრდობისათვის აქვს ჩვენი კომუნისტური პარტიის გამორეზონანსული ისტორიის შესწავლას. ჩვენი ლიტერატურული ახალგაზრდობის ლენინურ აღზრდისათვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ამხ. ლ. ბერიას მოხსენებას ტფილისის პარტაქტივზე—„ბოლშევიკური პარტორგანიზაციების ისტორიისათვის ამიერ-კავკასიაში“.

ამხ. ბერიამ ამ მოხსენებაში მთელი სისრულით დაგვიხატა და სწორად გააშუქა ჩვენი პარტიის ბელადის ამხ. სტალინის გივანტური როლი ამიერ-კავკასიის მშრომელი მასების რევოლუციურ ბრძოლაში. მან გვიჩვენა თუ როგორ გამოსჭედა ამხ. სტალინმა მუშათა კლასის მტრებთან დაუნიღბებელ ბრძოლაში ამიერ-კავკასიის ბოლშევიკურ პარტიული ორგანიზაციები.

ამხ. ბერიას მოხსენების სახით ჩვენ უკვე გვაქვს ამიერ-კავკასიის პარტიული ორგანიზაციების ნამდვილი ბოლშევიკური ისტორია და ამ მოხსენებაზე, თავდადებული რევოლუციონური ბრძოლის იმ გამორეზონანსულ ფაქტებზე, რომელთა შესახებაც ლაპარაკობს ამხ. ბერია, უნდა აღვზარდოთ ჩვენი ახალგაზრდობა.

როგორც აღვნიშნეთ განსაკუთრებით დიდი აღმზრდელობითი როლი უნდა ითამაშოს ჩვენმა კრიტიკამ. „ჩვენი თაობა“-ს რედაქცია შეეცდება, რომ ყურნალში მოთავსებულ კრიტიკულ სტატიებს ექნეს მზრუნველური, პედაგოგიური მიდგომა ლიტერატურულ ახალგაზრდობის პროდუქციისადმი. ჩვენ შევებრძობებით ახალგაზრდა მწერლის როგორც გადაჭარბებულ ხოტბის ტენდენციას, ისე ზოგიერთი ნაკლისათვის (რომელიც ბუნებრივია, ახალგაზრდა მწერალს თავისი მუშაობის პირველ სტადიაზე ახასიათებს), მისი გაბიბრუებისა და „განადგურების“ ცდებს.

ჩვენი კრიტიკა არა თუ მარტო უნდა აღნიშნავდეს, აფასებდეს ახალგაზრდა მწერლის შემოქმედებას, არამედ უნდა ეხმარებოდეს მას წავიდეს წინ, აჩვენდეს უფრო დაკვირვებულ, ღრმა მუშაობას.

შეიარაღებული ბოლშევიკური სიფხიზლით, მთელის დაუნიღბლობით ყურ. „ჩვენი თაობა“ იბრძოლებს კლასობრივი მტრის ნარჩენების იდეოლოგიის ყოველგვარ გამოვლენათა წინააღმდეგ ჩვენს ლიტერატურაში.

ყურნალი „ჩვენი თაობა“ თავდადებულად იბრძოლებს, რომ ჩვენი საბჭოთა მწერლების რიგებს შეემატოს რაც შეიძლება მეტი ახალგაზრდა მწერლები, რომლებიც დაუფლებულნი იქნებიან ლიტერატურული ოსტატობის რთულ ტექნიკას.

მხატვრული დიგრაფიკა

ზიორზი კალანდაძე

შამილი

სადაც ტყენი ზღაპრულ დევებს ჰგვანან,
ქარს გრილით გაუშლია ფრთები,
რა დინჯად და რა ზვიადად დგანან
დალესტანის თეთრნაბადა მთები.

იქ, მყინვარზე, თვალს გაუშვებ ცურვით,
მზე და ქარი სადაც კლდეებს ხრიან,
აქ კი, ხევში გადაჰყვება ყური
მთით მოწყვეტილ მეწყერების ხრიალს.

დაბლა ღია ნაპრალები მოჩანს,
საძოვრები უღვეი და ვრცელი:
ავარეთის სათიბების ხონჩა,
და ფარივით მოქნეული ველი.

ქედს ქედიდან აქსაია მიჯნავს,
ხან შხუილა, ხან წყნარი და მდორი;
ფრთას გაშლის და ხევს გასცურავს დინჯად
ხუნძახიდან აფრენილი ქორი.

აქ, ამ მთებში, ამ ხევებში, ერთ დროს,
სადაც ახლა შრომა ძმური ხარობს,
არწივების ბრძოლის ცეცხლი ენთო
და დიოდა სისხლიანი წყარო.

ვაჟკაცს მტრის წინ არ სჩვეოდა ძრწოლა,
დედას შვილებს უხოცავდენ თვალწინ,
მაშინ შამილ უმართავდა ბრძოლას
იმპერიის ორთავიან არწივს.

შამილ, შამილ ამომტყდარი მთიდან
ელვიანი გრიგალი და დელგმა,
ნახევარი საუკუნე ღვრიდა
მტრის სისხლსა და მთას გუშაგად ედგა.

მაგრამ, როცა ქარიშხალი მიწყდა,
დაჭრილ ფოცხვერს მოუგრიხეს ქედი,
მკერდში შერჩა დაღესტანის მიწა
და განწირულ მოძმეების ბედი.

ახლა სხვაა, დღეს საბჭოთა მთაში
ზეიში აქვს გაუგონარ ხმაურს,
დალი ჰასან შორს ცხვრის ფერმებს აშლის
და იმედით გადახედავს აულს.

ქარაშუტი

ღრუბლებში თეთრად კარავს შლის უცებ,
გამოცურდება ცის კაბადონზე,
ააშრიანებს ლაქვარდის ფურცლებს
და გაკვირვების ნიშანს გაგონებს!

უასაკო და უსულო თითონ
გამონათებს მალლა ელვასებრ,
ქანაობს ქოლგა თოკებზე, თითქო
მთვარე ასულა საქანელაზე.

ვით განწირული და დაღუპული
ქარს მიაქვს, როგორც თეთრი ნაბადი,
ამჩატებულა ცაში ბუმბული
და კაცს მოაფრენს ნელი ფარფატი.

დაკარგა წონა, ზეცა იტაცებს,
ნელა ეშვება დაბლა ჯიუტი,
და დაჭრილივით დგება მიწაზე
უცხო ფრინველი—პარაშუტი.

ტანს ისევ უნდა ცაში ტივტივი,
გალაღებული ქროლვა ფრინველის,
ცისა და ქვეყნის ზღაპრულ ხიდივით.
მიწაზე დგება კომკავშირელი.

სად იყო.

ნისლში დანაგარდობდა.

მხრებზე ეხურა ზეცა შუშებით

და, როგორც დიდხნის ნაავადმყოფარს

ფეხზე დადგომა ეხამუშება.

სიმონ ჩიქოვანი

გ ა ზ ა ფ ხ უ ე რ ი

ზამთარის შემდეგ, ხეებმა მარტში
თვალების მსგავსად ყლორტები გახსნეს.
მზემ გაიზმორა და მხემან მაშინ
მოგვარა სითბო ბუნების სახსრებს.
როგორც შანდალი დადგა ეზოსთან
შვინდი, და შუქმა დაგკრა შვინდიდან.
ქარს სიარული უკვე მობეზრდა,
ეგონა ნაწნავს გადაიშლიდა.
მწვანემ გარეცხა ქალწულის გული,
ქალწულმა მწვანე გაშალა სუფრა.
საბჭოთა მიწის მზა გაზაფხული
ბუნებასა და ლექსს დაეუფლა.
ლაჟვარდის გაღმა დარჩა ავდარი,
მგოსანი შვებით მიეყრდნო კედელს,
სთქვა: გაზაფხული, ძმაო, ამგვარი
მე არ მინახავს ბავშობის შემდეგ.

ჩაქაქვი

მოსდევს ტრამალებს მერნის ჭიხვინი და გმირ სარდალის ხმლის ელვარება,
წინ რომ მიუძღვის ვეფხვებს ვეფხურებ, შეუპოვარი, ცისფერ-თვალემა.
ვთრთი და ადგილზე ველარ ემაგრდები, თითქოს ეკრანზე თვითონ გადაველ,
თითქოს მივეყვები ხმალამოწვდილი მტრის შესამუსრად ლომგულ ჩაპაევს.
რა მიხარია, როცა ზედი-ზედ მოპირდაპირე ჩემწინ ეცემა,
შეხეთ, დავაფრთხეთ, დასავლეთისკენ პირი იბრუნეს შიშით თეთრებმა.
მაგრამ ეს რაა, წითლების ბანაკს ჩუმად, ქურდულად, ხედავთ ვინ უვლის!
ეს ვისი გვამი ჩამოატარა მღვრიე ურალმა მკერდდაცხრილული.
ნუთუ დადუმდა მთრთოლვარე ბაგე, ცეცხლს რომ ისროდა ცისარტყელებად...
ენ, სად ვიყავი და სად გამტყორცნა მე ამბოხებულ ფიქრთა ჭენებამ...
დაწყნარდი, გულო, ეს ქრუანტელი გავლილ ბრძოლების დღეთა ტოლია,
—ნეტავი, დედი, ადრე გეშობე, რომ თვით შევეყროდი მე ამ გოლიათს.
რომ თვით მენახა ამაყი სახე და შეტევები მტრებთან გმირული,
თუგინდ მღელვარე ურალის ტალღებს მეც დავეძირე მკერდდაცხრილული.
... ნეტავი გრძნობდე, ჩემო ლამაზო, სოციალიზმის მშობელო მხარეე,
რა რიგ მაშფოოებს, რომ შენთვის ადრე ბარიკადებზე სისხლს არ ვღვარე,
მაგრამ, მერწმუნე, თუ კი ოდესმე: „ფრონტზე“ ძახილი შენგან გაისმა,
ვით ჩაპაევი გულანთებული, საიერიშოდ ფარხმალს ავისხამთ.

იმამი

ჰასავე-იურტში, თუ ლაშქრობა არ იყო, ცხოვრება უფერულად მიდიოდა. კოშკის თავებზე, ქონგურებზე გუშაგები დადიოდნენ მოსაწყენად.

ჩრდილოეთით ველები, აღმოსავლეთითაც, დასავლეთითაც. მხოლოდ სამხრეთით კავკასიონის კალთები ზღვის დალილ ტალღებივით ეტლაშუნებოდნენ ამ ველს და ქვესკნელში იძირებოდნენ.

ციხე-სიმაგრეში ერთადერთი მამალი იყო.

არავინ იცოდა ვისი იყო იგი. ყველას ერთნაირად უყვარდა, აკმევდა, ელოლიავენბოდა და ისიც, ის ტურის შესაქმელი, დადიოდა ციხის ეზოში ყვინივით ყოყლოჩინა. მსუქანი და ფეხბალიკარტიანს სისხლივით წითელი ფართო ბიბილო ნისკარტზე დარდიმანდულად გადმოჰკიდებოდა.

მამალს სახელად იმამი ერქვა. ალბათ, შამილის გამოჯავრებით. მოკლედ, ალერსისათვის—იმამუშკა.

ერთ დღეს ჰასავე-იურტის იმამმა მოიწყინა.

გარნიზონმა გადასწყვიტა, რომ მამალს სიყვარული მოსწყურდა, მაგრამ დედალი ვერსად იშოვეს.

მეზობელ ციხეს ვენზაპნაიას მისწერეს, მაგრამ არა გამოვიდარა,—ქათმები არც იმათ ჰყავდათ.

გადაწყდა ჩაჩნების აულზე გაილაშქრონ და, თუ თვითონ არიან ქალის ალერსს დაღირსებული, იმამს მაინც უშოვონ ჩაჩნის დედლები.

ბრძოლამ მთელი დღე გასტანა,

ბოლოს ყაზახებს გაუმარჯვდათ.

აული ცეცხლს მისცეს გაგულისებულმა ურუსებმა.

მთელი სოფელი განადგურდა. სამოცამდე სახლი დაიწვა, ორი ამდენი მარჩენალი პურის ძნა. ცამეტი ბასურმანი მოჰკლეს და ოცდაერთი გააური. სამმა ოფიცერმა წარჩინება მიიღო, მაგრამ ყველაზე დიდი ბედნიერება იმამს ჰხვდა წილად: მას ხუთი ჩაჩნური დედალი მოჰგვარეს ცოლად.

მამალი უცებ მოჯობინდა, ხრინწიანი ყელი გაეწმინდა და, ალიონზე რომ დაიყვილებდა, ყაზახთა სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა.

ციხე-სიმაგრეში რამდენიმე ქალი იყო.

უსაქმო მხედრები თავს ევლებოდნენ, დუფელში იხოცებოდნენ, ან-და ჟინისა და დროის მოსაკლავად სვამდნენ, ვისტს თამაშობდნენ.

თვეში ერთხელ ოკაზია ჩამოივლიდა და ეს შემთხვევა შემდეგ ოკაზიამდე ჰყოფნიდათ სალაპარაკოდ.

ყველა გულსყრამდე ახლო იცნობდა ერთიმეორეს და ისე შესძულდათ ერთთურთი, რომ დანახვა ეზარებოდათ.

და აი, ერთ დღეს ჰასავე-იურტში მოვიდა ახალი კაპიტანი,—ციხე ეგორ-ლიკიდან გადმომწესებული.

კაპიტანი კაპიტანი იყო, გვარიც კაპიტნისა ჰქონდა:—კაპიტანი საცი.

არაფრით ჩვეულებრივ კაპიტნისაგან იგი არ განირჩეოდა.

ისევე ულვაშაწკებილი, ისევე უჭკუო და ყოყლოჩინა, როგორც, საერთოდ, ყველა კაპიტნები, მაგრამ კაპიტანი საცი ერთით მაინც განსხვავდებოდა:—ყველა კაპიტანს ცოლი აშარი ჰყავს, ჯოჯო და უწესო. კაპიტანმა სულ სხვა იყო: აზანადან გამოტაცებული ჩერქეზთ ბატონის ასული სეტანეი.

გარნიზონის ყაზახები მას ჩუმად სატანა საციხას ეძახდნენ.

ტანალორთქილი, თეძოგანიერი, საულვაშე ბუსუსებით ოდნავ ჩამუქებული და ეშხიანი მართლაც სატანასავით.

ყველას ძალზე ეშინოდა კაპიტანის.

ეშინოდათ და არა სჯეროდათ.

ისიც მართალია: ფიცხი იყო ბატონი საცი, ფიცხი და ავი. რომ ყვიროდა, ფეხებს ბრაზით აბაკუნებდა და ხმა, ეს სატიალე ხმა, იმდენად წვრილი ჰქონდა და წრიპინა, რომ არაფრით მის ტანს არ ეხამებოდა.

რისხვის შემდეგ უეცრად მშვიდდებოდა და ცისფერი თვალები უცინოდა მიამატად.

თქმა არ უნდა, ყველა ცოლის სიყვარული ერთია და ძალზე უბრალო.

სეტანეის ორმაგად უყვარდა თავისი ქმარი.

მის ძუ სიყვარულში დედური გრძნობაც იხლართებოდა და მხედარი ქმარი მისთვის მხოლოდ „ცაცოჩკა“ იყო.

კაპიტანმამ გადარია მთელი ციხე-სიმაგრე და, მართალია, „იმამმა“ ჰპოვა ნუგეში ცოლების ალერსში, ვნებაც დაიოკა, მაგრამ ახლა გარნიზონი ბორგავდა, ყველას კაპიტნის ცოლი ებოდებოდა.

სეტანეის ლექსებს მღეროდნენ შამპანიურით გადამთვრალი ოფიცრები საკრებულოში, სეტანეის სახელი გავარდა მთელ მარცხენა ფლანგის ციხე-სიმაგრეებში და საიდან არ მოდიოდნენ მის სანახავად თავზე ხელაღებული ოფიცრები?—დარუბანდიდან, გროზნაიდან, ენდერიდან, თემირ-ხან-შურტიდან და ვინ იცის კიდევ...

მისი სახელი ელვასავით მოედო მთებს და თოხუმიდან თოხუმიში, აულიდან აულში, ქოხიდან ქოხში სეტანეის სახელი წკრიალებდა დაირაზე დარხეულ ოქროს ეყვანებით. მთებიც, ეს გოროზი მთები, თითქოს ვერ უძლებდნენ მის ეშხიანსა და სევდით მოპყრობილ თვალებს.

არავის ახსოვდა იმდენი ზვავები, მეწყურები და შვავები, იმ წელს რომ მოდიოდა კლდეებიდან გრუხუნით და დედაშიწა ზანზარებდა.

ღუფლების რიცხვმა ერთიორად იმატა, მაგრამ სეტანეის არ ეცალა აბეზარ ყმაწვილკაცებისათვის,—ქმარს უვლიდა.

კაპიტანი საცი ახალმა ადგილმა დასცადა, ჭაობიან ეგორლიკიდან ჩამო-
ტანილი ციება გამოაჩნდა და მისი ცოლი თეთრად შეფეთქილი რუსული სახ-
ლის ცისფერ ფანჯარას ნაღვლიანი ღიღინით რომ გადმოეყრდნობოდა, ქვა
გასკდებოდა, ხე ატირდებოდა სიბრალულთ. ღიღინებდა რაღაც სევდიანს თა-
ვის ბასურმანულ ენაზე და გრძელ ქუთუთოებით დაბინდული ქლიავისოდენა
შავი თვალები ენამებოდა,—გასცქეროდა ლაინისფრად ჩალურჯებულ მთებს.

ჰასავ-იურტის გარნიზონის ჭფიცერი თენგიზ დარბაშია მის მეზობლად
სცხოვრობდა, მათსა სადილობდა და საღამოობით, კაპიტნის ცოლი რომ ავად-
მყოფს ვერ შორდებოდა, ის ართობდა. ის იყო მისი ნუგეში და ტკბილ ბა-
ასში ხშირად შუალამეც წამოჰპარვიათ.

ბაასობდენ ისინი წყნარად:—თენგიზ თავის ქვეყანაზე, სეტანიე მშობ-
ლიურ აზანეაზე.

მათ ბაასს საერთო მეგობრის მოგონებაც აცოცხლებდა. ეს მეგობარი
დარბაშიას ძმა და ფიცვერცხლნაქამი ლეკი იყო,—წახურელი მურიდის შვილი
სელიმბეკ ცადასტა.

შუა ზამთარში შუალამით მოკვდა კაპიტანი საცი.

ყუბანის ციებას თერგის ციებაც ზედ დაერთო, გასიებული ტყირპი გულს
მიეძალა, გულმა ვერ აიტანა, გასკდა და, აი, იყო კაცი და უეცრად აღარ
არის კაცი.

ექვს თვეში გამოიგლოვა სეტანიემ ქმარი.

დარდიანი გული რომ მოიოხა, მამეულს გაბრუნება მოიხხოვა, მაგრამ
მამა მისი მოსისხლე იყო რუსებისა და არ უშვებდენ. პირდაპირ არ ეუბნებო-
დენ, მაგრამ ოკაზიას განზრახ არ უწყობდენ. უოკაზიოთ კი ძეხორციელი ვერ
გაბედავდა ციხის გაღავანს იქით ფეხის გადადგმას.

მთიელებს არ ემეტებოდათ თავისი ქალი გიაურებისათვის.

რამდენიმეჯერ გატაცებაც სცადეს, მაგრამ ვერ მოუხერხდათ ღა ციხეში
შემოპარულებმა თავები იქვე დასტოვეს.

ეს თავები, მარგილებზე აგებული. გამხმარი და კბილდარტყენილი, ამკობ-
და კოშკის ქონგურებს.

შუალამეს გადასული იყო, თენგიზ დარბაშია, მისი მხლელელი შეთე გულ-
ურხაიძე და კაბარდინსკი პოლკის ორი ყაზახი—ტარას ტუპიცა და კუზმა ხაპ-
კო ჰასავ-იურტიდან რომ დაიძრენ.

შემოდგომის მოწმენდილი ცა ვარსკვლავებით იყო მოჭიქული და წამო-
ბერილ ნიავს მოჰქონდა ველებიდან დამღრალი თივის საამო სუნი და ღამის
სუსხი. ყურში ჯერ ისევ რეკდა შექეიფიანებულ ოფიცრებისა და დამების
სიცილ-კისკისი.

კლუბიდან რომ გამოდიოდა, თან პოლკის უფროსი გამოჰყვა და შეაჩერა.

დარბაშიამ კეხიან ცხვირზე გადმოშუქებული თვალებით მიმინოსავით გად-
მოხედა ბურთივით მრგვალ ციხის კომენდანტს და მარცხენა ბაგის კუთხე
ნერვიულად აუთრთოლდა.

პოლკოვნიკმა ოფიცერი ცალკე გაიწვია და, აქეთ-იქით აცეცებულ თვა-
ლებით რომ დარწმუნდა ირგვლივ არავინ არის, მუნდირის ღილში ხელი ჩას-
ქიდა და ისე დაიწყო იღუმალად:

— ბატონო პორუჩიკო!.. ჩემს ხანს თუ არა, გამოცდილებას მაინც დაეჯერება... არ გირჩევთ!.. სიკვდილთან უბრალო თამაში ვაყვაცობა არაა...

— ბატონო პოლკოვნიკო!— მოუჭრა სიტყვა მკაცრად უფროსს დარბაზში და იქვე მიკიდებულ ოფიცერთა ნაცრისფერი თხელი პალტოები, მოსასხამები, რედინგოტები და მაზარები რომ დაინახა, რატომღაც გული მოუვიდა.— მომეცით საშუალება, რომ ჩემი მოვალეობა მამულისადმი პირნათლად შევასრულო...

— თქვენი ნებაა!.. — დაჰყაბულდა უეცრად პოლკოვნიკი და ისედაც მრგვალი და დაბალი, კიდევ უფრო დამრგვალდა.— მე კი გირჩევდით!.. მით უფრო, რომ ამბავი მოვიდა, — აქსაის ტყეში ვილაცანი შეუნიშნავთ... არ იშლით... კეთილ ინებეთ. ოღონდ ფრთხილად, ციხიდან გასვლისას არავინ დაგინახოს! იმამს ყველგან თავისი კაცები ჰყავს, ისევე, როგორც ჩვენ, — ხომ იცით, აქ კედლებიც იხედებიან? მაშ ასე...

კიდევ უნდოდა რაღაც ეთქვა, მაგრამ ამ დროს კარი გაიღო და სეტანეი გამოვიდა, თან აღევნებულ მთვრალ ოფიცერს ნახად, მაგრამ ნამდვილად იგერიებდა:

— ნუ ირჯებით, ბატონო როტმისტრო, ნუ ირჯებით! აი ჩემი ქართველი მეზობელიც შინ მიდის და ერთად წავალთ.

როტმისტრი მაინც არ ეშვებოდა, როგორღაც უსიამოვნოდ იცინოდა და საღერღელაშლილი შეწყვეტილ ფრაზას ბლუკუნით განაგრძობდა:

— თქვენ ისე აღაგზნეთ ჩემი გული... თქვენ, ქალბატონო, ცეცხლი ხართ და მე თოფის წამალი!.. თქვენ მართლაც სატანა ხართ და მომეცით ნება სული მოგყიდოთ...

თენგიზს არაფრათ ექაშნიკა გადაპრეხილ ოფიცერის ეს გადაპრეხილი ქათინაურები და გულში შურვილის გრძობამ ციცასავით გააწყარა.

— მადლობთ! grand merci! — გამოსათხოვარ სიტყვებით იგერიებდა ქალი მოძალებულ ოფიცერს ჭირვეული ჟინიანობით და, რომ არაფერი გაუვიდა, გაოცებით სთქვა:— რათ მინდა მე თქვენი სული, როცა საკუთარი ცოდვები ისედაც მძიმე ტვირთად მაწევს?

აბეზარი მხედარი მაინც რომ არ მოეშვა, სეტანეიმ მიზეზიანად გააწყვეტინა:

— ახ, ღმერთო ჩემო, რამდენი ლაპარაკი გყვარებიან თქვენ? ნუ ლაპარაკობთ, ბატონო როტმისტრო, ნუ ლაპარაკობთ!.. ვაყვაცს ბევრი ლაპარაკი არ შეშვენის... — და თან შესაქცევი მოუთმენლობით მარაო მხარში დაჰკრა, მერე შემობრუნდა და პორუჩიკ დარბაზიას ნებიერ ბავშვივით მიმართა:

— გამაცილებთ, ხომ, ბატონო პორუჩიკო?

— სიამოვნებით, ჩემო ბატონო, დიდის სიამოვნებით! — მიუგო გაზვიანებულივით ყმაწვილმა კაცმა და ქალს თავაზიანი მოწიწებით თავი მდაბლად დაუკრა. ზრდილობისათვის ქუსლი ქუსლს რომ მიაბჯინა, დეზები მისი გულივით აწყრილდნენ.

როტმისტრმა პორუჩიკის ამ თავაზიანობაში რაღაც საეჭვო გაშინაურება და ფამილარობა იგრძნო. აიმრიზა, ტუზემეცს ტუზების ჩაკენებით გადახედა

და მამალ ინდაურივით. აფხორილმა მარჯვენა უღვაშის ნერვიული გრეხა დაიწყო.

ეს დღეელის მოახლოვებას ნიშნავდა, მაგრამ არც თენგიზ დარბაშია იყო ისეთი, ვინმესთვის ტოლი არ დაედო!

სეტანეი, სკანდალი რომ არ გამხდარიყო, თენგიზს ზურგით მოუბრუნდა და:

— ჩამაცვით!— ბრძანა კისერმოღერებულმა და პალტოს მოლოდინში როტმისტრს სიტყვა დაყვავებით გაუგრძელა:

— *Fi done!*.. რათა ხარტ ყველა მამაკაცები ასე ერთნაირი... მოსაწყენია, სხვა არა იყოს რა..— და მოწოდებული პალტო უკანიდან რომ მოეთათურა, ხელები შიგ საჩქაროდ გაუყარა.

რომ აცმევდა, ყმაწვილმა კაცმა ქალის შავგვრემანი ტანის მრუში შეინვა მოჰყნოსა, ნაცდურსა და სიმარტოვეში ნამყოფ ვაჟკაცს თავბრუ დაესხა.

— სეტანეი!.. სეტანეი!..— ამოხდა.

— ციცი!..— შეუტია ქალმა ახლა პორუჩიკს და, თითი რომ მუქარით დაუქნია, თან ცოდვილიანი შავი თვალები მრუმე ღამეებივით შეაფეთა სურვილებით აფანცქალებულ ვაჟკაცის გულს.

— იღბალი გაქვთ და რას იზამთ!.. ახალგაზრდობა დაუზოგველია... მუდამ ასე ყოფილა...— მეტი ვერა მოახერხა რა სახტად დარჩენილმა პოლკოვნიკმა და მელოტიანად გაწითლებულმა გაწბილებულ როტმისტრს დასაშოშმინებლად მკლავში ხელი ძალზე მეგობრულად გამოსდო.

— მაშ ასე, ნახვამდის...— გამოეთხოვა იგი უკვე ჩაცმულ ქალ-ვაჟს და მერე მკაცრი კილოთი დაუმატა:— ოღონდ ფრთხილად,— სხვა არაფერი!

როტმისტრი იღვა ბრაზით თვალგამწვანებული და ისევ ისე მოუთმენლად იგრეხდა უღვაშს, მხოლოდ ახლა არა მარჯვენას, არამედ მარცხენას.

და ატლა, ამ თვალუწვდენ მინდორ-ველებში რომ არის გასული თარეშად, დედას სძინავს, ალბათ, იქ, შორეულ სამეგრელოში იქნებ, არცა სძინავს,— ძილგატეხილი ლოცულობს სახატეს წინ დაჩოქილი და ავედრებს თავის ერთადერთ ვაჟს გულთამხილავს.

სანამ ხედვას გაიტეხდა, ბნელოდა ისე, რომ თვალში მიტანილ თითს ვერ არჩევდა. წინ მიმავალ თუშის ცხენის ფეხის ხმას ბრმად მიჰყვებოდა.

ცხენი მისი ჩერქეზულად იყო ნახედნი, ბნელ თავლაში ნაბამი კატასავით მოქნილი, ფრთხილი და ფრუტუნეი არ იცოდა.

უკან, ციხიდან, „იმამის“ შორეული ყვირილი მოისმა უდროვოდ. კარგა გადაშუალამებული იყო, მაგრამ წინ, გათენებამდე, ჯერ კიდევ გრძელი ღამე იდო.

კარგა ხანს იარეს მათ ამ თვალშეუდგამ მინდორ-ველად ჩამოხვავებულ უმთვარო ღამეში.

იქ, ჰასავ-იურტში, დარჩა მისი მყუდრო ლოგინი, ღამაში მეზობელი და გარნიზონი.

— სეტანეი, სეტანეი, სატანა ხარ შენ!..

თვითონვე გაეღიმა ამ რიტორიკულს წართქმაზე და ბავშობის დროის „ესტეტიკური განსჯათა“ წიგნი ტკბილად გაახსენდა. ამ წიგნზე ასწავლიდა მას დედა პირველ ანბანს.

ორი-სამი საათი მაინც იქნება მას შემდეგ, რაც კაპიტანის ცოლი შინ მიაცილა.

ის უცნაურად იყო ატანილი და არ უშვებდა. ეშმაკსავით შეუჩნდა, სულში ჩასდია, რომ ეთქვა სად მიდიოდა. ბოლოს, რომ არაფერი გაუვიდა, გაბრაზდა და ისე უსაყვედურა:

— ქალის ჭირად ხართ გაჩენილი კავკასიელი ვაჟკაცები, ქალის ჭირად!..— და გაბუტული ფავის ოთახში ჩაიკეტა,

ფიქრი ფიქრს წაება, მოგონება მოგონებას და ღამის ამ გულჩახურულმა დუმილმა ისე გაიტაცა, რომ სულ დაავიწყდა თუ ის მტრის შესახვედრად მიდიოდა.

ეს პალტოებიც იქ, ჰასავ-იურტის ოფიცერთა საკრებულოს დერეფანში რომ ეკიდა, ეს სატიალე პალტოები და მაზარები, რა არის ასე უცნაურად რომ აეკვიტა, გულს ებურება და სუნთქვას უხუთავს? ახედა ცას,—ცაც პალტოსავით გაშლილა ბნელად, ეს ვარსკვლავებიც ანთია, კიაფობს სალდათის დაფერილ ფოლაქებივით.

ბევრი იარეს, თუ ცოტა, იარახ-სუს მიადგენ.

ეს ის მდინარე იყო, ჰასავ-იურტს რომ გვერდით ჩაუდიოდა და ახლა უკან დატოვებულს ისევ ზედ წაადგენ, გზა წყლის გასწვრივ მიდიოდა და ისინიც ამ გზას გაჰყვნენ.

აქედან მდინარე საამოდ ჩხრიალებდა რიყიანში და მის ხმაურში ცხენის ფეხის ხმა თითქმის არ ისმოდა.

სამიოდ ვერსი რომ გაიარეს, გულუხაიძე შედგა.

რაღაცას მიაყურა.

შეეჭვდა.

უნაგირს საჩქაროდ გადმოეელო და მიწას ყური დაადო.

ერთხანს უსჩინა თუშმა მიწას, უსმინა, მერე წამოდგა და ცხენს რომ მოახტა, წაიბურტყუნა:

— მშვიდობიანნი უნდა იყვნენ.. იორლით მოდიან! მთაჩი ცხენს იორლით არ გაევლებს.— და ოთხნივ საიმედოთ მოფარებულ ადგილას გაჩერდენ.

მთებისა და ტყეების მბრძანებელს იმამ შამილს ყველგან თანამგვრძობი და თავისი კაცები ჰყავდა. ამიტომ ვისიმე შეხვედრა ახლა სახიფათო იყო. მართლაც, რამდენიმე წუთს შემდეგ ყაყანი მოისმა და მალე ბარის ყარანოლაელი თათრები გამოჩნდნენ. წყლის ხმაურის გამო ისინი ისე ხმამაღლა ლაპარაკობდნენ, რომ მთლად აყრუებდნენ იქაურობას. ერთი მათგანი მაინც ნამეტანი იყო,— კი არ ლაპარაკობდა, ჰყევდა, წკავწკავებდა ნაცემ ძაღლივით.

კარგა მანძილი რომ ჩაიარეს, იმ ერთის ყაყანი მაინც ისმოდა. ისიც რომ მიწყდა, გაიურებმა გზა ისევ განაგრძეს.

ასე იარეს მათ, სანამ ციხე-სიმაგრე ვნეზაპნაიას კირით შეთეთქილ თეთრ გალავანს არ მიადგენ. აქ დონის ყაზახთა მოწინავე პიკეტი იდგა. ამ სიმაგრის

იქით კი ვაჟკაცობა, კიდევ უკეთესი ხირიმი, აღმსის გორდა და მაღალი ღმერთი იყო კაცის შემწე.

ვნებაპნაიასთან აღმართი მოილია და ერთხანს ავლაბრად იყო სავალი. ღამეში ქონჯურებიან ციხის კბილდარქენილ გალავანზე ელავდა ფოსფორიულად ჭოკზე აგებული კაცის თავები. გუშაგები დადიოდენ მარშით და დრო და დრო გასძახოდენ უკუნეთში ჩაყურულ მთებს:

— Слы-ша-ай!..

— а-ай!..

— ...ай!..— ეხმაურებოდენ მათ საგუშაგო გადაძახლს აზავთებული მთები, ღრეები და ჭიუხები.

ეს მრისხანე მუქარა მიდიოდა ამ საშოსავით მრუმე ღამეში გაქმეული იკარგებოდა ორწოხებში.

სადღაც პასუხად შვაფი მოსკდა. ზათქით, ღრიალით წავედა გამოძახილის გამოძახილებად ხევსუვებში და თენგიზს ეგონა: ცა ჩამოიქცა და მთები ხვაედებოდა...

— Слы-ша-ай!..— მაინც არ დრკებოდენ ურუსები და სადღაც ბუჩქნარში მიმალული აბრეკი ყურს უგდებდა ამ მუქარას და ბრაზითა და ჰაზვატის ცეცხლით განრისხებული გული კიდევ უფრო უგოროზდებოდა.

სიყუჩე რომ ჩამოვარდა, ახლა ტურები ატყდენ და მათ შემზარავი კივილ-ხარხარი აყრუებდა ცასა და მიწას.

ცოტაც რომ წაიარეს, გზას აუქციეს და იარაბ-სუს გაღმა გავიდენ. ძეძვნარ-ჯავნარი დაფენილი ტაფობიც მალე მოლიეს და ახლა მდინარე იამან-სუ დახვდათ წინ.

ეს მდინარე ისევე პატარა იყო, როგორ იარაბ-სუ და, ისიც რომ გადალახეს, ძეძვნარში ნადირისაგან თუ მწყემსებისაგან გათელილ ბილიკს დაადგნენ.

ჯავნარი საქმეს აჭირებდა, ცხენსაც და კაცსაც ხორცსა და ტანისამოსს აგლეჯდა, მაგრამ აქსაის შორეული ბორგვა და ღრიანცელი რომ მოესმათ, გულს ქადილი მოემატა და გზაც უფრო ხალისიანად განაგრძეს.

აქსაის რომ წაადგენ, მდინარე მოდიდებული დახვდათ და სახლისოდენა მოგორებულ ლოდნარს პირდობლიანი წყალი ზედ ეხლებოდა.

შეთემ რომ ცხენი შიგ ჯიქურ შეაგდო, თენგიზიც თან მიჰყვა. მათ არც ყაზახები ჩამორჩენ.

ამიერიდან კიდევ მეტი სიფრთხილე იყო საჭირო და წინდახედულობა. ჩინჩვარის ყოველ უცაბედ მსხვერვეს შეიძლებოდა სროლა მოჰყოლოდა. მთიელი კი დენტს უბრალოთ არ დასწვავდა,— რომელიმე მათგანს თვალის სინათლეს უეჭველად დაუბნელებდა.

მარცხენა ნაპირით თავქვეს დაჰყვენ და, რამდენი დრო გადიოდა, იმდენი წყალი მატულობდა. სჩანს იქ, მთაში, თქეში იყო და იქაური ნიაღვრები აქ უწევდა.

ამ ძეძვნარმაც რომ ძალა წაილო!

ერთ ადგილას კალაპოტი დავაკებაში იყო გაჭრილი. მდინარე ფონად გაშლილიყო და ოდნავ შემდორებულად მიედინებოდა.

შეთე შედგა.

გვერდით ატუზულ ტარას ტუპიცას რალაც გადუჭორჩულა. ყაზაზმა ბეგრი არ ახანა, ცხენი ბუჩქნარს მოათარა და თითონაც იქვე ჩაწვა სამზირში. ასიოდ ნაბიჯიც და კუზმა ხაპკოც ისევე მოიქცა. კიდევ ასიოდ ნაბიჯი და ახლა ჯერი თენგიზ დარბაშიაზე მიდგა. შეთეც იქვე ჩაჯდა ოციოდ ნაბიჯის მოშორებით და გაყუჩდენ.

ეს ადგილი ერთადერთი ყელი იყო, რომელსაც ვერც ერთი თარეშიდან დაბრუნებული აბრეკი ვერ ასცდებოდა.

დარბაშია პირველად იყო ასეთ საქმეზე. მთელი ზამთრის ექსპედიციები გამოიარა ტყის კაფეთა და ჭაპანწყვეტით, შეტაკებებითა და თავდასხმებით, მაგრამ ეს სულ სხვა იყო. ახლა, ჯერ განუცდელი ხიფათის წინ რომ იდგა, გული უცნაურად უცემდა.

ვინ იცის, იქნებ ბედმა უმართლოს და მართლა წააწყდეს აბრეკებს?

ეს ხომ ნადირობას ჰგავდა!

ვაჟკაცობისა და გულის ქადილს გარდა, ბეგრი რამ იღბალზე იყო დამოკიდებული.

იქვე მის ახლოს ტურები აკნავდენ, საიდანღაც ფოცხვერის ხავილიც მოისმა და თენგიზს მშობლურ რიონის ფშანები და ჩქონები გაახსენდა. ისედაც მოლოდინით გაწვირილებული გული სულ მთლად გაუწვირილდა და რიყის ქვასავით შეეყურსა.

არც ვენეზაპნიას გუშაგა ხმა აღწევდა.

კალია და რწმი სმენას აყრუებდა.

უეცრად ძმადნაფიცი სელიმბეკ გაახსენდა.

ასე სჭირდა მუდამ: სიმარტოვეში, გაჭირვებაში მოაგონდებოდა და მერე წავიდოდა ერთად გატარებული დღეები, თვეები და წლები. მოგონება მოგონებას გადაეხმოდა.

თენგიზ დარბაშია ობლობისა და კეთილშობილ წარმოშობისა გამო პეტერგურლის პაჟთა კორპუსში სწავლობდა სახელმწიფო ხარჯზე. მასთან ერთად იყო აგრეთვე ახულგოს აღების დროს შამილის შვილთან ერთათ გამოტაცებული შვიდი წლის სელიმბეკ ცადასტა. სელიმბეკის მამა მართლმორაწმუნე მურიდი იყო დი იმამის მარჯვენა ხელი. ურუსების ხიშტით გულგანგმირული დაწვა იგი აღულგოს ციხის ბოგირთან და არ ამდგარა. შვილი რომ ჩამოატარეს, მამა იწვა პირალმა და სალდათები გვამს დედისა და პირის გინებით აუურთხებდენ.

ბავშვმა საყვარელ ცხედრის ასეთ წამუდვლაზე კბილები სიმწრით გაახრქიალა. ცემით დასისხლიანებულ სახეზე ბურბუშელასავით ჩამოშლილ შავ თმებს ქვეშ თვალეები მუგუზლებივით აენთო. რომ შედგა, ვილაც ოფიცერმა დამბაჩა დუმით ზურგში დაახილა და წინ ისე გაიგდო. სელიმს ხელი ბაწრით ჰქონდა გაკრული და, სხვა რომ ვერა იღონა რა, ნერწყვი უხვად მოიწუწუნა და ისე შეათურთხა სახეში გაიურს.

ცადასტამ მხოლოდ ერთხელ გაიხსენა ეს დღე. ძმადნაფიცს რომ უამბობდა. ეს საზარელი ამბავი ახლაც ისე აღელვებდა, თითქო გუშინ მომხდარ იყოს.

კორპუსში ღამით ყველას რომ ეძინა და დორტუარებში ღუმილი იყო ჩამოხე-
ვებული, — ისინი სევდაატანილნი საბანს პირზე იფარებდნენ და ეძახდნენ: — სელიმბეკ
მშობლიურ მთებს და დარბაზშია იქ, სამეგრელოს ბარში ჩატოვებულ დედას,

სწავლა რომ დაასრულეს, ოფიცრის ჩინით კავკასიის ომში იქნენ წარმო-
გზავნილი: — თენგიზ ჰასაე-იურტში, სელიმბეკ ეგორლიკში.

სანამ ფრონტზე გაემგზავრებოდნენ, თენგიზ შეუჩნდა ძმადნაფიცს და
მანამ არ მოეშვა, სანამ ერთი თვით თავის სამშობლოში არ წაიყვა-
ნა. სელიმბეკიც დაჰყაბულდა. ან სად უნდა წასულიყო, როცა მამა მოუკ-
ლეს ამ თუთხმეტოდ წლის წინად და ორსულ დედას თოფის კონდახს ქვეშ
აღმოხდა სული. როცა არც ნათესავი იცოდა და არც თავისიანი.

ერთი თვე ცხოვრობდნენ ისინი ლალად „ღიადკების“ მეთვალყურეობისა-
გან განთავისუფლებულნი. ოდიშში ყველა ირეოდა ლეკის მოხდენილობით,
ვაჟკაცობითა და განათლებით. ევროპული უზადო ზრდილობა და იმდენად
ალერსიანი, სათუთი და ტკბილი მოპყრობაში, რომ ყველას აოცებდა მისი
ესოდენ სიფაქიზე. ერთი რამ იყო მხოლოდ სელიმბეკს რომ გულს უკლავდა:
დარბაზიასა და მისი დედის ალერსს თვალს რომ შეასწრებდა, იღუშებოდა,
თვალეზი ენამებოდა, და მერე რამდენიმე დღით იკარგებოდა, მიდიოდა სანა-
ღიროდ, დაბორილებდა უგზო-უკვლოდ გულაწრიალებული რიონის ჭაობებში.

თენგიზს არასოდეს აქამდე არ შეუმჩნევია ძმაკაცისთვის ეს თვისება და
ახლა რომ შეამჩნია, ერიდებოდა დედასთან ალერსს.

დარბაზიხეს იგი საკუთარ შვილში არ გამოგორჩეოდა და ორივე ვაჟკაცი
რომ იძინებდნენ, საფერხელთან ჩამჯდარი უკრავდა ჩონგურზე ტკბილ ძილის-
პირს, რულს უტკებობდა.

სოფელში გატარებულ ტკბილ დღეებს შემდეგ გზად რამდენიმე დღე
ტფილისში დარჩენ. დედა ვერ შეელია შვილის ლოლიავს, უნდოდა მეტ ხანს
ყოფილიყო მასთან და ტფილისამდე გამოჰყვა. თან ნათესაებს ინახულებდა
და მოსწრებულ ვაჟკაცით თავს მოიწონებდა.

წვეულებები, ბალები, რაუტები.

თენგიზ დარბაზშია და სულიმბეკ ცადასკა თვალი იყვნენ და ზინეთი სა-
ზოგადოებისა, სულ დაახუნეს აქაური ხახვისა და ვარშავის ფრანტები.

ქალები მუმლივით ეხვეოდნენ, მაგრამ სელიმბეკი ველური იყო და მიუ-
კარებელი.

ტფილისიდან რომ გადიოდნენ, დარბაზიას დედამ საბაჟო ზასტავამდე
მიაცილა ისინი.

გამოთხოვებისას სელიმთან უფრო ნაზი იყო და ალერსიანი, ვიდრე საკუ-
თარ შვილთან. ეშინოდა უთვისტომო ვაჟკაცს გული არ დასჩაგვროდა და იმა-
საც ისევე აბრუნებდა წაღმა, როგორც თენგიზს, მაგრამ ჯვარი ვერ გადასახა.
შვილობილი თათარი იყო, სხვა რჯულისა და ადათის, ეშინოდა არა სწყენოდა.

სელიმს გული ბავშვივით აუყუჩდა, მუხლთ მოიყარა, ძმადნაფიცის დედას
ძუძუზე სასოებით აკოცა და სთხოვა ისიც დაელოცა გაიურთა წესისამებრ.

გულამომჯდარმა მოხუცმა ლეკს ლოცვა არ დაუკავა და ჯვარი გადასახა.

თათარი წამოდგა. გაბრუებულმა შუბლზე ხელი გადაისვა, მერე ჩაიქნა და:
— ბალი!... ბალიო!...—რომ დაიძახა, შარაბანისკენ გაიქცა. შიგ რომ ჩაჯდა, თავი ხელებში ჩარგო და ლოჭინის ხევაძედ თავი არ აუღია.

დარბაშიამ რანდენიმეჯერ სცადა საუბრის გაბმა, მაგრამ ძმად ნაფიცი ავი ძალღივით იყო აღრენილი და პასუხს არ იძლეოდა.

ბოლოს შემობრუნდა. ძმობილს ბარვიით ფართო ხელი მხარში დაჰკრა გაბრწყინებული თვალები შეანათა.

— კარდამ!..—სთქვა. — დედა!.. უუჰ, დედა!..—და მეტი დამაჯერებლო ბისათვის სალოკი თითი მალლა ასწია.

— გასწი, გააქანე!..—გასწი მეტეი, შენი ღმერთიც არ იყოს!—დასწყვილა უეცრად იამშიქის ისე, თითქოს გულს რალაც საშინელი შემოახტაო და შარაბანიც გაქანდა ახლადგაჭრილ ტრაქტზე ჯინჯილებისა და ეყენების ქლარუნით. დარჩა უკან გვიფად ამდგარი კორიანტელი.

ორი თვე იმსახურა სელიმბეკმა ეგორლიკში.

ერთ დღეს დარბაშიამ საგანგებოდ გამოგზავნილი კაცის ხელით წიგნი მიიღო.

დალუქული პაკეტი რომ გახია, მიწაზე აბრეშუმის სადარბაზო ბარათი დაეარდა.

აილო:

ძვირფასო ძმაო!

კარგათ მოვეწყვე. შესანიშნავი შემოდგომაა. კაპიტანი საცის ოჯახში ვცხოვრიბ, მაგრამ მანც არ შემიძლია. მივდივარ. ჩემიანებთან ომის ძალა არ შემწევს. წამოხვალ,—დაიღუპები, დარჩები,—დაღუპული ხარ. აირჩიე. ხომ გახსოვს ძალღისა და მგლის ამბავი? მე მგლობა ვარჩიე. სალამი ტკბილ დედას. გისურვებ საუკეთესო კარიერას. მაპატიე. მშვიდობით!

შენი სელიმბეკ.

რომ არავის ენახა ბარათი ნაკუწათ აქცია.

ცოტა ხანს შემდეგ ამბავიც მოვიდა: ცადასტა აბრეკად გავარდა და თავი ნაიბ მახმატას შეაფარა. კაცმა არ იცოდა რისთვის გადაეარდა. იქნებ მთებმა დაუძახეს? იქნებ სეტანეის ამოო ტრფობას ვერ გაუძლო?

ერთის მოქნევით დასთმო უმადლესი განათლება, უცხო ენები, ლიტერატურა, ბრწყინვალე ოფიცრის ჩინი, ევროპული კომფორტი და პეწი.

სახლის მაგიერ თავი ცას შეაფარა, გული სეტანეის ტრფობას, ბედით გორდა ხმაღს დაენდო. სიცოცხლე ველად გაჭრილ ქარს გაატანა და ვინ იცის ახლა სად აწყვეტებდა, ანდა სად სწეწდა მის გულს აწრილებულს.

მისი სახელის გაგონებაზე ძრწოდენ ყაზახთა სტანიცები, მის სახელით ბავშებს აშინებდენ ურუსები.

დღეს რომ ყიზლარის მიდამოებში იყო, ხვალ მოზდოკში გამოჩნდებოდა ციდან ჩამოვარდნილივით, ზეგ ბათალ-ფაშინსკს არბედა, ან სტავროპოლის სტეპებში ჰქროდა ბარად ჩამოჭრილ არწივივით და მოჰქონდა თან ცეცხლი, ტრამა და შურისძიება.

სელიმბეკ ცადასტა..

სატანა საციხა..

ყველას ეს სახელები ეკერა პირზე და ჰასავ-იურტის ბედნიერი მამალი არავის ახსოვდა. არც „იმამი“ დარჩა ვალში. მას არ ეხებოდა ეს გნებათაღელვა. ცოლების ლოლიავში, ოჯახურ ზრუნვაში გახდა, ქონი დაჰყარა და ცხოვრობდა თავისთვის საქათმო საქმეებით დატვირთული.

ტყეში ტურების კვილიც მიწყდა და ლამის დუმილს მხოლოდ აქსაის შხუილი არღვევდა.

მალე გობისოდენა მთვარეც ამოვიდა და ეს ფონი თვალწინ ხელის გულზე ვადიშალა.

დარბაზისაჲს ჰშურდა ძმადნაფიცის ბედი, რადგან გრძნობდა, რომ უღმერთო იყო მისი აქ ომი.

არც სელიმთან წასვლა იყო გამოსავალი.

„ხომ გახსოვს ძაღლისა და მგლის არაკი?“ თენგიზს არც მგლობისა ეშინოდა, არც ტყვიით სიკვდილის. მას რაღაც შინაგანი უხილავი კანონები ამყოფებდა აქ, რაღაც აუცილებლობა, რომ აღმოსავლური წესები ქვეყნის თემური მართვა-გამგეობისა უნდა მოსპობილიყო თავისი გარდასული ადათებით, ტარიკატითა და შარიატით, ყოველივე ეს შეეცვალა ბიუროკრატიულ-ჩარჩულ წყობილებას შპიცრუტენებით, პლაცპარადებით და იქ შერენგებსა და როზგებს იქით მოსჩანდა სალდათის მაზარასავით უსიხარულო ნაცრისფერი ცა. ეს მაზარები, ეს პალტოები გულს მძიმედ ებურებოდა, სუნთქვას ხუთავდა, მაგრამ ერთი ნაპერწკალი შაინც ენთო ამ ცაში იმედათ და რომ ვადვივდებოდა...

რა უნდოდა, რისთვის მოვიდა აქ, როცა მისი გაღატაკებული, უქალამნო ხალხი წელს იწყვეტს იქ სამშობლოში განუზომელ ჯაფითა და ჰაპანწყვეტით ბატონყმობის კირთების ქვეშე? როცა მისი საუკეთესო შვილებით ივსება ქობულეთის, ტრაპიზონისა და სტამბოლის მონათა ბაზრები? მშრომელ გლეხობას წელი სწყდება ჯაფაში, ჰაპანწყვეტაში და პირუტყვივით იცვლება მწვერებში და მეძებრებში? როცა დიდი „დამპყრობელი ერი“ რუსის მუჟიკიც ამავე დღეშია და ერეკებიან რეკრუტებით ამ შორეულ ბასურმანულ მიწისა და ცის დასაპყრობად?

განა მისი მამა არ იყო 1832 წლის შეთქმულებისათვის სიმბირსკის გადასახლებაში სული რომ ამოხდა? ახლა ამ კაცის შვილი და სელიმბეკ ცადასტას ძმადნაფიცი მტრებს ამოუდგა გვერდში და თეთრი ხელმწიფის, „კულტურისა“ და მამულის სახელით ებრძვის უსწორო ომში იმ ხალხს, რომელიც კბილებით იცავს თავის მარჩენალ ყანებს, საძოვრებს, თავისუფლებასა და თოხუმის ადათს. ებრძვის არაყს, შექრთამეობასა და მლიქვნელობას.

ან რა ძალაა ის ძალა ახლა აქ, ამ დალუსკუმებულ ღამეში, რომ მოიყვანა იგი სიკვდილთანა და სინიდისთან სათამაშოდ?

გალმიდან ტყეში შრიალი გაისმა. დარბაზშია გასაფრდა.

მიაყურა:—ხმაური თანდათან ძლიერდებოდა და მალე ყურამდე ფეხის ხმამაც მოაღწია.

ეს ხმა თითქოს ცხენისა იყო.

დარბაზიამ შეთეს გახედა, მაგრამ ის მიწაზე ისე გართხმულიყო, რომ ვერ გაარჩია რა ადგილას იწვა.

— იქნებ არ ესმის? ან დაეძინა?—უნდოდა ახლოს მიცოცებულყო, მაგრამ ხმაურმა რომ ერთიორად იმატა, გაშეშდა, ფეხი არ მოუცვლია.

ხმაური წუთით ისევ რომ მიყუჩდა, გულმა არ მოუთმინა და თუშისკენ გველივით გასრიალდა.

— აბრეკები!..

— იყუჩე, ბიჭაუ!—იყო პასუხი.

ახლა უფროსი თენგიზი კი არა, შეთე იყო და ეს „ბიჭაც“ ყურს არ ეხამუშებოდა,

ვნახოთ, ერთ ადგილას ბუჩქნარიც გაირღვა და მის სიხმოდან უზარმაზარი ცხენისოდენა ხარირემი გამოვიდა. წყალში რომ ჩამოდგა, მას ფურიც მოჰყვა.

ირემს ვაჟკაცის გაშლილი ძკლავების სიგანე რქები თავზე ჯილასავით ედგა. ნარბენი ხარი მტრის დასაზვერავედ თავს აქეთ-იქეთ რომ აბრუნებდა, ეს თავი თავისით კი არ ბრუნავდა, შტონაყარი რქები აბრუნებდნენ მოღერებულ კისერზე.

ალბათ ბილიკი ვიწრო იყო ან იქნებ, სიყვარულიც მძისწყურდა და იმიტომ?—ფური ფერდით ხვადს აელამუნა და ოდნავ წინ წამოვიდა. უფრო ღრმა წყალში რომ გაჩერდა წელში ოდნავ ჩაიხნიქა და ციკ ჩანჩქერში ალბათ ძეძვით დაკაწრულ ჯიქნებს იგრილებდა.

რას არ მისცემდა ახლა ის სროლა რომ შესაძლებელი ყოფილიყო!

ნეზვი წყალს ხარბად დაეწაფა, მაგრამ წამობერილმა ნიაგმა ნადირს ადამიანის სუნი რომ მიაყარა, თავი მალლა აიღო და ზურგზე რქაგადაყრილმა შავი დრუნჩით საეჭვო ჰაერი ხარბად მოჰყნოსა. მოჰყნოსა და შედრკა. ერთი უეცრად დაიფრუტუნა და დაეშვენ წყლის დასავალზე.

ირმები კაცისაგან უნდა ყოფილიყვნენ დამფრთხალი და აქეთ მოგდებულნი.

— მოდიან!—წასჩურჩულა თენგიზმა თუშს.

— იყუჩე, ვაჟაუ!—იყო პასუხი. მერე დაქანებულ ნაპირზე წყლის გასწვრივ გასრიალდა და ბილიკის პირდაპირ ჯაგს საიმედოდ მოეფარა.

კოტა ხანიც და გაღმა, ირმების ნავალში, ისევ ფეხის ხმა მოისმა.

— იქნებ ესეც ირმებია?—დარბაშიამ ფიქრის დასრულებაც ვერ მოასწრო, რომ მთვარის შუქზე წყლის პირად ხელით გადაწეულ ტოტებში ცხენოსანი გამოჩნდა. წყალს აღმა-დაღმა გაჰხედა, მერე გაღმა რომ გაიხედა, თენგიზს ეგონა მას უცქეროდა და ყოველ შემთხვევასათვის თოფი გამოუნიშნა. ეს გამოუცდელ თენგიზს მოეჩვენა ასე, ცხენოსანი მხოლოდ იცქირებოდა მისკენ,—მას არ ხედავდა. მერე ვილაკებებს ფრთხილად დაუსტვინა და სამი ცხენოსანი კიდევ გამოვიდა წყლის პირას. დანარჩენებისთვისაც რომ გზა მიეცა, წინ წამოწია და თენგიზმა მხოლოდ ახლა გაარჩია,—მეთაურს უნაგირის კოტაში ბაწრით ჩაბმული ტყვე მოჰყავდა.

ტყვეს თეთრად ეცვა. ეტყობა, ფეხშიშველი იყო და ფეხის ყოველ გადადგმაზე კვნესოდა, პირუტყვივით ზმუოდა. ნაპირზე გადმოფენილ ტყის ჩრდილში ვერ გაარჩია ქალი იყო იგი, თუ კაცი. საცოდავი უკან იწევდა, ძალიანდებოდა და ცხენოსანს წყალში არ მიჰყვებოდა.

მოთმინებიდან გამოსულმა აბრეკმა შეუტია, მდინარეში ძალით ჩაითრია და, სანამ თენგიზ გამოერკვეოდა, უეცრად აფეთქდა რალაც უზარმაზარი, ცა და მიწა დაინგრა, დაშავდა ქვეყანა და გუგუნის იგი წავიდა მხუილით ტყეებში, ხეებში, ღარდა-ღრეებში.

ეს შეთეს ხირიმი იყო.

აბრეკის ცხენი შედრკა. უკანა ფეხებით კიშმიშზე შედგა, წინა ტორები ჰაერში დაიქნია და მერე დგვეფა მოადინა წყალში.

არც ლეკებმა დააყოვნეს, სროლაზე სროლითვე გასცეს პასუხი, და საკუთარ თოფების კვამლში და გვიფში გახვეულნი დაეშვენ წყალდაწყალ.

— იი! — დასწყვილა თუშმა და ხანჯალამოდებული წყალში გადავარდა.

თენგიზს ეგონა აბრეკებმა თავს უშველეს.

— აჰაიტ, დიაცები! — ამოხდა სინანულით და ბრაზით კბილები გააღრქიალა.

ნაპირთან რომ მიიჭრა, მდინარეში დგაფუნობდა, ბორგავდა სასიკვდილოდ დაჭრილი ცხენი და წყლის კორიანტელში კაცი ვერ გაარჩევდა რა ხდებოდა, ან რა დაემართათ შეტაკებულებს.

ლეკებმა სროლა აუტეხეს, მაგრამ მათ ყაზახებმა გასცეს პასუხი და ეს მიდამოები, ამ რამდენიმე წუთის წინ გულის გამავერანებელ ღუმელით რომ იყო მოცული, ჯოჯოხეთად იქცა.

ამ წუთისათვის, ამ ჟრუანტელისათვის მოვიდა აქ დარბაშია, დასტოვა ჰასავ-იურტში დროს ტარება, თბილი ლოგინი, ტკბილ დაპირებებით საესე ლამაზი შეზობელი და ახლა ადამიანის ნასახდაკარგული ისროდა თოფს, სტენიდა, ისევ ისროდა.

გიაურებს არც ლეკები რჩებოდენ ვალში.

ტყვიები ტყეს აცხავებდა, ჰაერი სიოდა და ამრიალებულ შტოებში ყურ-შემით მოსხებილი ფოთლები ძირს ფაჩუნით ცვივოდა.

ამხანაგების ნასროლი ტყვია მოწინააღმდეგესთან შეტაკებულ ლეკსაც რომ მიეძალა, განრისხებულმა ერთი ისეთი დასწყვილა თავის ენაზე რალაც, რომ დარბაშია ჟრუოლამ აიტანა. ლეკის დასწყვილება და სროლის შეწყვეტა ერთი იქნა, მაგრამ ყაზახები მაინც არ ეშვებოდენ, ფეხდაფეხ მისდევდენ მათ და სროლის ხმა თანდათან შორიდან მოისმოდა.

წყალში შეტაკებულნი ბდღვინავდენ ლომებივით და ვინ იცის ამ ორთაგან, რომელს ჰქონდა სიკვდილი ტანში წელკავად გამდგარი?

თენგიზს ჟინითა და ბრძოლის წყურვილით შეაცვივა. ძაგძაგებდა, ელოდა როდის დადგებოდა მისი ჯერი, რომ ისიც გადავარდნილიყო წყალში და თუ გულუხაიძე დაილუპებოდა, მერე მისი ჯავრი მას ამოეყარა.

დაჭრილი ცხენი ისევ დგაფუნობდა, ლამობდა ადგომას, მაგრამ რომ ვერა დგებოდა, უნაგირის ტახტაში ჩაბმულ ქალს აქეთ-იქით აწყვეტებდა და ტყვე წიოდა გულის გამგმირავად, კივილი ტყესა და ცას ჰზარავდა.

უეცრად თუშმა ავაზაკს ხანჯალი მოუქნია. ლეკმა მოასწრო, მაჯაში ხელი უტაცა და ახლა მან მოუქნია სამაგიეროდ, მაგრამ არც თუში დარჩა ვალში, ახლა ის ჩააკვდა ხელით მაჯაში.

ასე იდგენ ისინი ცაში გაკავებულ ხელებით ისე, თითქოს თამაშობდნენ. ახლა ვაჟკაცობა მკლავის ღონეზე და გამძლეობაზე იყო მიმდგარი. რაც, ძალი და ღონე ჰქონდათ აწვებოდნენ ერთუროს ხელს და ვისი მკლავიც ჩატყდებოდა, ხანჯალიც იმას ჩაესობოდა მკერდში და დედის თვალები აუტირდებოდა.

ლეკი ტანთხელი იყო, კაფანდარა, მოქნილი და ფოცხვერივით ონაგარი.

თუში მძიმე იყო და ღომის ტორივით ღონიერი მაჯა მძლავრად აწვებოდა მოწინააღმდეგის ხელს. რომ ტრიალებდნენ, ლიბ რიყიანში ფეხები უცურავდათ, იღრინებოდნენ, ხვნეშოდნენ და ჰაერში გველის წიწილივით ასივლებული ფოლადის ორი ენა ელავდა ცივად მთვარის სხივებზე.

წუთი საუკუნეთ იქცა.

უეცრად ქალის ხმაც მიწყდა და ღუმილი ჩამოვარდა.

ლეკი შეკრთა ამ სიყუჩეზე, წონასწორობა დაჰკარგა, წუთიც და:

— იი, ბაითალმანო!..— გაისმა ბღღვინვა.

მთვარის შუქზე გამოჩნდა როგორ გაშავდა მდინარე ერთ ადგილას და მერე ეს სიშავე წაიღო წყალმა.

შეთე ნაპირისაკენ წამოვიდა. მოდიოდა დაფორხილებული, სიბ რიყიანზე ფეხი უცურავდა.

მკლავებზე გულშეღონებული ქალი გადაესვენა, პირში სისხლიანი ხანჯალი ეჭირა და ცალი ხელი აბრეკის გადაპარსულ თავისთვის წვერებში ჩაებლუჯა.

მოჭრილი თავი ქალს ძუძუსთან ეხებოდა და ღორთქო ტანზე შემოქდობილი სველი პერანგი უსისხლიანდებოდა. როგორც ეტყობოდა, ტყვე ლოგინიდან იყო გამოტაცებული.

— ნაბადი!— ბრძანა თუმშა ისე კუშტად, თითქოს ის ყოფილიყო უფროსი და არა დარბაშია.

თენგიზმა ნაბადი ხელდახელ გაშალა.

გულუხაიძემ ნადავლი ზედ დააგდო, ისევ წყლისკენ გაიქცა და ახლა აბრეკის მარჯვენა მკლავი ამოიჩანა.

ქალს ხელზე თოკი საჩქაროდ შეაჭრეს.

დარბაშიამ დახედა მას და:

— სეტანი!— ამოხდა.

მეორე დილით ცაში მერცხლის ბუდესავით გადმოკიდებულ აულს სამი მწუხარე ცხენოსანი მიუახლოვდა.

ერთ მათგანს უნაგირზე მკლავმოჭრილი უთავო კაცი გადაესვენა და ისე მოუძლოდა წინ ფეხდაფეხ.

ცხენოსნებმა ცხედარი ქვაზე დაასვენეს.

ცხენები შემოგებებულ ბიჭებს გადასცეს და, სოფელში რომ შევიდნენ, წავიდნენ ბანი-ბანად თავჩაღუნულნი.

მთელი აული გარეთ გამოეფინა. უცქეროდნენ, ხმას არავინ იღებდა, თითქოს ძაღლებმაც იგრძნეს უბედურების სიახლოვე და გაჩუმდნენ. ერთმა გაწუწუებულმა დაიყეფა მხოლოდ, მაგრამ:

— ასგამო!..— შეუტიეს და იმანაც ჩაიგდო გულის ხმა.

ბანზე გადმომდგარმა უხუცესმა მახმატამ ვაჟაკები რომ დაინახა, გულმა ფარსაჟი არ უგრძნო და შორიდანვე მიაძახა:

— ნა ხაბარ?—კაცები შედგენ და მოხუცის კითხვას კითხვითვე უპასუხეს:

— სტუმარი ხომ არ დაბრუნებულა?

და ამ პასუხზე აულმა რომ შეიცხადა, ცა ძირს ჩამოვიდა.

ატყდა ვაება, ვიში და ლაწვთა ხოკვა მონღობილ ვაჟაკისა და ჯიგიტის დალუპვაზე.

ეს აული „იმამის“ ცოლოური იყო, მის ამქვეყნიურ ბედნიერებისათვის გაპარტახებული და ისევ აშენებული.

იმავე დილით კოშკის თავზე რომ აბრეკის თავი ჭოკით მალლა ასწიეს, თენგიზმა შეხედა მას და:

— სელიმ! სელიმ!..—აბლაგლდა ზარდაცემული. უკან რომ მოაწყდა, ფეხი მოუსხლტა და თავი ვერ შეიკავა; თუ არ შეიკავა, არავინ იცოდა,—გადაიხაფრა კოშკის თავიდან.

მამალი ამაყად რომ დადიოდა ციხის გალავანში, და მომხდარ უბედურებაზე გამოქცეულ ხალხს ფეხებში წამოედო და კინალამ მეორე უბედურებაც არ დატრიალდა. მაგრამ „იმამს“ მალალი ალლაჰი შეეწია ცრლებისა და ციხის საბედნიეროდ.

თავი სამშვიდობოს რომ დაიგულა, ერთი ლალად მიიხედ-მოიხედა, მწყაზარ ფრთები გაისწორა და, ბანზე რომ შეფრინდა:

— ყიყლიყო-ო!..—დაიყვილა, მამალმა კი არა, სიცოცხლემ.

1926-35 წელი.

მ. ეზრალიძე

მამაჩემი

ფეხებაკრეფით მიახლოვდება
ის, ოთხმოცი წლის ჯანმოტეხილი,
მაკვირვებს, როცა მომაგონდება,—
გუშინ ეზოში დარგო ხეხილი.

სთქვა: „გაიზრდება საშვილიშვილოდ,
ბედნიერ მერმისს გამოადგება,
ეზოს ექნება კარგი საჩრდილო,
საამო ხილით ბევრი დატკბება“.

გავლენ წლები და ნორჩი ხეები
აყვავილდება, ნაყოფს მისახამს,
შენ ხომ მას ხელით ვერ შეეხები,
კაცი, ტანჯული, წარსულ დროისა.

მხოლოდ ეს ლექსი დარჩება, იტყვის,
რომ ეს ხე დარგო მოხუცმა კაცმა,
იმის სილოცხლეს ეხურა ბინდი,
ოთხმოც წელს სტანჯა ცხოვრებამ მკაცრმა...

მომაგონდები, მოგიგონებენ,
იტყვიან, იყო მუდამეამს გამრჯე,
(გაუკვირდებათ, როგორ ცხოვრობდენ)
არ აჩერებდა დალოცვილ მარჯვენს...

...ოთხმოცი წელი, როგორც ოთხმოცი
შემოდგომისას მჭკნარი ფოთოლი,
ქარი რომ კენესით ხეს გამოსტყორცნის,
შემდეგ მიდამოს დაფარავს თოვლი,—

ასე მოსულა მამის ცხოვრების
დღეს მეოთხმოცე წლის შემოდგომა,
დაცვივდენ წლები მჭკნარ ფოთლებივით
და სახეს წვერმა შემოათოვა.

მაინც ღიმილი დათოვლილ სახეს
შეეპარება მზის სხივის მსგავსად.
შუბლზე ნაოჭთა ღრუბლებს შეარხევს,
თითქოს მზემ ყინვას სხივები დასცა.

გამოიზამთრა ოთხმოცი წელი,
დღეს მასაც თითქოს ჩვენი გული აქვს,
ღალატობს წლები, სიცოცხლის მცველი,
აბლა, როდესაც გაზაფხულია.

გამოიზამთრა, და იმ სუსხის დროს
არ ღირსებია ერთხელც სინათლე,
დღეს სურს სიცოცხლეს კვლავ ჩაეჭიდოს,
რომ ამ ცხოვრების სხივებით გათბეს.

სიმღერა პეოის მარცვარზე

როგორ კიაფობ ოქროს თვალებით,
ზეცის თალივით მუდამ მზიანო,
თავაზიანო დილის ცვარივით,
ვარსკვლავებივით ბარაქიანო.

ო, როგორ მიყვარს მოოქროვილი,
შრომით მოვლილი შენი ღინდვრები,
შენ გაიზრდები მზით მოქსოვილი
და ზაფხულივით აბიბინდები.

ამივსე გული მზესავით წმინდა,
და აღარც მინდა მე სხვა ქონება,
ასე მომყვება შორეულ გზიდან
და ყოველ მხრიდან შენზე ოცნება.

ათას სიმღერას გეტყვი ვაჟურად,
და უცნაურად შეგარბევს ქარი,
ლამე ნამს დარი შემოგასხურავს,
და აიყარე შრიალა მხარი.

შემდეგ დამწიფდი, ოქროს მარცვალო,
ზურთუხტის თვალო და ქარვიანო,
ხან ქარიანო და ხან დამცხრალო
ოდნავ დახრილო თავთავიანო.

გაზაფხულის ზეიმი

მოდის სიცოცხლე ჯერ არნახული,
უჩვევის გრძნობით ვული მაისობს.
გაბრწყინებული დღე გაზაფხულის
მდულარ სისხლით და ფერით აივსო.

მოდის ტყემლების ყვავილის თოვლი,
სიცოცხლის გზნება აღიდებული,—
ველებზე ლურჯად ამსკდარი მოლი
და ყინვარწყვერზე მზე დიდებული.

მოდის ენგურის აღმუილება,
მთებში დამდნარი თოვლის ბლავილი,
მზეში ატმების აყვავილება
და ჯეჯილების ნიაღვარები.

გული ქარიშხალს შენაჭიდები
სინათლით სავსე გრძნობით მაისობს,
მოდის სიმღერა ტყიდან ჩიტების
და ჩუმ ჭანდრების სიდარბაისლე.

მოდის ჩქრიალა ნაკადულები
და გაზაფხულის დღეთა დიდება.
მზიურ სიცოცხლის ძალა ულვევი
ძარღვიან მიწის მკერდში ღვივდება.

მოდის დიადი მხნე გაზაფხული,
ახალ ცხოვრების აქოჩრილ გზაზე
გაბრწყინებული და არნახული
მოდის ვაჟკაცი ფერსისხლით სავსე.

გაიგონე აკოხია

ფრთა მოგახიერი ბახსხარი

პირველ ქართველი მფრინავი ქალის
ამხ. ნინა ხუბულავას ხსოვნას.

სიკვდილი შავი და უეცარი
შეხვდა გოგონას, ძალღონით საესეს.
ფრინავდა იგი როგორც მერცხალი,
მოკრიალებულ საბჭოთა ცაზე.

იგი მგზნებარე იყო მარადის,
გამბედაობის ცეცხლის მფლობელი.
აიჭრებოდა ცაში ნავარდით
მზიან დღეების მახარობელი.

მტკვრის ხეობაში მწვანე გორებთან
გაიშლებოდა ნისლის ზეწარი,
საქართველოს მთებს გადუქროლებდა
მეგრელი გოგო—ჩვენი მერცხალი.

თვითმფრინავიდან სჩანდა ხეხილი,—
ავლა-დიდება მიწის მუშისა.
სურამის მკაცრი უღელტეხილი
გადაულახავს ბევრჯერ უშიშრად...

ველარ შეხედავს ფირუზის ზეცას
და აეროდრომის მოქარგულ ბაღჩას.
მოულოდნელად ფრთა მოსტყდა მერცხალს,
ჩვენც მწუხარება გულებში ჩაგვრჩა.

კომკავშირელის სახე ბრწყინავდა,
ცისფერთვალემა, წაბლისფერ თმებით.
მე თვითმფრინავთან ვნახე პირადად
პილოტ გოგონას მამაცი ღები.

მათი მნახველი ავმღერდი მეცა, —
ვამბობ: ჰაერში თქვენც ავარდებით!
გასჭრიან ფრთებით შორეულ ზეცას
კავკასიელი ქორ-შეგარდნები.

ქალიშვილები ვაეკატურ ძალით
თვითმფრინავების დასძრავენ რაზმებს,
და სულ იფრენენ როგორც მერცხალნი,
მოკრიალებულ საბჭოთა ცაზე.

სურამი

მეორე ნაწილი *)

პირველი თავი

I

უცნაური გაზაფხული დადგა. ხაშურის პირდაპირ მალალ გორაზე ასულ კაცს მთელი ერთი საათი რომ ეთვალეირებია გარშემო მიდამო, ვერსად შეამჩნევდა გრძლად გაბაწრულ ყვერებს, ნასიმინდარების და ნაკაფის მბჟუტავ კოცონებს და ჰაერში უწესრიგოდ გაფანტულ, ხოლო ალაგ-ალაგ სვეტებად აღმართულ ტყვიისფერ კვამლს.

ვერც ღირღიტას შორეულ კრიალს და ოროველას მოჰკრავდით სოფელში ყურს. თითქოს ღამე აყრილიყვნენ და ნთებში შეხიზნულიყვნენ, საგაზაფხულო ხმაური არსაიდან ისმოდა. სადღაც გაიჭრიალებდა ურემი და გაჩერდებოდა; სადღაც ნახირი ბლაოდა და სქელკისერა ხარები უსაქმოდ დაყიალობდნენ.

* * *

ბესარიონ ლობჯანიძე მთელი დღე იჯდა რაიონულ კომიტეტში, მაგრამ ახლა მისთვის არავის ეცალა. პირიქით, რაიონული კომიტეტი მოითხოვდა ელექტროფიკაციის სამუშაოებისაგან სწორედ იმას, რისთვისაც ლობჯანიძე აქ მოსულიყო.

ლობჯანიძეს ხალხი უნდოდა სურამის სამუშაოებისათვის. ისინი აქამდის უნდა ჩამოსულიყვნენ სოფლებიდან, მაგრამ აღარავინ ჩამოდიოდა. სრულებით არც ერთი კაცი არ ჩანდა. სამუშაოდ კი არა, კვირაობითაც ბაზარი ცალიერი იყო, გლეხები არც ყველისა და კვერცხის გასაყიდად იცლიდნენ.

რაიონულ კომიტეტსაც ესაჭიროებოდა ხალხი... საჩქარო წესით სოფელში გასაგზავნად, სოფლისათვის დახმარების გასაწევად; იქ ახლა ისეთი ორომტრიალი ბობოქრობდა, რომ სურამი შასთან სახსენებლადაც არ ღირდა.

*) ამხ. გვასალიას „სურამი“ იბეჭდებოდა ჟურნალ „ახალგაზრდა მწერალში“, მოთხრობას ცალკე წიგნად სცემს სახელგამი. მეორე ნაწილის წინამდებარე თავი რომელიც იბეჭდება „ჩვენი თაობის“ პირველ ნომერში შეეხება საქალმეურნეო მშენებლობას, 1930 წლის პერიოდს. დასაწყისი იხილე ჟურნ. „ახალგაზრდა მწერალი“ № 6-7, № 8-9 1934 წ. და № 1-2 1935 წ.

რედ.

ლობჯანიძე ცეცხლმოკიდებული დარბოდა აღმასკომიდან კომიტეტში და კომიტეტიდან აღმასკომში, უკან დასდევდა გურჯიშვილი, გალინა და იოსები, — მაინც არაფერი გამოვიდა, სრულიად არაფერი. ხალხი არ იყო, მშენებლობა კი მოითხოვდა ხუთიათას კაცს. ბესარიონს ასი კაცი ძლივს ჰყავდა, მთელი გეგმები და ნახაზები ლობჯანიძეს შეეძლო მოეხვეტა და საიმედო ალაგას შეენახა.

ბესარიონმა ყველაფერი მოიმოქმედა. ტფილისში გაემგზავრა, იქიდან წარმომადგენლები საქართველოს რაიონებში გააგზავნა, ამრიგად სამასი კაცი შეაგროვა, ეს იყო და ეს.

ვერაფერმა გასჭრა. ბესარიონი კი არაფითარ შემთხვევაში არ დაუშვებდა, ასე უაზროდ შეეჩერებია მუშაობა.

— არა, ეს შეუძლებელია, ყოვლად შეუძლებელია, მშენებლობას ვერ გადაჩერებთ! — იძახოდა ბესარიონი ომახიანად, მაგრამ გამოსავალი მაინც ვეღარსად ნახა.

— თუკი მუშახელი არ იქნება, ისე, აბა, რას გააწყობ! — შესთავაზა პალსუხი იოსებმა.

— ეს შეუძლებელია, ყოვლად შეუძლებელია. — იმეორებდა ბესარიონი მაგრამ ეს შეუძლებელი, ნამდვილ ხორცშესხმულ სინამდვილედ გადაიქცა და ლობჯანიძის ომახიანობას ფრთები უმოწყალოდ შეამსხვრია.

— რა ვქნათ, მჭედლიძე თქვი, რა ვქნათ?! — ეუბნებოდა რაიონულ კომიტეტიდან დაბრუნებული ბესარიონი თავის შეგირდს, ენაგამშრალი და აღანძული.

მჭედლიძეს რა უნდა ეთქვა?! შეწუხდა და მხრები აიჩეჩა. დაღონებული თვალები გადმოატრიალა და ტუჩები მოკუმბა.

* * *

— ალექსი მჭედლიძე!! — დაიძახა ფოსტალიონმა და ჩანთიდან მსხვილი პაკეტი ამოიღო. მჭედლიძე მივარდა: მან იცოდა, ეს ვერიასაგან იქნებოდა; მართლაც ასე გამოდგა.

ხელი უკანკალებდა. გახსნა, უცნაური ხელნაწერი იყო, დაბლაჯნილი: სწორედ ისე, როგორც ქალაქში ტალახში გასვრილი წიწილები გადაატარო, ორჯერ წაიკითხა და რეტდასხმული, რომ არ წაქცეულიყო, იქვე ქვაზე ჩამოჯდა.

ბესარიონი მოვიდა, რალაცა უთხრა და საჩქაროდ განშორდა, მაგრამ მჭედლიძეს არაფერი გაუგონია.

ცოტა რომ მოსულიერდა, თვალებს არ დაუჯერა და ახლა მესამედ ჩაიკითხა. ვერია სწერდა, თვითონ თავის ხელით სწერდა:

„ამ ბარათს თვითონ მე ვწერ, მასწავლა გაჭივრებამ, ახლა ყველაფერს გეტყვი, რაც ჩემს გულსა სწავს და მატირებს. მრცხვენოდა, სხვათა გოგოს როგორ დავაწერიანებდი ამაებს. ვაიმე, ჩემო ალექსი, დავიღუპე. და ეს, ალბათ, უკანასკნელი წერილი იქნება შენთანა. მეტ ბარათს ჩემგან ვერ მიიღებ, ვერც თვალითა მნახავ. ჩემი სიკვდილი იყოს, ჩემი თვალების დავსებაი და შენი გახარებაი,

შენი გულის გახარებაი; ვენაცვალე მე შენს გულს, ბიჭო! მითხრეს, დიდი კაცი გამხდარხარ და მე კი დამივიწყე, დამავდე ზოგიერთასავეთ, გულმოკლული და სიცოცხლეგამწარებული. რაღაი ჩემი სიცოცხლე შენს შემდეგ, მაგრამ რა უშავს, შენ გაიხარე, შენ კი გენაცვალოს ვერიას თავი, და გინდა მე გამეხაროს, სავალავეში ისე ჩავადებ.

ახლა მე ჩემი უბედურება უნდა გაუწყო. მიხომ გიცადა, გიცადა, შენზე დიდი ნაწყენია. თავი დამალოცია, მე ხომ ყვინი არ ვიყავიო. მერე ახლოსაც არ გამეკარაო. ახლა შილოკაძის ბიჭზე მათხოვებს. ვაიმე, ჩემო ალექსი, დავილუბეი. შე უშენობით საით მეცხოვრება? ამიტომ ჩამოდი, ეგრემც ვერია დაგენაცვლება.

მე კი საშველი არ მამცა შილოკაძის ბიჭმა და ესეც არის დამლუბა. მე შენი ვიყავი და, ვაიმე, ვისი გავხდი. ნუ ალექსი, მე ნუ მსპობ აგრე განუკითხავად, ჩამოდი. ჩამოდი, თუ არა და მე ჩემს თავს მოუხერხებ რამეს... ძალს კი ცოცხალი არ შევეჭმევენები... მაშინ, ვიცი, ჩამოხვალ, მაგრამ მე ვერაფერს გევიგებ და ასეთი ჩამოსვლა რად მინდა, მეტი არაფერი“.

ალექსიმ ქალაღი ორად დაკეცა და შემდეგ მუჭში ჩაიმწყვდია, საჩქაროდ ისეე გაშალა და ახლა წერილის ბოლოს რიცხვი ამოიკითხა, ორი თვის წინათ იყო ნაწერი. ალბათ შილოკაძეს ბიჭმა თუ გააჩერებია ფოსტაში... ალექსი მშენებლობისაკენ გაიქცა, მას ახლა უნდოდა ბესარიონი. გუშინ, გუშინწინ, ასე მწველად და ყველაფერის დამფარავად, ის არ განიცდიდა ვერიას სიყვარულს, მას გული საგულეს ჰქონდა, ვერია თავისად ეგულეობდა. ახლა ალექსი გადარბოდა ლიანდაგებს, განიერ თხრილებზე მიხტოდა. წინ ვილაც შავი მუშა შემოეფეთა, ჰკითხა, იმანაც ძლივს მოახერხა პასუხი:

— ოსი ხარ და არ იცი, სენი წირიმე, რა ლაპარაკობ.

ქვესადგურებთანაც ვერ იპოვა, ვერც სასადილოში; შემდეგ გაიგო, ლობჯანიძე რეფილისში გამგზავრებულიყო, ახლა კი მიხვდა, თუ რას ეუბნებოდა ბესარიონი, ალექსი რეტდასხმული რომ იჯდა ქვაზე.

რატომ ის ფოსტალიონი მაინც არ გალახა? იქნებ იმის ბრალიც იყო წერილის დაგვიანება, მაგრამ ამას მოესწრება! მხოლოდ ვერიას შეიძლება ვერ მოუსწროს, ამიტომ ალექსი არავის შეეკითხება, ისე გაემგზავრება ამაღამვე, მაგრამ ფულიც აღებული არ აქვს.. ბაბუციძე შემოეფეთა, სხვა პირობებში ის ვერც გაბედავდა იოსებთან გამოლაპარაკებას, გაჭირვებამ ყველაფერი ჩააღვინა:

— მე თქვენთან მუშაობა არ მინდა, იოსებ, ამაღამვე უნდა წავიდე სოფელში!—გადაუჭრა გზა ალექსიმ ინუენერს. ბაბუციძემ გაოცებით შემოხედა და გაიცინა:

— ხუმრობ ხომ?! ბედდამწვარო ყმაწვილო!

— არა, მაგის გუნებაზე არა ვარ. უნდა ახლავე გამანთავისუფლო!

იოსებმა შეამჩნია, მჭედლიძეს კაცის ფერი არ ედო და დაინტერესდა:

— რა მოგივიდა, რაშია საქმე?!

— ამის მოყოლა შორს წამიყვანს. უნდა გამიშვა, აჰა წერილი!

იოსებმა ჩაიკითხა და ალტაცებაში მოვიდა. რამდენიმეჯერ გადაიხარხარა, შემდეგ გაიოცა:

— ბიჭოს, ეს ორი თვის წინაა დაწერილი! საწყალი ბიჭი! მე ვერ გაგიშვებ, დილამდის მაინც მოიცადე, ბესარიონი ჩამოვა! რად უნდოდა ახლა ალექსის იოსების რჩევა დილამდის მოიცადეო, ამას უიმისოდაც გააკეთებდა. ბაბუციძე იდგა და იცინოდა, თან ახველებდა. შემდეგ, ერთხელ კიდევ ურჩია:—საქმე მაინც წამხდარია, ბესარიონს მაინც მოუცადე!..

ბესარიონი ორი დღის შემდეგ ჩამოვიდა და მქედლიძეს განთავისუფლებაზე უარი უთხრა, მაშინ გაცეცხლებულმა ალექსიმ პირველად დაუყვირა თავის ოსტატს:

— ახლავე გამათავისუფლე აქედან, თორემ მე თვითონ წავალ!

— წახვალ და სოფსაბჭოს მივწერთ, უკანვე გამოგიწვევთ!— შეაგება გაჯავრებულმა ლობჯანიძემ.

— სოფსაბჭოს მაგის უფლება არ აქვს!

— არ გაგიშვებთ, ალექსი, ახლა ხომ იცი, როგორ გვიჭირს, ხალხი არ გვყავს!

— ვიცი, მაგრამ მეც მიჭირს!

ბესარიონი გაჩუმდა და ჩაფიქრდა, შემდეგ თავიც ჩალუნა და მაგიდაზე გაფითრებული თითები ააწკარუნა, რამდენიმე ხანი იყო ასე და მერე გადაწყვიტა:

— რახან ასეა, ერთი თვის შვებულებას გადავვ!

ალექსის გაეცინა, იფიქრა, ერთი თვე გამიშვას და მერე მდიოს და მედიოსო. ანგარიშები გაასწორა; ალექსის ჯერ არ შეეძლო ამ ფულით უღელი ხარიც ეყიდა, ქობიც დაედგა და ეცხოვრა თავისთვის ვერიასთან, ეფრემის ნამოსახლარში, მაგრამ ეგ არაფერი, უმთავრესი იყო, მარტო ვერიასათვის ჩაესწრო, დანარჩენი მოეწყობოდა.

იმავე საღამოს თხინარას მოაშურა, უმოკლესი გზით წამოვიდა, სურამელას ფეხით გადაცურვა მოუხდა, მაგრამ ამას არაფრად აგდებდა, ეკლიან ჩირგვებში და ჯაგებში გაძვრა, ახლა სურამი გურიყად წავიდა უკან, ხოლო გორის სერები თვალსაჩინო შეიქნა. ქვევით კასპამდე მთელი ველი გადაიშალა, შემდეგ ტირიფონის არხის შორეული ხაზიც გამოჩნდა და გორი-ცხინვალის თემშარაზე ავტოს აყენებული კორიანტელი შეამჩნია.

ავტო თხინარა, ვაშლას ბალები, კულწაგრძელებული კაჭკაჭები. ძაღლები ყუფენ სად წავიდეს ალექსი, მიხოსთან? არა, ეს შეუძლებელია, მიხო ახლა მისი მოსისხლე მტერია, თავის ქოხში? რისთვის, იქ არ შეიძლება. გაჩერდა და დიდხანს ჩაყურებდა მიწას. შემდეგ თავჩალუნულმა გააბიჯა ისე, რომ არ იცოდა, საით მიდიოდა. წინაუბნელი პატარა ბიჭი შემოეფეთა, დაუძახა, მიუალერსა და ყველაფერი გამოჰკითხა:

— შილოკაძემ იქეიფა?

— არა, ახლა რა აქვთ საქეიფო, მათ ძალიან ეშინიათ!

— მიხომ იქეიფა?

— არა!

ვერიას შესახებ უსაშველო საკითხავი ენაზე აღდა, მაგრამ შერცხვა, ძლივს აზრი დაუბრუნდა და შუბლზე ხელი მოისვა. ქული მოიხადა და ოფლი შეიწმინდა.

— იცი, ალექსი, ეკლესიიდან ზარი ჩამოსხნეს და ჩვენს სკოლაში ჩამოკიდეს!—უთხრა პატარა ბიჭმა, რადგან ეგონა, ალექსის ესეც აინტერესებდა.

— ვიცი!—უპასუხა ალექსიმ, შემდეგ შილოკაძის ეზოს თვალყურება უწყო, ვერია ხომ არ იყო იქ?—ვერაფერი შეამჩნია, ახლო მეზობლის ეზოსკენ გადაუხვია.

— ოო, ალექსი! როგორ ხარ, როდის, საიდან!—გამოეფინენ ეზოში მეზობლები, მაგრამ ალექსის უსაშველო საკითხავი ენაზე ეკერა. ჩქარა დრო იშოვა და თავის ძველი ტოლი მიიმწყვდია:

— ვერიას ქორწილში იქეიფეთ?

— არა!—გაოცდა ყმაწვილი, —როგორ, ხომ არ გათხოვდა?!

— შე კაი კაცი, აქეთ მეკითხები?!

— მე არაფერი ვიცი, გუშინ ნახირს მირეკავდა, ჩემი თვალებით ვნახე!..

* * *

შეხედე შენ მაგ ვერიას! რამდენი ეშმაკობა შესძლებია. ეს წერილიც ალექსის ჩამოსატყუებლად დაეწერა თურმე. განზრახ რიცხვიც ძველი დაუსვამს. მიხო ხარხარებს, ვერია ბროწეულის ყვავილივით გაწითლებულია, თავსაფარი წამოფხატნია და კერიასთან ზის. ალექსი კი ისე ქირქილებს, კაცი ვერ გაიგებს, ტირის თუ იცინის.

— მოხვედი, ჩვენო ალექსი, მოხვედი, ახლა მოზვრები რომ იყიდო გაისად პატარა საქმეს მოკიდებს კაცი ხელს.

ალექსის აღარ უნდა ილაპარაკოს სოფელზე და თავის გაჭირვება კი შემდეგისათვის გადასდოს:

— შილოკაძეები რას ამბობენ, მართლა ხომ არაფერი შემოუთვლია იმ ბიჭს ვერიას თაობაზე?

— რა უნდა თქვან! თუ მართლა ეგრე წავიდა საქმე სოფელში, როგორც ამბობენ, შილიკაძეებს აქედან გაასახლევენ. თურმე სხვა სოფელშიც ეგრე მოქცეულან. იმ დღეს ეზოში ვიჯექი, ვერია ვაშლებს სხლავდა, ურმით ოსმა ჩამოიარა და ამბავიც მოგვიტანა: „თქვენი ჭირიმე, სოფელელებო, გულს ნუ გაიტებთ, მე სულ მართალს ვამბობ, ჩქარა ქალაქებიდან კაცი ცხენით წამოვა, თქვენს სოფელში კოლექტივს ჩამოიტანს, მდიდრებს ყველაფერს წაართმევინ, კიდევაც ნაობახტში ჩასვამენ... ვაა, რა ხალხია ეს კომუნისტები!—და ახლა მთელი სოფელი ამ ცხენოსანის მოლოდინშია!—გადაავდო მიხომ ისევ საუბარი იმაზე, რაც ახლა მთელს სოფელს აინტერესებდა, გაგულისებულმა მჭედლიძემ არაფერი უთხრა, მაშინ მიხომ სიტყვა გააგრძელა:

— რა მოგივიდა, რაშია საქმე?!

— ამის მოყოლა შორს წამიყვანს. უნდა გამიშვა, აჰა წერილი!

იოსებმა ჩაიკითხა და ალტაცებაში მოვიდა. რამდენიმეჯერ გადაიხარხარა, შემდეგ გაიოცა:

— ბიჭოს, ეს ორი თვის წინაა დაწერილი! საწყალი ბიჭი! მე ვერ ვაგიშვებ, დილამდის მაინც მოიცადე, ბესარიონი ჩამოვა! რად უნდოდა ახლა ალექსის იოსების რჩევა დილამდის მოიცადეო, ამას უიმისოდაც გააკეთებდა. ბაბუციძე იდგა და იცინოდა, თან ახველებდა. შემდეგ, ერთხელ კიდეც ურჩია:—საქმე მაინც წამხდარია, ბესარიონს მაინც მოუცადე!..

ბესარიონი ორი დღის შემდეგ ჩამოვიდა და მჭედლიძეს განთავისუფლებაზე უარი უთხრა, მაშინ გაცეცხლებულმა ალექსიმ პირველად დაუყვირა თავის ოსტატს:

— ახლავე განთავისუფლეთ აქედან, თორემ მე თვითონ წავალ!

— წახვალ და სოფსაბჭოს მივწერთ, უკანვე გამოგიწვევთ!— შეაგება გაჯავრებულმა ლობჯანიძემ.

— სოფსაბჭოს მაგის უფლება არ აქვს!

— არ ვაგიშვებთ, ალექსი, ახლა ხომ იცი, როგორ გვიჭირს, ხალხი არ გყავს!

— ვიცი, მაგრამ მეც მიჭირს!

ბესარიონი გაჩუმდა და ჩაფიქრდა, შემდეგ თავიც ჩალუნა და მაგიდაზე გაფითრებული თითები ააწკარუნა, რამდენიმე ხანი იყო ასე და მერე გადაწყვიტა:

— რახან ასეა, ერთი თვის შვებულებას გაძლევ!

ალექსის გაეცინა, იფიქრა, ერთი თვე გამიშვას და მერე მდიოს და მედიოსო. ანგარიშები გაასწორა; ალექსის ჯერ არ შეეძლო ამ ფულით უღელი ხარიც ეყიდა, ქობიც დაედგა და ეცხოვრა თავისთვის ვერიასთან, ეფრემის ნამოსახლარში, მაგრამ ეგ არაფერი, უმთავრესი იყო, მარტო ვერიასათვის ჩაესწრო, დანარჩენი მოეწყობოდა.

იმავე საღამოს თხინარას მოაშურა, უმოკლესი გზით წამოვიდა, სურამელას ფეხით გადაცურვა მოუხდა, მაგრამ ამას არაფრად აგდებდა, ეკლიან ჩირგვებში და ჯაგებში გაძვრა, ახლა სურამი გურიჟად წავიდა უკან, ხოლო გორის სერები თვალსაჩინო შეიქნა. ქვევით კასპამდე მთელი ველი გადაიშალა, შემდეგ ტირიფონის არხის შორეული ხაზიც გამოჩნდა და გორი-ცხინვალის თემშარაზე აეტოს. აყენებული კორიანტელი შეამჩნია.

აგერ თხინარა, ვაშლის ბაღები, კულწაგრძელებული კაქკაქები. ძაღლები ყუფენ სად წავიდეს ალექსი, მიხოსთან? არა, ეს შეუძლებელია, მიხო ახლა მისი მოსისხლე მტერია, თავის ქონში? რისთვის, იქ არ შეიძლება. გაჩერდა და დიდხანს ჩაყურებდა მიწას. შემდეგ თავჩალუნულმა გააბიჯა ისე, რომ არ იცოდა, საით მიდიოდა. წინაუბნელი პატარა ბიჭი შემოეფეთა, დაუძახა, მიუალერსა და ყველაფერი გამოჰკითხა:

— შილოკაძემ იქეიფა?

— არა, ახლა რა აქვთ საქეიფო, მათ ძალიან ეშინიათ!

— მიხომ იქეიფა?

— არა!

ვერიას შესახებ უსაშველო საკითხავი ენაზე ადგა, მაგრამ შერცხვა, ძლივს აზრი დაუბრუნდა და შუბლზე ხელი მოისვა. ქული მოიხადა და ოფლი შეიწმინდა.

— იცი, ალექსი, ეკლესიიდან ზარი ჩამოსხნეს და ჩვენს სკოლაში ჩამოკიდეს!—უთხრა პატარა ბიჭმა, რადგან ეგონა, ალექსის ესეც აინტერესებდა.

— ვიცი!—უპასუხა ალექსიმ, შემდეგ შილოკაძის ეზოს თვალიერება უწყო, ვერია ხომ არ იყო იქ?—ვერაფერი შეამჩნია, ახლო მეზობლის ეზოსკენ გადაუხვია.

— ოო, ალექსი! როგორ ხარ, როდის, საიდან!—გამოეფინენ ეზოში მეზობლები, მაგრამ ალექსის უსაშველო საკითხავი ენაზე ეკერა. ჩქარა დრო იშოვა და თავის ძველი ტოლი მიიმწყვდია:

— ვერიას ქორწილში იქეიფეთ?

— არა!—გაოცდა ყმაწვილი, —როგორ, ხომ არ გათხოვდა?!

— შე კაი კაცო, აქეთ მეკითხები?!

— მე არაფერი ვიცი, გუშინ ნახირს მირეკავდა, ჩემი თვლებით ვნახე!..

* * *

შეხედე შენ მაგ ვერიას! რამდენი ეშმაკობა შესძლებია. ეს წერილიც ალექსის ჩამოსატყუებლად დაეწერა თურმე. განზრახ რიცხვიც ძველი დაუსვამს. მიხო ხარხარებს, ვერია ბროწეულის ყვავილივით გაწითლებულია, თავსაფარი ჩამოფხატნია და კერიასთან ზის. ალექსი კი ისე ქირქილებს, კაცი ვერ გაიგებს, ტირის თუ იცინის.

— მოხვედი, ჩვენო ალექსი, მოხვედი, ახლა მოხვრები რომ იყიდო გაისად პატარა საქმეს მოკიდებს კაცი ხელს.

ალექსის აღარ უნდა ილაპარაკოს სოფელზე და თავის გაჭირვება კი შემდეგისათვის გადასდოს:

— შილოკაძეები რას ამბობენ, მართლა ხომ არაფერი შემოუთვლია იმ ბიჭს ვერიას თაობაზე?

— რა უნდა თქვან! თუ მართლა ეგრე წავიდა საქმე სოფელში, როგორც ამბობენ, შილიკაძეებს აქედან გაასახლეზენ. თურმე სხვა სოფელშიც ეგრე მოქცეულან. იმ დღეს ეზოში ვიჯექი, ეერია ვაშლებს სხლავდა, ურმით ოსმა ჩამოიარა და ამბავიც მოგვითხრა: „თქვენი ჭირიმე, სოფელელებო, გულს ნუ გაიტეხთ, მე სულ მართალს ვამბობ, ჩქარა ქალაქებიდან კაცი ცხენით წამოვა, თქვენს სოფელში კოლექტივს ჩამოიტანს, მდიდრებს ყველაფერს წაართმევინ, კიდევაც ნაობახტში ჩასვამენ... ვაა, რა ხალხია ეს კომუნისტები!—და ახლა მთელი სოფელი ამ ცხენოსანის მოლოდინშია!—გადაადლო მიხომ ისევ საუბარი იმაზე, რაც ახლა მთელს სოფელს აინტერესებდა, გაგულისებულმა მკედლიძემ არაფერი უთხრა, მაშინ მიხომ სიტყვა გააგრძელა:

— მიხო, შილოკაძის ბიჭმა თუ შემოგითვალა რამ ვერიაზე!—გაახსენათავეისი კითხვა ალექსიმ. გუთნისდედა გაჩუმდა და მჭედლიძე მიუხვდა საქმე; არც დაწყობილად იყო; ვერიაზე უფრო ჩაღუნა თავი და წყვილი ცრემლიც გამოაპარა.

— კი შემომითვალა!—გაბედა მიხომ,—მაგრამ მე შემოდგომამდე გადავუდევნი!—და ამ საშინელ უხერხულობიდან თავი რომ დაეხწია საუბარი უფრო შორს, ცხრაას ხუთის რევოლუციაზე გადაიტანა:

ის ლაპარაკობდა, წამოზრდილი წვერ-ულვაში საუბრის დროს ბაგეებზე ედებოდა და ალექსი ამ ულვაშს უფრო აქცევდა ყურადღებას, ვინემ საუბარს, ამიტომ მიხოს მოგონებებიდან ბევრი არათფერი გაუგია.

ცხრაას ხუთში მიხო იარალით ხელში გამოვიდა, ხმამაღლა ყვიროდა, ჩაფრებს აგინებდა. ამისთვის ის დაიჭირეს და სცემეს. როგორ დაუნაყეს ცხვირპირი, როგორ გადაურჩა ნაობახტის ვირთაგვებს, სოროს ჭიებს და ობობებს. „მინც ეგ ვერანა სიკვდილი არავის საშველს არ დააყრის ქვეყანაზე, მის ნაფეხურსაც კი მოშლის და წარხოცავს“. მიხომ ესიცოდა და არ ეშინოდა, სულ ეშინოდა.

აფორიაქებული საუბარი რომ გაათავა და ამით ალექსასთან ბოდიშიც მოიხადა, კარგა ხანს სამთავენი ჩუმად იყვნენ.

— შილოკაძეებს შართლა გადაასახლებენ?!

— გადაასახლებენ!—უპასუხა მიხომ და გაიცინა, თითქოს ამით ალექსის გულის მოგება სდომებოდა, ცოტა ხნის შემდეგ კი დაუმატა:—იქნება დაიჭირონ კიდევ და ნაობახტში ჩასვან, მაშ!—თან გადხარხარა.

— იმას ხომ ხარები ჰყავს?!

— ჩვენ დაგვრჩება! გაწყდეს მაგათი სინსილა,—აბა როგორ იქნება!

II

შესრულდა ალექსის წლობით ნაფიქრალი. მას ექნება საკუთარი კერია და ეყოლება ხარები. შილოკაძეს გადაასახლებენ აქედან, აბა რა ეგონა შილოკაძესა?

თვალეზულ ფიქრებში წავიდა ის დღეები... ყოველივე საჩქაროდ დატრიალდა და გათავდა. იმ დღეს ჩამოვიდნენ: მიხოს ქოჩის კარები ღონივრად გაიღო და კედელს მიეხეთქა: ქოხიდან ალექსი გამოვარდა. ძაღლები ყეფდნენ. ორლობებზე გლეხები გადმომდგარიყვნენ, მოდიოდა უცნობი ცხენოსანი და მას გვერდით მიხო მოჰყვებოდა. მჭედლიძე გაიქცა და ღობეს მიაწყდა.

ვერც მჭედლიძემ მოახერხა სიტყვის ამოღება, ცხენოსანი დაქვეითებულიყო, მარჯვენა ხელით აღვირები ჰქონდა მოზიდული.

ეს მიხო რამ გამოასულელა? ალექსი მჭედლიძე გვერდით უდგას, სტუმარს შიგ თვალეზში ჩაჰყურებს, მიხო კი არ აცნობს; აგერ თხინარელები მოჯგუფდნენ, მაშინ მან გაიცინა.

— ხალხნო, როგორ შეეყაროთ სოფელი!.

— ზარს დავერკავ, —დაიყვირა ალექსიმ და სკოლისაკენ გაიქცა.

თხინარამ იცოდა, რომ ქალაქიდან ახალი ამბები ჩამოიტანეს, ამიტომ ზარის ხმაზე წყობით საჩქაროდ მოდიოდნენ ქალები და ბავშვები. პატარა ბიჭუნები და გოგონები ისხდნენ ჩაღის ცხენებზე და შარაზე დაუზოგავად მოაქეზებდნენ, მსუქან ფეხებს არ არიდებდნენ გამხმარ ტალახს და გოროხს. ბობოქარი წყებებით გაივსო მიწდორი და მოუთმენელი ყაყანი ატყდა. ძველი დანჯღრეული მაგიდა გამოიტანეს, ხალხი არ წყნარდებოდა.

რადგან ზარი არ ჰქონდათ, მოვლენილმა ათრთოლებული ხელით მაგიდაზე სამჯერ დაჰკრა, სამჯერვე ძლიერი ჭახანი გაისმა და თხინარა დაშოშმინდა. ამ დროს ალექსიცი მოვიდა, მაშინ მას მოვლენილმა რაღაც გადაუჩურჩულა და შემდეგ ხმამალლადაც უთხრა:

— ყოჩაღ, შენზე ბევრი რამე მითხრეს! აი, უბის წიგნაკში ჩავწერე, გამგეობაში უნდა გაგიყვანოთ.

ალექსიმ ზედიზედ ნერწყვი გადაყლაპა, მას სირბილისაგან ფილტვები ყელზე ადგებოდა და ძლივს წამოიხრიალა:

— მადლობელი, ბატონო, ღარიბი კაცი ვარ, ეგ ოხერი!..

— ჰო, ყოფილხარ, მითხრეს! — ზბასუხა სრულიად დამშვიდებულმა სტუმარმა და დაიწყო ის უცნაურობა, რომელსაც ეს არის უძილოდ მოელოდნენ თხინარელები. ალექსი ცქმუტავდა, ერთ ადგილს ველარ იცდიდა, სწორედ ისე, როგორც ქორწილში დაუპატიჟებლებს მოსდით ხოლმე, მოვლენილი მაგიდას დაეყრდნო და წარმოსთქვა:

— გთხოვთ, შეასიელებმა დაგვტოვოთ!.. — და მაშინვე მოაყოლა:

— აქ ახლა მარტო ღარიბები ღარჩეს, დანარჩენებიც, საშუალო გლეხებიც ცოტახან განზე დადექით!

* * *

და აი. ბოლოს, როგორც იყო, მკედლიძისათვის გათენდა სანეტარო დილა. ალექსი ლოგინიდან წამოხტა, თვალები ამოიფშენიდა, იმის გასაგაბად, გაბარეთ სინათლე იყო თუ არა, კარი გამოაღო.

სოფელი სამუშაოდ უნდა გამოსულიყო. მოდიოდა პირველი დღე, როდესაც ერთად იმუშაებდნენ და ყველას გაურკვეველი გრძნობა იპყრობდა.

ბიბინებდა შემოდგომის ჯეჯილი და ველებზე სიმწვანე კიაფობდა. გადაშავებული ანულები ზოლებად მოყვებოდნენ დაღმართს. ნაწვერალები და ნასიმინდარები გუთნეულებს ელოდნენ. ჯერ ადრე გაზაფხული იყო და მინდვრებზე მხოლოდ ღრმა ორმოებში ჩარჩენილი თოვლი აქა-იქ კიაფობდა. ასეთ დროს ქართლი საამო სურნელებას უშეებს, გაზაფხულის პირველ ანაორთქლს, თვალგახელილი ბაიები პირველი ცვარით იბანენ ნორჩ ფრთებს.

ზარის ხმაზე გლეხები შუაუბანში შეიკრიბნენ: იცოდნენ, რომ პირველ დღესვე სამუშაოდ ოციოდე კომლი თუ გამოვიდოდა, მაგრამ ამით ალექსი გულს არ იტეხდა:

მიხო შუა ადგილას ჩამდგარიყო და ქადაგობდა:

— წავიდეთ, ხალხნო, მაგათ რას უყურებთ, დეე, ნულარ მოვლენ!.. გამოიტათ გუთნები, მჭედლიძე, ყვეარები შეაბი. გუთნისდედა სადაა... ააა, ერთი გულით ვიმუშაოთ, რა ხანია მინდვრად არ გავსულვარ!..

ამ დროს მოვიდა მომავრებული მჭედლიძეს მიუახლოვდა და რალაც უთხრა, მჭედლიძემაც ამის საპასუხოდ სოფელს გადასცა.

— ხალხნო, ცულები და ხერხები მოარბენიეთ! საზღვრებზე დარგული საფიჩხე ხეები უნდა მოვჩეხოთ... აბა, ჩქარა!

— რას მიჰქარავ, ბიჭო, ხერხი კი არა, სანამ დაუქიქინებდეს და მიწას გააშრობდეს, ჩვენ თესვა უნდა მოვასწროთ, ხეები საით გაგვექცევიან, დღეს გუთანი უნდა შევაბათ!— შეუტია მიხომ, რომელიც წელიან ხალხს სამუშაოდ აქეზებდა.

სტუმარმა მოთმინებით მოისმინა მიხოს აზრი და შემდეგ თავისი აზრიც გამოსთქვა:

— ამხანაგებო, მე ვიცი, რომ კარალეთშიც ჯერ საზღვრები მოსპეს. საზღვრებს რომ გავჩეხავთ, მერე უფრო მტკიცე იქნება ჩვენი კავშირი.

— გაჩეხვას შემდეგაც მოვასწრობთ, შენ სხვა რამე შითხარ, თორემა, გაჩეხვას ვერ მოვასწრობთ?!— ამტკიცებდა გაჯიუტებული მიხო.

— მიხო, პირში გეტყვი, შენ აი რატომ ქაქანობ ძალიანა, გეშინია შვილოსან, პირველად შენი საზღვრები არ გასჩეხონ, — შეუტია მაშინ ალექსიმ.

— რა-ო!— წამოიძახა გაჯავრებულმა მიხომ— ახლავე მივდივარ და მე თვითონ ვჩეხავ საზღვრებს, ახლავე!— ყვიროდა მიხო.

და ცოტა ხანში გვერდნათლილი ალვის ხეები თრთოდენ, უმოძრაო გაყინული ჰაერი თითქოს წონასწორობას უნარჩუნებდა, შეშინებული ბელურები ტოტებიდან მოწყდენ და გადაიკარგენ; ხე შეირხა, შეზანზარდა ალმაცერად, გადაქანდა და ფოთლების შხუილით დაეცა. ტირიფის ხის უკანასკნელი ძარღვი წივილით გაწყდა და მეზობელს ზემოდან დააწვა. ხერხს, როგორც ლერლილი დოლაბს, ნახერხი გაჰქონდა და გამოჰქონდა, ღონიერად სცემდენ ცულებს... ესეც მიხოს მშვენიერი ბალის საზღვრებზე მორჩნენ ყველაფერს... გაჩეხეს, მიწასთან გაასწორეს... მეორე დილით მჭედლიძის ნამოსახლარს მოადგენ.

მთელი ერთი კვირა სჩეხეს ასე საზღვრები, მხოლოდ ფიჩხების ცალკე შეკვრა, წკნელის და მესრების აკაფვა ველარ მოასწრეს. ახლა უფრო გვიან და გვიან გამოდიოდენ სამუშაოდ... გუთნისდედა მიხოც ცუდ გუნებაზე იყო...

III

სოფელში ერთი ამბავი იყო, ვიღაცეებს აპატიმრებდენ, თვითონ მოვლენილს პარტიიდან რიცხავდენ. დამახიჯებას გადაჭრით ასწორებდენ. კრებებზე ამუშავებდენ ამხანაგ სტალინის წერილს. მთელმა თხინარამ წაიკითხა: „თავბრუდახვევა მიღწევებისაგან“. დაფანტული ძალები კვლავ თავს იყრიდა და ებმებოდა საკოლმეურნეო მოძრაობის ფერხულში. შილოკადის შემოჩენილი ხალხი იაზვეს, მაგრამ ალექსი იჯდა ფიქრებში გართული და ქალამნის თასმებს ისწორებდა.

— რალა ექნა ახლა მე, ა?!.

იჯდა, თითქოს სიცივისგან მოკუყული, თავის ქოხის მოშორებით, უკან, ძელქვაზე და გაჰყურებდა გრძელ შარას სოფლის წინა, შუა და უკანა უბანს

ერთმანეთთან რომ აერთებდა. ის თითქოს პირველად ამჩნევდა გზისაგან გამოყოფილ პატარა ბილიკებს და შუკებს კიბორჩხალის კიდურებივით რომ იყო სახლებსა და ეზოებს ჩაჭიდებული.

მის ნამოსახლარისაკენ გამოშვებულ ბილიკს კი ანწლი და ქვერი ჰფარავდა, ეზოს ღობე შემოცრეცოდა, ხოლო ქოხში კაცს არ შეესვლებოდა. ახლა ალექსი რომ აქ იჯდა და ხანდახან თვალს საცხოვრებლისაკენ გადააპარებდა, ამაზრუნენ სანახაობას ხედავდა: ბოყვებში უშველებელი მწვანე ხელიკები ბუდობდნენ, მხურვალე მზეს მუცელს უფიცებდნენ, ჩხუბობდნენ, სჭამდნენ ერთმანეთს, ან თვალებდაწკურულნი ნებივრობდნენ, ცხრებოდნენ.

ალექსი მათ ყურადღებას არ აქცევდა, ისინი კი ხანდახან წიოდნენ, უცნაურად ჩალის ღერს ახმაურებდნენ, დასდევდნენ ერთმანეთს, ლალობდნენ.

ალექსი გაპყურებდა შუკებს ისე დამშვიდებული, თითქოს ეს არის წყვილი მოზვერი ეყიდნოს, სახლიც დაედგას. და შუკაზე მომავალ დაგვიანებულ ხარებს თვალთ დაეძებნო.

შუაუბნიდან მოსჩანდა კოშკის ნანგრევები, ეკლესიის გუმბათი და ასწლოვანი მუხა, რომელსაც ირგვლივ ტოტებივით შემოსხმია უცნაურად დახორკლილი და დაგრეხილი ფესვები.

ქართლის სოფელში თითქმის ყოველგან უნახავს ალექსის სწორედ ასეთივე კოშკი, ეკლესია და მუხა... მაშასადამე მას ყველგან სოფელი აგებდა, საერთო ძალით და ღონით.

ალექსიმ შეხედა ქოხს... თუ სოფელი მოინდომებდა, ხომ შეეძლო მისთვისაც გაეშენებია საცხოვრებელი?.. გულიანად გაეცინა.

და აი, ასე, სრულიად უბრალოდ, ალექსი მიხვდა, რომ გათავდა, რომ მისი საშველი თხინარაში აღარ იქნება...

ყველაფერი თავის რიგზეა! ვაშლის ბაღებში დაფრინავენ კულწავარძელბული კაჭკაჭები, სადღაც ნაგაზი ყვეს, ბოლი სვეტივით ამართულა და ირწყევა, ხოლო ალექსის საქმე გათავდა...

და ეს შარები და ბილიკები კი არ არის, უშველებელი მსახვრალი ხელია თხინარას უკეთურად ჩაჭიდებული, ეს ქოხი არ არის, ეს ჯოჯოა, ჯოჯო! შაკი და უნამუსო, ბინძური, შუა ეზოზე დამხობილი და აფოფრილი.

ტყუილა ოცნებობდა ალექსი, განა აქ კაცი გაიხარებს? განა ღირდა ამდენ წვალებად? დაწყველილი იყავ ჯოჯოვ! ბინძურო, უნამუსოვ! ცეცხლიც წაგკიდებია!

რა უნდოდა ალექსის? რა უნდოდა, რა?! რისთვის მუშაობდა, კაპეიკს კაპეიკზე აწებებდა, ლამის სიცოცხლე სურამზე დატოვა, ნიველირმა, წერაქმმა, ბარმა და ლომმა სული ამოჰხადა, ეკალმა თვალები ამოსთხარა; ხარი უნდოდა ეყიდნა, დედა თბილი კაბით შეემოსა და ქოხი გადაეხურა. რა უსაშველო გახდა ყველაფერი, დიდი რამეა ვითომ ეს? რა გაჭირდა? რა მუხთალი ყოფილა სოფელი, ხედავ?

— ვახ, ჩემო თავო! მამის დარგული ხეები გავაჩეხიე!..— აღმოხდა ალექსის და ყელზე ძარღვები სისხლით გაებერა...

განა დიდი რამეა ქოხი გადახურო, დედა შემოსო, ვინც გიყვარს შეირთო და იცხოვრო, განა ვინმეს უნდა შურდეს ეს, განა ალექსი ბევრ რამეზე ოცნებობდა?

რა ტყუილა, უთენებია ლამეები, რა მურტლად დაუჯარგავს სიცოცხლე?!.

— რალა ვქნა ახლა მე, ა?..—გაიმეორა სასოწარკვეთილმა ალექსიმ.

შუა უბნიდან მოჩანს მრისხანე კოშკის ნანგრევები, ეკლესიის გუმბათი და ასწლოვანი მუხა, რომელსაც ირგვლივ ტოტებივით შემოსხმია უცნაურად დახორკლილი და დაგრეხილი ფესვები. ბოყვებში უშველებელი მწვანე ხვლიკები დაბუდებულან, ლაღობენ, ცხრებიან, მზეს მუცელს უფიცებენ, ვაშლის ბაღებში ჩხავის კაჭკაჭი და ალექსის, როდესაც ის ასე რეტდახხმული იჯდა ძელ-ქვაზე, იმ წუთს, რალაცნაირი უსაშველო გულგრილობის გრძობა დაეუფლა ყოველივე იმისადმი, რასაც ხედავდა, რასაც აქამდე გულმშვიდად უთვალთვალებდა.

დილის მზემ ჩქარა წამოიწია მალლა და გაზაფხულის უღონო სიცხე ჩამოწვა. ფუტკარი ზუზუნებდა გამომშრალ ყვავილებზე და ბალახებში. მიწას ოშხივარი ავარდა, მინდორზე მზარე ქათქათებდა და აღმოსავლეთის ბორიო ღონივრად ქროდა. გუთნისდედები და მეხრეები კი ისევ სახლში იჯდნენ, ნამალევად ხოცავდნენ მუშა-საქონელს და ღამით ქალაქში წასაღებად ამზადებდნენ. ვილაც გამბედავს ხარები ერთმანეთზე ბაწრით გადაება და ყვეარში შესაბმელად მიერეკებოდა.—ჰი, ჰოო!..—მოისმოდა შუკიდან, შემდეგ ისიც მიწყდა, სწორედ ისე, როგორც შუალამით დაგვიანებული მეურმის მოძახილი.

აი, სამი დღე იცადა მჭედლიძემ, არავინ იცის, სად იძინებდა, ბიძაშვილებთან ათევდა ღამეს და ახლა, როდესაც ის ძელქვაზე იჯდა, ახლა ყველაფერი გადაწყვეტილი იყო.

ალექსიმ გაიფიქრა, მოდი, წამოვდგები და ქოხს ცეცხლს წავუკიდებო, მაგრამ ახლა ეს აღარ ღირდა, მეზობლები სულმდაბლობაში ჩამოართმევდნენ

დღეს თავდებოდა მჭედლიძის შვებულება და, ცხადია, ხაშურში მას მოუთმენლად მოელოდნენ. მჭედლიძეც წავიდოდა, მაგრამ ახლა კი სამუდამოდ. სად გაექცევა კაცი თავის ბედსა და წერას, მჭედლიძის ბედში, ალბათ ასე ეწერა და ეგ არის.

— ვახ, ჩემო თავო, მამის დარგული საფიჩხე ხეები გავაჩხები!—ისევ აღმოხდა გაცეცხლებულ მჭედლიძეს და მას დაებადა უცნაური წყურვილი, ჩასაფრებოდა შილოკაძის ბიჭს, გუთნისდედა. მიხოს, და რამდენიც შეიძლებოდა ეკემა... ამით მაინც მოეხებინა გული... მაგრამ არც ეს ღირდა ახლა. რა საჭირო იყო, უკუღმა შეტრიალებულ საქმეს რა უშველიდა?

— ჰი, ჰოო!..—მოესმა შუკიდან, გაიხედა, ვერია მირეკავდა ძროხებს, მაგრამ მინდორში კი არა, სადღაც სხვაგან. ძალიან კარგი! სწორედ ვერიას დაეძებდა ალექსი, ეგ სამი დღე სწორედ სამჯერ იჩხუბეს და ახლა უკანასკნელად უნდა დალაპარაკებოდა. საჩქაროდ წამოხტა ძელქვიდან, ეზო გადაიბინა:

— ვერია, მოდი აქა!—დაუძახა ორლობიდან—ჩანს ვერია ისევ ნაწყენია. ქვეშ-ქვეშ შემოხედა, გაოცდა, ეტყობა, შერცხვა კიდეც, მეზობლების შერცხვა. ეს ალექსი ხომ არ გავიჟებულა? რატომ ეძახის, ის მარტო ხომ არ არის თხნარაში?

— ჰი, ჰოი!..—არ მიაქცია ყურადღება ვერია მ ალექსის დაძახილს და ძროხები გარეკა.

— ვერია!..—უფრო ხმამალა დაუყვირა მაშინ ალექსიმ და ქალიც უკან გამოაბრუნა, ის მძიმე ნაბიჯით მოვიდა და ტალახში შიშველი ფეხები ღრმად ჩარგო. სახრე ეკავა, იღვა თავდახრილი.

— ვერია, მე მივდივარ დღეს!..—შეაპარა ალექსიმ და ვერიაც უფრო მოიღუშა, ამოიხენეშა და ეტყობოდა, რალაც გადაწყვიტა, შემდეგ ამ გადაწყვეტილებით ალექსის დამღუპველი თვალები გაუსწორა და პასუხიც შეუბედა:

— წაბრძანდი, შენ ხომ სამი წელიწადი მატყუე ასე! ახლა მე არაფერი მეკითხება!

სამი დღე ესმოდა მჭედლიძეს ასეთი პასუხი...

ალექსი ახლაც აენთო, გულმოსულმა ფართოდ გააღო თვალები და შემდეგ ეს ანთებული თვალები ისევ უცაბედად ჩააქრო:

— კი, მაგრამ—ლულულულებდა ის სრულიად ხმადაბლა და ნაძალადეგ დამშვიდებით,—კი, მაგრამ ეს ხომ ჩემი ბრალი არ არის, ვერია?!—და როდესაც ვერია ამ სიტყვებს ისმენდა, ქალი მიხვდა, რომ ალექსიმ სწორედ ამ დაბალ ხმაში და ნაძალადეგად დამშვიდებულ სიტყვაში ჩააქსოვა პირველი ზიზღი ვერიასადმი.

— ბრალი! მა ჩემი ბრალი?!..—შეუტია ვერიამაც.

— არა, არც შენი ბრალია... მე ხარი მინდოდა მეყიდნა და ვერ მოვახერხე, ხომ მართალია, ვერია!..

— ჰო!

— მე სახლი უნდა დამედგა და საამისო ფული კი ვერ შევაგროვე!

— ესეც მართალია!..

— მე მინდოდა მქონოდა ჩემი ეზო, მყოლოდა მოხუცი დედა! მე მინდოდა ბედნიერი, უზრუნველი ცხოვრება! აღარ მოხერხდა.

— ეს ყველა კაცს ასე უნდა!..

— მე, ვერია!..—და აქ ალექსიმ სულ ჩაუწია ხმას—ხომ იცი კიდევ რა მინდოდა და აი შენ რა ყოფილხარ თურმე!..

— ოხ! არა, ბაჭონო!.. მე ნულარ მახსენებ, რა გინდა თქვა ამით?—სრულიად ცივად შეაგება გულგატეხილმა ქალმა და ალექსი რალაცნაირად მოეშვა, შუბლზე ოფლი მოიწმინდა და ქალსაც თველი აარიდა:

— არაფერი!.. მე არაფრის თქმა არ მინდოდა! მხოლოდ ის არის, ვერია, რომ მე დღეს მივდივარ!..

— ამის შესახებ ვიცოდი, შენ ხაშურიდან რომ დაბრუნდი იმავე დამეს!.. ეს არ არის ჩემთვის ახალი!.. წაბრძანდი! ქვეყანაზე ვაჭები არ გამოლეულან!.. სამი დღეა წასვლით მემუქრები და მაინც აქ გხედავ!

ალექსი დიდხანს იღვა უძრავად. ღრმად სუნთქავდა, შემდეგ თავისთვის ჩუმად თქვა:

— არც ქალები გამოლეულან!..

ძროხები გაფანტულიყვენ, ლობებზე მიმდგარიყვენ და ტირიფის ტოტებს წაგრძელებულ ენით იჭერდენ, ტკვერავენ. ვერია უნდა წასულიყო, მაგ-

რამ მას მაინც არ სჯეროდა, რომ ეს არის მან ალექსი დაკარგა... გული, ეს ოხერი გული, სულ სხვას ეუბნებოდა, ხოლო თვალებზე ლაღაროვით ცხელი ცრემლები ადგებოდა.

— მშვიდობით, ალექსი,—თქვა. ვერია და ნაბიჯიც გადადგა; მაშინ მკედლიძე უცნაურ ფიქრებიდან გამოერკვა. ისევ ფართოდ აანთო თვალები და წინ გაირბინა, თითქოს გოგოს უნდა გამოეკიდოს:

— ვერია, დაიცადე!..

ეს იყო ანატორ კაცის შეძახილი, უცნაურად გაბზარული და გატეხილი. ვერია შეაშფოთა ალექსის ასე შეცვლამ, შემობრუნდა და ერთბაშად მოლბა:

— რა იყო, ალექსი!..

და კლავ, ხმამოუღებელივ გაირინდენ, მაგრამ ეს ერთი წუთით იყო... გვიან ვერია ისევ გულდაწყვეტილი ესაუბრებოდა ალექსის...

— გემდური, ალექსი, გემდური... შენ მე მატყუე ამდენი ხანი და ახლა ისევ მიხვალ! კარგი, წადი, არ დამივიწყო მაინც! ვნახოთ! მაგრამ მიხოსთან არ მიგესვლება, ხომ იცი ისიც გემდურის, წადი და თუ ჩამოხვალ, შენ იცი... სხვა რა გიყო!..

— კარგი!—უთხრა უკანასკნელად ალექსიმ—ასე იყოს, წადი ახლა!..

და როდესაც ვერია შეუმჩნევლად მოშორდა იქაურობას და მარტოდ დარჩენილმა მკედლიძემ ანგარიში მისცა თავს: პირველად ეზოში მიმოიხედა, ყველაფერი დაათვალიერა, და ახლა მეორეჯერ დაებადა ახრი ცეცხლი წაეკიდნა ქოხისთვის, ამით ვერიასთვის დაენახებია თავის გულისტკივილი, მაგრამ არც ეს ღირდა ახლა, არა!.. მას უცაბედად გაახსენდა ლობჯანიძე. ეს კაცი ალექსის ელაპარაკებოდა შეგნებულ ნასწავლ ადამიანების შესახებ, რომელთაც ანგარიშის გაწევა იციან, ხოლო ვერია აი რა გამოდგა! აი, რა ყოფილა ვერია!.. მასთანაც ამაოდ კარგავდა თურმე ყველაფერს ალექსი, მასთანაც, შეცდომაში შედიოდა და რაც არაფრად ღირდა, მას სიცოცხლეს სწირავდა.

ბარბაცით გამოვიდა ეზოდან და ფართო გზას დაადგა... ვერც კი გაიგო როგორ ამოათავა უდიდესი აღმართი; მზე შუა ცაზე აჭრილიყო და საცერ ბეჭდის ოდენად ქცეულიყო, ახლა კი დაბლა ხევში მოსჩანდა თხინარა: შავი, პატარა ჯოჯოსმაგვარი ქოხნახები, ეზოები, შუაგამყოფელი ტირიფები, გომურები, ბილიკები და შარები; გრილი ნიავე ქროდა სურამიდან, ალექსიმ შეისვენა, წყლით სახე მოიბანა და გამოტოცხლდა.

IV

ალექსის ხაშურში მოჩქარებოდა... როგორც იქნა საღამოს ჩააღწია. ლობჯანიძე კი უცნაური გულგრილობით შეხვდა, ეს მაშინვე ახსნა მკედლიძემ: ალბათ, საქმეები იყო სულ მთლად არეულდარეული.

ინტენერი იდგა დახურულ ქვესადგურის ნახევრად ამოშენებულ კედლებთან და ათიოდე კაცს გაცხარებით ელაპარაკებოდა. ალექსი სულ ახლოს რომ მივიდა, ლობჯანიძემ მოიხედა და უნიათოდ გაიცინა:

— ა, გამარჯობა შენი!—ხელიც ჩამოართვა;

მოუპარსავ აბურძგენილ სახეს დაღვრემა დაუფლებოდა და გაცინება სრულებით არ მოუხდა. ალექსიც მიესალმა. შემდეგ ცნობისმოყვარეობით გადახედა მუშებს, რომლებიც არ აშენებდენ, თუნუქით ფუთვნიდენ ამოსულ კედლებს. ალექსის გაახსენდა ლობჯანიძის სახლის კედლები, შედრკა. მინდორზე კიდევ ერთხელ მომოიხედა: თითქოს დასვენების დღე ყოფილიყო, ისე დაცალიერებულყო იქაურობა. ორთქლმავალი შიშინით მოათრევდა ცალიერ ვაგონებს, აქა-იქ რამდენიმე კაცი შეჯგუფულიყო და რაღაცას ჩაკირკიტებდენ.

— ჰო, ასე დაფარეთ, ეგ საოხრე, რამდენჯერ უნდა ვითხრათ!..— გაცხარდა რაღაცაზე ლობჯანიძე და ალექსის ყურადღება მიიპყრო, მაგრამ ალექსიმ მიხედვაც ვერ მოასწრო, ლობჯანიძემ კიდევ წამოიძახა:

— დაფარეთ ეგ საოხრე, ჰო, ასე!..

რაღაც უცნაური ამბავი დატრიალებულიყო ალბათ! ლობჯანიძესაგან ასეთი ჭირვეულობა და თავის საყვარელ საქმის შეგინება ალექსის არასოდეს გაეგონა; ნეტავ რამ გაუტეხა გული ბესარიონს, ნეტავ რამ შეაშფოთა ასე განუკითხავად?

მკედლიძემ ვეღარ გაბედა რამე ეკითხნა თავის ოსტატისათვის, იდგა შეწუხებული და შეფიქრიანებული. როდესაც ქალაქში შემოდრიოდა ორ-სამ ალაგს მუშები შეხვდნენ და ასე უთხრეს ალექსის:

— სურამის საქმეები წავიდა ხელიდან!..

— რატომ, რას ამბობთ?!..

— წადი და თვითონ ნახავ! მშენებლობის იმედზე არასოდეს არ უნდა იყვე კაცი!— მაშინ ეს მასხრობად მიიჩნია...

— ალბათ მართლაც წასულა ხელიდან!— გაიფიქრა ახლა ალექსიმ და ამდენი გეგმა, რაც თხინარადან ხაშურამდე გზაში დღეს შეაწყო, ერთის ხელის მოსმით დაეფანტა.

ამასობაში მუშებმა კედლები დაფარეს. ლობჯანიძე გატრიალდა და წასვლა დააპირა.

ბესარიონ, მე რა ვქნა?!— შეეკითხა მაშინ შეშფოთებული ალექსი და ადგილი შეინაცვლა:

— ჰო, მართლა!— გამოფხიზლდა ინჟინერი— შენ, ჩემო ალექსი, წადი, იბანავე, ისადილე და დაისვენე, დილას სამუშაოდ გამოხვალ!..

ისე გულცივად თქვა, მკედლიძეს ეწყინა, მაგრამ ლობჯანიძეს ეტყობოდა ახლა მეტი არ ეცალა, ხელები ჯიბეში ჩაიწყო და წავიდა.

ალექსი კი მივარდა მუშებს და ყველაფერი გამოიძია. შემდეგ უფრო მეტად შეფიქრიანებული სასადილოსაკენ გაემართა.

კუდათ წარმართულიყო სურამის საქმეები!

როგორც ჩანდა, ახლო-მახლო სოფლებში, წრომში, დირბში, ქვენადკოცაში, სატივეში, რუისში, ქარელში ისეთივე ორომტრიალი ბობოქრობდა, როგორც ალექსი მკედლიძის გულ-ღვიძლში და მშობლიურ თხინარაში ხან წვიმდა, ხან თოვდა და ხოშკაკალს აყრიდა ქვეყანას. სად ეცალათ გლეხებს სურამისათვის. ლობჯანიძეს საქმეები ხუთი ათას კაცს მაინც მოითხოვდა, აქ კი სინამდვილეში სამას მუშისათვის მოეყარათ თავი და ისინიც უღელტეხილზე დაექსაქსათ, რათა წამოწყებული საძირკვლები მაინც შეეფუთნათ და ამდენი ნაოფლარი დანგრევას და გატრიალებას გადაერჩინათ.

ეს იყო პირველი და გადაწყვეტი დაბრკოლება მაგრამ ამას ერთვოდა სხვებიც: მთელი რიგი მოწყობილობები: ტრანსფორმატორები, ზეთის ამომრთ-შეველები, მოტორ-გენერატორები და გამტარები, ჯირგინები, იზოლატორები და ელექტრომონტაჟისთვის საჭირო დეტალები, რომელიც უნდა მიეღოთ იტალიის ქარხნებიდან, აგრეთვე მოსკოვიდან და ლენინგრადიდან, იგვიანებდნენ. არც ერთმა ქარხანამ დროზე არ შეასრულა სურამის უმნიშვნელოვანესი და ურთულესი დაკვეთები.

იმჟამად მაინც რაიმე სამონტაჟო მუშაობის წარმოებას შეუძლებელს ხდიდა სპილენძის მავთულების მარაგის ამოწურვა. ახალი პარტიები აღარსად ჩანდა, ბოლოს გამოირკვა, რომ საერთოდ სპილენძის გამტარს სურამი ვერასოდეს მიიღებდა... ცნობა მოვიდა, რომ სპილენძის სანაცვლოდ შესაძლებელია სურამში ერთი წლის შემდეგ ალიუმინის მავთულები გამოგზავნონ, მაგრამ აქ მაშინვე თავი იჩინა მეორე დაბრკოლებამ. ინჟინერ ბუდაგოვს შეეძინა და ჩამოეტანა რამდენიმე მილიონის მანეთის ისეთი დეტალები და იზოლატორები, რომელიც გამოდგებოდა მხოლოდ სპილენძის მავთულით მონტაჟის პირობებში, ამიტომ ალიუმინის მავთულების მიღება მაინც უდრიდა მუშაობის შეწყვეტას, ვინაიდან უფრო ძნელი იყო შესაფერის იზოლიატორების შეძენა და ჩამოტანა.

ბესარიონ ლობჯანიძე ველარ გამოკვეთილიყო, როგორ მოხდა, რომ სურამისათვის ბუდაგოვმა შეიძინა უვარგისი იზოლატორება. ბუდაგოვს მშვენიერი საფარველი ჰქონდა, მას შეეძლო განეცხადებია, რომ ის არაფერს შემთხვევაში წინასწარმეტყველი არ არის და არც სხვა ვინმე ადამიანის გულში ზის, რომ ის დარწმუნებული იყო მიიღებდა სპილენძს და სხვა. რაკი არც მუშახელი იყო და არც ის მოწყობილობა, რაც ამ გაზაფხულზე ყოველ ძიზეზგარეშე უნდა მიეღოთ, საქმე თავის-თავად გადაწყდა და ბუდაგოვმა დასწერა ბრძანება უკვე შესრულებული სამუშაოების დაცვის შესახებ.

იოსებ ბაბუციძე რალაცნაირად მსჯელობისა და კამათის გუნებაზე იყო. შუა მინდორზე გადაეყრებოდა ვინმეს და დაუსრულებლივ ქაქანებდა, ხოლო ზებო შორიახლოდან ზევრავდა და თვალყურს ადევნებდა, ან ნალველს ამოატანდა, ისე ხენეშოდა:

— ეჭე-ჭე, ჩვენი ცოდვა!

გურჯიშვილი ყოველდღე მართავდა რალაც თათბირებს, მიუხედავად იმისა, რომ მშენებლობას მუშები შემოეფანტა, უჯრედი გაზრდილიყო და დავაჟაკ-ცებულიყო, ოცდახუთამდე კაცი იყრიდა თავს. გურჯიშვილმა მთლიანად სამხედრო ფორმა შეიკერა და მეთაურივით გამოიყურებოდა, თოფნაკრავივით დარბოდა, ლამლამობით რალაცებს სწერდა და ვაი მას, ვისაც რაიმე უმსგავსოებისთვის ხელში ჩაიგდებდა. ყველზე მე უად მისი ეშინოდა ზებოს და სასადილოს მუშაობის შესახებ უჯრედში მოხსენების გაკეთებას სიკვდილი ერჩია.

რაკი სპექტანსაცმელების დარიგებას დააგვიანდა და დააგვიანდა ასეთი ამბავიც მომხდარა: ხუთნი მისულან ლობჯანიძესთან და შეკითხვა მიუციათ.—როდის აპირობთ, ბესარიონ, აიღოთ ხელი მუშა-კაცის მოტყუებაზე?! სანამ მოთმინებიდან არ გამოვალთ, მანამდის არაფერი იქნება, არა?..

— არა, ამხანაგებო, თქვენ ვინ დაგარიგათ ასე!..—უპასუხა თურმე ბესარიონმა. მაშინ ერთ-ერთმა ყვირილით მაგიდაზე მჯილი დაარტყა და გინებდაუწყყო:

— მე რა შენი ამხანაგი ვარ. მე შენი ღმერთი...

იმ დღეს მუშაობისათვის დირბელ გლესს თავი გაუნებებია, ხოლო რამდენიმე პარტუჯრედში დაუბარებიათ.

ალექსი მჭედლიძე პირდაპირ გაოცებული იყო; რას არ ამბობდა ეს ხალხი... ის პირდაღებულ ისმენდა და ვეღარ გამოორკვეულიყო, ისევ სურამში დაბრუნდა, თუ სხვაგან მოხვდა, სულ სხვა ხალხში, სხვა ქვეყანაში.

მჭედლიძე, როდესაც თავისი ოსტატი ეგზომ დაუმცირეს, იმდენად შეშფოთდა, რომ დასასვენებლად გული აღარ მიუდიოდა. ჯერ გადასწყვიტა, მისულიყო ლობჯანიძესთან სახლში, მაგრამ ეს შეუფერებლად სცნო, რცხვენოდა. როგორ უნდა ელაპარაკნა ოსტატთან?

— კარგი, ნუ მელაპარაკებით, არ მინდა!..— აღმოხდა მჭედლიძეს, როდესაც ზოგიერთმა მუშებმაც კი ლობჯანიძეს გინება დაუწყეს და მოხერხებული კაცი უწოდეს, რომელიც, სულ ერთია, როგორც საპნის ბუშტი, ისე გაქრება!..

— შენ რაღა კუდი გეწვის, რას იღვედები, არ ვიცი!..— შეუტია მჭედლიძეს ცისელმა გლეხმა ხუციშვილმა, რომელიც ერთხელ ლობჯანიძემ გაჯორა, რადგან ზებო ინაიჩს საწყობიდან ორი ნაჭერი საპონი მოჰპარა.

— გადი, შე საპნის ქურდო, იღვედები და არც არა იცი რა!..— წამოიძახა მჭედლიძემ და მაშინათვე ხუციშვილი მისკენ ბურტყუნით წამოვიდა.

სასადილოდან ზებო ინაიჩი გამოვარდა და მათი გაშველემა სცადა, ხოლო, გარშემო შეყრილი მუშები იდგნენ და მოჩხუბრებს შეცქეროდნენ.

მჭედლიძე ხუციშვილს დაემუქრა და წავიდა... ხოლო ზებო ინაიჩი ქაქანებდა და მუშებს ჭკუას არიგებდა:

— ჩემი გულისათვის არ იჩხუბოთ, ბატონო! ხალხნო, რატომ მჭრით თავს, რად მლანძღავთ, რა გინდათ, კაცო, ჩემგან!..— (შემდეგ ხმას ჩაუწია და ისევ ჩაილაპარაკა:

— ახლა ამას გაიგებს გურჯიშვილი, უჯრედში გამოიძახებენ და, ა!— ამ სიტყვებზე ზებომ ყელზე ორი თითი გამოისვა.

V

მჭედლიძეს გული არ მიუდიოდა აბანოში წასულიყო და თხინარას ქუჩები ეხება. დაწვა და დაძინება სცადა, დილით ლობჯანიძეს სახლში უნდა ხლებოდა და ოსტატისაგან საქმის ვითარება გაეგო.

მაინც თუ სურამში ხალხი საჭირო აღარ იყო და ამიტომ შეხვდა ოსტატი გუშინ ასე ცივად, მჭედლიძე სადღაც გადაბარგდებოდა, ან ქალაქისკენ დადგებოდა გზას, ან იპერეთში გადავიდოდა; ნეტა არ ეჩხუბნა დღეს, სირცხვილია, რას იტყვის ბესარიონი.

ასეთ ფიქრებში ჩასძინებოდა... დილას ვიღაცამ გამოაღვიძა. ოსტატი თავზე დასდგომოდა სამხედრო ფორმაში გამოჯგიმული... ალექსი შეკრთა და წამოხტა. ლობჯანიძე კი იქვე ჩამოჯდა და თუთუნნი გააბოლა:

— ალექსი მჭედლიძე, შე ყურუშსალო, შენზე მალარიჩია;—უთხრა ბესარიონმა, როდესაც შევირდმა, როგორც იქნა, ტანთ ჩიცვა.

— რაშია საქმე?—იკითხა ყურებადმე გაწითლებულმა ალექსიმ და ქამარი მოიჭირა.

— აგერ წამოდი და გეტყვი!..

მჭედლიძე ველარ გამორკვეულიყო თუ რა უნდა ეთქვა ოსტატს, წამოვიდენ, მინდორს რომ მიუახლოვდენ, მჭედლიძე უფრო დაინტერესდა:

— მითხარი, რაშია, მართლა, საქმე. მშენებლობა გამოცოცხლდება?

— არა!—უპასუხა ბესარიონმა და სახელდახელოდ მოიღუშა!..

მჭედლიძემ იფიქრა, ალბათ სამუშაოდან მანთავისუფლებენ და ოსტატს ჰგონია, მე ეს გამეხარდება, ამიტომ თვითონაც მოიწყინა, რად უნდოდა მჭედლიძეს ახლა განთავისრფლება, სადღა წავიდოდა.

— ბესარიონ, მე შენთან გუშინ უნდა მოვსულიყავ და მელაპარაკნა!.. ეს რა ამბავია სურამზე; რა გავიგონე!.. გაგონება კიდევ არაფერი, რას ვხედავ, ყველაფერი ჩაფუშულა! ნუთუ ეს მართალია...

— ეგ არაფერი! განა ამან უნდა გაგიტეხოს გული, ა, ალექსი?! არაფერიც არაა ჩაფუშული!..

ბესარიონი ამბობდა, სრულიად ვაჟკაცურად და ქვასავით მტკიცედ. და მჭედლიძეს გუშინდელი, საშინელი ნაზრევი ერთის მოსმით შეეცვალა.

ორივენი მოდიოდენ ხმაამოულებლივ და ალექსი ამჩნევდა, რომ ამ წუთს ბესარიონი სურამის აწეწილ საქმეებზე ფიქრობდა და ალექსის იჭვი შეეპარა, იქნებ ბესარიონს აქამდისაც ეთქვა სადმე, სურამის სამუშაოებზე „ეგ საოხრეო“, მაგრამ მას პირადად მარტო გუშინ შეემჩნია, რადგან წინასწარ სხვანაირად იყო განწყობილი.

ხმაამოულებლივ მოდიოდენ, სანამ ბესარიონმა კვლავ არ გაიმეორა:

— ა, იქნება თუ არა მალარიჩი?!

— იქნება, ჩემმა მზემ, იქნება!—მიუგო ალექსიმ.

— მაშ კარგი; აი, რა... მაგრამ არა, ჯერ მითხარი, როგორ მალარიჩის იკისრებ?

— როგორიც სახარობელია, იმის შესაფერისს!

— იმის შესაფერისს... გამოჭირდება!—ბინა მოგცეს, ალექსი, საცხოვრებელი ბინა, ახლად გაშენებულ მუშათა სახლში, მეორე სართულზე, ორი ოთახი, ვესმის! აბა, რა მალარიჩი უნდა გადაგიხადო შენ, ამის შესაფერისი!..

— ბინა?!—იკითხა დაფანტულად მჭედლიძემ და მეტის ველარაფრის თქმა ვერ მოახერხა...

— ჰო, ბინა! სწორედ ისა! რა იყო?..

— ბინა მე რად მინდა!..—აღმოხდა მას, სიდუხჭირეს, სილატაკეს და დაძაბუნებულ ცხოვრებას მიჩვეულს, დაყვედრებულ ლუკმა-პურიტ გაზრდილს.

— მე რათ მინდა ბინა!.. მე სხვა რამე მეგონა!..

— რაო!.. ხა-ხა-ხა!..—ხმაშალა გადიხარხარა ლობჯანიძემ,—ვაი შენ რა გითხრა მართლა! წამოდი აქ!..—და მაჯაზე ათრთოლებული ხელი მოავლო,—ბინა არ გინდა? მოდი და ამას კეკუა კითხე ახლა?!. რატომ არ გინდა, ბიჭო, ბინა?

ბესარიონ ლობჯანიძეს ეგონა, მისი შეგირდისევე თხინარასკენ მიიწედა ღ ბინის მიღებაც ამიტომ არ უხაროდა. ხომ ერთი წელიწადია იბრძოდენ ამაზე ოსტატი და შეგირდი. ოსტატი არ უშვებდა და მარწუხის მკვლავებით თავისკენ იზიდავდა, მჭედლიძეც ბუზლუნით მოჰყვებოდა, გამოწყობილი გეგმაც ეშლებოდა და გზა ებნეოდა. ერთხელ მჭედლიძემ ფული მიიღო, თავისი ბარჯი მავთულით შეჰკრა და თხინარაში წასვლა დააპირა. ლობჯანიძემ კიდეც ერთხელ გააბრუნა. ოსტატი რომ ამ ჭიდილში გამარჯვებული რჩებოდა ეს შემდეგ და შემდეგ, რალაცნაირად მჭედლიძესაც უხაროდა.

— მამა გიცხრნდა, ოთახი არ გინდა?—დღესაც ეუბნებოდა ალექსის შემოჩენილი ოსტატი—მომეცე აქ, ექვსი თვე კიდეც მოიცადე, შემდეგ წადი! მაგრამ იმ პირობით, რომ არც მერე დაგვივიწყო!..

ალექსის გულმა რეჩხი უყო. რა იცოდა ოსტატმა რა ამბავი დატრიალდა მჭედლიძის თავზე. რა იცოდა, რომ მას არსად წასასვლელი გზა აღარ აქვს, ეწყინა, რატომ ექვსი თვის შემდეგ გასანთავისუფლებლად იმეტებდენ, მაგრამ მჭედლიძემ იცოდა, ამას ოსტატი ლაპარაკობდა ისე, განზრახ, მჭედლიძის დასამშვიდებლად:

— ეგჰ!—ამოიხენეშა ალექსი და ნაბიჯს მოუჩქარა.

დაიწყო მუშათა კვარტალი. ათიოდე სახლის მშენებლობა მთავრდებოდა. ხარაგოულის თეთრი ქვა საოცარი სილამაზით აეკინძათ. სახურავიც ქვის პატარა ფირფიტებით გადაეხურათ, ეს იყო ახალი სააღმშენებლო მასალა, რომელიც პირველად ლობჯანიძემ გამოიყენა:

მჭედლიძემ ამ სახლებს თვალი რომ მოავლო ერთბაშად ყველაფერში შეეჭვდა. ეს ამდენი თეთრად შეღებილი რიგიანი სახლები რომ მწკრივად ერთი მეორის გვერდით ჩაჯგომულიყვნენ, ეს მართლა მჭედლიძისთვის იყო გაშენებული, თუ ლობჯანიძე მასხრობდა.—რალაცნაირად შეეჭვდა ამაში, დიახ, ლობჯანიძე, ალბათ, მასხრობდა და ეწყინა, გული აუჩვილდა, რად უნდოდა ალექსის ასე მოტყუილება, ბავშვი ხომ არ იყო!

— წამოდი, შენი ოთახები დავათვალიეროთ!..—თქვა ლობჯანიძემ და კიბის საფეხურზე ფეხი შედგა, დაეჭვებული მჭედლიძე უკან გაჰყვა, მეორე სართულამდე ამოიარეს:

— აჰა, ესეც შენი!.. ეგ ორი ოთახი,—წამომყევი აქეთ,—ეს ორი ოთახი შენია!—და ლობჯანიძემ ორივე მკვლავები ფართოდ გაშალა, შემდეგ ამ მკვლავებით წრე შემოხაზა. ფანჯრებჩარიწყინებული, წითლად შეღებილ იატაკიანი, თეთრად შეფეთქილ კედლებიანი ოთახები. ორგან განიერი ბუხარი იცინოდა, კარებზე მზინავი სახელურები იყო მიხრახნილი. ახლა ლობჯანიძე რომ ლაპარაკობდა, ხმა გუგუნებდა, ოთახის კედლები გამომძახილს აძლევდენ:

— ბიჭოს, ეს კაცი არ მასხრობს!—გიაფიქრა ალექსიმ და გაცოცხლებული თვალები გარშემო ერთხელ კიდეც მიმოატარა, შემდეგ თავბრუდასხმულს სრულიად უადგილოდ აღმოხდა:

— ვახ! რა კარგად გაუკეთებიათ! მგათი მამა ვაცხონე, ეჭე, ჰი, ვახ; დედასა!

ფანჯარა გააღო და გადაიხედა, ბუხარში შეიჭვრიტა, იატაკზე ფეხი ააბრაახუნა, კედელს თითი წაუსვა და ბეჯითად დაასკვნა:

— ძალიან კარგია!

ლობჯანიძე იდგა, ჯიბეში ხელები ჩაეწყო და იცინოდა. ოთახები რომ დატოვეს ალექსის ისევ იჭვის ჭია შეუძვრა:

— ეგ ოხერი და ტიელი, თუ ასე იყო საქმე, რატომ წუხელისვე არ მოვიდა ბესარიონი და ყველაფერი არ ახარა?!

მაგრამ, როდესაც ქვესადგურის შენობის გვერდით შეყრილ მემარმატურებს შეხვდა, მათ საუბარი გაუმართეს და გაემასხრენ კიდევ:

— რა გიჭირს, ალექსი, ბებიამ, ალბათ, შენ რბილზე დაგკრა ხელი, ძმაო, ლობჯანიძე ყველაფერში გიცავს, იმისი მამა ვაცხოწე, რა იქნებოდა ჩვევთვისაც მოეცა ოთახები, შენზე ნაკლები ბიჭები ვართ, თუ რა?!

— როგორ, მართლა მომცეს მე, და თქვენ არა?

— არ მოგვეცეს? როგორ გითხრათ ახლა?. ხვალისთვის გვპირდებიან, მაგრამ მაგათი ხვალე, ხვალზეთის იქითაა, სადღაც შორს, დასაკარგავში!

ახლა ალექსიმ მემარმატურების წინაშე სახელდახელოდ გამოსძებნა მიზეზები, თუ რატომ მას ერგებოდა სხვებზე ადრე ოთახები, ერგებოდა კი უემქვლად...

— ჯერ უღელტეხილზე რამდენი ვიწვალე, ძმაო. მე ვარ აქ უპირველესი მუშა, ვარ თუ არა, თვითონ თქვით, ვარ. შემდეგ დამკვრელად ვირიცხებოდი თუ არა? ვირიცხებოდი. ვარ თუა არა უსახლკარო და არაფრის მქონე? ვარ, ეგეც თქვენ!

იმავე დღეს, სახელდახელოდ თავის ოთახებში ლოგინი გადმოათრია და საცხოვრებელს მაგრად დაეპატრონა. ძალიან დაილალა, მაგრამ არაფრად აგდებდა. უფრო უცნაურ ფიქრებისაგან დაილალა, რომლებიც ლურსმანივით ჩაეჭედა თავში და იქ, სადღაც შიგნით, უმოწყალოდ ბურღივით ტრიალებდა. არც სადილი გახსენებია და არც ვახშამი. ბუხარში რომ ცეცხლი დაანთო, უკვე ღამდებოდა. იმ დღეს ხუციშვილს მიეტოვებია სამსახური და წასულა იყო, ხოლო ალექსი უჯრედში გამოეძახებიათ. არც ამას ჰქონდა დიდი მნიშვნელობა მკვლადისათვის.

პირველ ღამეს ღამთა ველარ იშოვა, საცხოვრებელში ბნელოდა, ბუხრიდან ცეცხლის შუქი კედლებს ეცემოდა და ოთახებში უცნაური წამოზრდილი ჩრდილები დარიალებდნენ, ალექსიმ აღარ იცოდა რა გაეკეთებია, გაოფლიანებული ბუხრის წინ იატაკზე დაჯდა და ჩრდილებს გზა გადაუჭრა, ახლა ისინი მის ზურგს უკან დაფოფხავდნენ, ისევ წამოდგა ალექსი, ლოგინში ჩაწვა, შემდეგ იქედანაც წამოდგა.

ალექსი ხედავდა, რომ ეს იყო რალაცნაირი უცნაურობა, ხუმრობა ცხოვრებისა, ალექსი ხედავდა, რომ ასეთ დროს არ შეიძლება ლაპარაკი ან რამე საქმის გაკეთება, ასეთი რამის მხოლოდ განცდა შეიძლება, ისიც ათრთოლებით და დაფანტვით. ის მიაჩერდა ფანჯარას, სიბნელეში გააპარა მხედველობა და ერთბაშად ამალღებულ ადამიანის სიხარულის ცრემლები მოადგა თვალზე. რა იყო ეს? რა უცნაურად იყურება ეს საცხოვრებელი, რა უცნაურად იცინის ეს ბუხარი.

არა, ალექსი უნდა გაიქცეს აქედან, თორემ უხლა, ამ ოთახში აღარ ეტევა, სად არის ახლა ნეტავ ლობჯანიძე—სად არის, ა? გარეთ ბნელა, გააღო

ფანჯარა, სადღაც შორს სერები უჩინრად დგანან და ეს ღამე კი არ არის ეს აქ თხინარა მოცურდა შავი ქოხებით, ბნელი და უკუნი. ეს ალექსის ცხოვრებაა ამ ფანჯარასთან რომ დგას, ხოლო მჭედლიძე ქვის კედლის შიგნითაა დარჩენილი.

მჭედლიძემ უკან მოიხედა და ისევ მორიალე ჩრდილებს შეეფეთა.

ალექსი უნდა გაქცეულიყო აქედან, თორემ დაიხრჩობოდა, მაგრამ ამ დროს გაიგონა კიბეზე ნაბიჯის ხმა, ამ ხმაზე იცნო ილექსიმ თავის ოსტატი, მიეგება. სამხედრო ფორმაში გამოოჯგომული. ლობჯანიძე შემოვიდა ოთახში, როგორც თვით სიხარული და მეგობრობა, დადგა შუა იატაკზე და ქული მოიხადა:

— გლებო, გლებო, აანთე ღამფა, ვაი, მართლა გლებო!..

— არა მაქვს!..

— ხვალ შემოგიყვანთ ელექტრონს!.. დღეს უკვე გვიანაა!..

— ძალიან კარგი იქნება!—წამოიძახა ალექსიმ და შემდეგ დაენანა, რატომ მადლობა არ გადაუხადა.

— შენ რა ჩხუბის გუნებაზე ხარ, ერთი კაცი კიდევ გამიქციე აქედან!— შეუტია ბესარიონმა და შემდეგ თვითონვე გაუცინა, რადგან ხელავდა, ალექსი აიბურძენა.

— მაინც უნდა მომეხსნა, ზებო ინაიჩს საპონს ჰპარავდა! საშველი არ დაადგა! იმ დღეს კბილის საჩიჩქნი ჩოთქი წაეღო, რალად უნდოდა ვერ გავიგე!... ჩხუბი მაინც არ შეიძლება.

ალექსის შერაცხვა და ვერაფერი უპასუხა, ან რა უნდა ეთქვა:

— გაგინებდათ, ოსტატო და გამაჯავრა!.. ისე კი არ განირტყამს, ჩემსკენ წამოიწია და რა მექნა,—გავაჩერე!—იმართლა თავი.

— როგორ მოეწყვე! მოიტა ერთი წყალი დამალევიწინ!..—ალექსის გაეცინა ალბათ, ბესარიონი განზრახ ეუბნებოდა, რადგან ჯერ ალექსის არ შეეძლო ვინმესთვის წყალი დაეღევიწინებინა, არც კიქა ჰქონდა, არც ღოქი.

— რას დგახარ, ბიჭო, დამალევიწინ წყალი!..

— არ ამომიტანია ბესარიონ!..

— ვაი შე მართლა გლებო!.. სტყუი, კიქა არ გაქვს?!—შემდეგ ხმას დაუწია:—ალექსი, რალაც ძალიან მიხარია, ბიჭო, შენ რომ დაგაბინავე, ახლა წამო და რახან შენ წყალი ვერ დამალევიწინ, მე სამაგიეროთ ღვინოს გასმევ, დარუმ დაგპატიჟა!..—ახლა კი ალექსი სულ დაიბნა და თავბრულდახვეულმა ძალაუნებურად მოიხოცა ცხვირი, შემდეგ ოსტატს უთხრა:

— აჰ! არა, ბატონო—მე თუთუნს არ ვეწევი, არც ღვინოს ვსვამ!

— წამოდი!—შეუტია ლობჯანიძემ და კიბე ჯუჯგურით ჩაატარა.

— ოთახს მაინც დავკეტავ!—გაახსენდა ალექსის, ამოირბინა, სიბნელეში გასაღები ააჩხარუნა და შემდეგ ხელი ჯიბისკენ რომ წაიღო იგი გრძნობდა, რომ ამ ქვეყნად არის სადღაც გადახურული ცა, რომელიც ეკუთვნის მას და ეს რკინის ცივი გასაღები, ჯიბეში რომ უდევს, მისი ცხოვრების უცნაური ჯადოა.

და ასე შემთხვევით აღმოაჩინა ალექსიმ, რომ ის ამის შემდეგ სურამიდან ველარსად წავა, სურამი, რაღაც მოჯადოებულ სამყოფლად გადააქცეოდა მას, და ეს მისი უბრალო სიყმაწვილე, ისე უბრალო, რომ შეიძლება ლობჯანიძის-თანა ნასწავლმა კაცმა ანგარიშში არც ჩააგდოს, უკავშირდებოდა ელექტროფიკაციის პროექტებს და გეგმებს, ამიერიდან სურამის სამუშაოები იყო მისი ცხოვრების წამყვანი და არა ის წვრილი ამბები ცხვრის ნაოხრალის სუნი რომ უდი-ოდა, ჯოჯოტყეულ თხინარაში რომ ტრიალებდა, გათავდა.

თხინარა არ ასვენებდა მაინც ალექსის და ამ საღამოსაც, როდესაც ალექსიმ ბესრიონას სახლის გზაზე სიმღერა წამოიწყო და გულდათუთქულმა ვერიაც მოიგონა:

ჩამოსხდებიან ყორნები;

არ გაირევენ ძერასა!..

ჩონგურივით აკენესდა და ლობჯანიძემაც ბანი შეაგება:

კაცი ვერ გადაურჩება

თავის ბედსა და წეოსა.

სასოწარკვეთილმა ალექსიმ წამოიძახა: დიახ, ასეა! მართალი უთქვამთ! ბედის წიგნში, იმ ტიელში, ალბათ, ასე ეწერა და ეგაა!..

(გაგრძელება იქნება)

კრიტიკა

ზმსარიონ შაენაი

ჩვენი ლიტერატურული ახალგაზრდობა

1.

ახალი შემოქმედებითი კადრების შემოსვლა ლიტერატურაში და მათი იდეურ-მხატვრულ კვალიფიკაციის განმტკიცება—საბჭოთა ლიტერატურულ მოძრაობის ერთ-ერთ ძირითად პროცესს შეადგენს. როგორც მთელი ჩვენი ქვეყნისათვის, ისე მწერლობისთვისაც უძვირფასეს კაპიტალს კადრები შეადგენენ. ლიტერატურული ახალგაზრდობისადმი უდიდესი მზრუნველობისა და მათი აღზრდისათვის ყოველმხრივად ხელის შეწყობის ამოცანები ისეთივე სიმახვილით ისახება საბჭოთა მწერლობის დარგში, როგორითაც დააყენა ადამიანების, ახალი კადრების აღზრდის ამოცანა მთელი ჩვენი ქვეყნის წინაშე ამხ. სტალინმა.

საბჭოთა მწერლობისათვის საერთოდ, კერძოდ თვითეული საბჭოთა მწერლისათვის არ არსებობს უფრო მეტად საპატიო და საპასუხისმგებლო ამოცანა, ვიდრე ლიტერატურული ახალგაზრდობისათვის შემოქმედებითი კვალიფიკაციის, სამწერლო გამოცდილების დაუზარებლად გადაცემა, ამ ახალგაზრდობის მიერ სამწერლო ოსტატობის სწრაფად და ღრმად დაუფლებისათვის საჭირო პირობების შექმნა. და ეს იმიტომ, რომ ახალი შემოქმედებითი კადრების პრობლემა საბჭოთა მწერლობაში წარმოადგენს არა მარტო ლიტერატურული კადრების გამდიდრებისა და გამრავალფეროვნების პრობლემას, ლიტერატურული ახალგაზრდობის საკითხს ჩვენ ვუდგებით არა როგორც მორიგი ლიტერატურული თაობის საკითხს, ლიტერატურული ახალგაზრდობის იდეურ შემოქმედებითი აღზრდისათვის ბრძოლა ჩვენს მწერლობაში ნიშნავს ბრძოლას მწერლის ახალი ტიპისათვის, ბრძოლას მწერლობის კიდევ უფრო ღრმად და ორგანიულად დაკავშირებისათვის ჩვენს სოციალისტურ სინამდვილესთან, მწერლობაში სოციალისტური ადამიანის სულის იმ ახალ თვისებათა სრული გამოვლინებისათვის, რომელთა შესახებაც ლაპარაკობდა ამხ. პოსტიშევი უკრაინის საბჭოთა მწერლობის კავშირის პლენუმზე.

სოციალიზმის ძლევა მოსილი ზრდის გარემოცვაში წარმოშობილი და აღზრდილი ლიტერატურული თაობა, უეჭველია უფრო მეტის ორგანიულობით გაიფხვბს და განიცდის სოციალისტური სინამდვილის მთელს მრავალფეროვნებას. ამ ახალგაზრდობამ, რომლის შეყენებაც დატვირთული არ არის „წარსულის ცრუმორწმუნოებათა კოშმარებით“, თავისი სამწერლო განვითარების პროცესში უნდა დასძლიოს ჩვენი ლიტერატურული სინამდვილის ყველა ის მტკივნეული მხარეები, რომლებიც განაპირობებენ ჩვენი მწერლობის ჩამორჩენილობას სოციალისტურ სინამდვილის ტემპებისაგან, და აწრიგად, საგრძნობი

როლი უნდა შეასრულოს სოციალისტური ლიტერატურის დამკვიდრების საქმეში.

ასეთი დიდი ამოცანები ისახებიან ჩვენი ლიტერატურული ახალგაზრდობის წინაშე, ცხადია, ამდენადვე დიდია პასუხისმგებლობა, რომლითაც უნდა შეუდგეს ეს ახალგაზრდობა მწერლობის ურთულესი ხელოვნების დაუფლებას. გარკვევით უნდა ითქვას, რომ ახალი სამწერლო კადრების განმტკიცების საქმეში გადამწყვეტი მნიშვნელობა თვით ახალგაზრდობის ინიციატივას, შრომის უნარს და მხატვრული ტალანტის გაღრმავებისადმი შეგნებულ დამოკიდებულებას ენიჭება.

ვერავითარი „ორანჟერეებით“ და ინკუბატორებით ვერ აღვზრდით მწერალთა ახალთაობას. შემოქმედების მექანიკური სწავლება შეუძლებელია. ლიტერატურაში ფასი და მნიშვნელობა მხოლოდ იმ შემოქმედებითი მუშაობას ეძლევა, რომელიც ხასიათდება ინდივიდუალური თავისებური თვისებებით, რომელიც არ წარმოადგენს მწერლობაში მანამდე არსებულ ხმისა და ფერების ეპიგონურ განმეორებას, რომელიც მთელი წინადასრებული კულტურული ღირებულებათა შესწავლისა და დაუფლების ნიადაგზე იკვლევს საკუთარ განსხვავებულ გზას. ამიტომ ახალ კადრებთან აღმზრდელი მუშაობა გულისხმობს მხატვრული ინდივიდუალობის გაშლისა და გაღრმავებისათვის იმგვარ ხელის შეწყობას, რომ ერთის მხრივ, სწორი და ჯანსაღი მიმართულება ჰპოვოს მხატვრული ნიჭიერების ზრდამ, ხოლო მეორეს მხრივ, არ შეიზღუდოს და არ გაითქვიფოს ახალგაზრდა შემოქმედებითი ინდივიდუალობა. ამთავითვე უნდა დავაზღვევოთ ლიტერატურული ახალგაზრდობა იმ მტკივნეული და უარყოფითი მომენტებისაგან, რომლებსაც საგრძნობი რაოდენობით შეიცავდა ბურჟუაზიული, წვრილბურჟუაზიული ლიტერატურული ყოფა და რომლის ზოგიერთი ნარჩენები დღესაც მოაპოვება ჩვენს ლიტერატურულ სინამდვილეში. დაუდევრობა, შრომის გაიოლების ტენდენცია, უმცირესი წინააღმდეგობის გზით სიარული, გადაჭარბებული პატივმოყვარეობა, ავადმყოფური სურვილი განდიდებისა და საკუთარი ვიწრო „სამწერლო მეურნეობის“ თვალსაზრისის გაბატონება საკუთარ პრაქტიკაში, ეს უცუდესი ტრადიციები ძველი ლიტერატურული ყოფისა ზოგჯერ ლიტერატურულ ახალგაზრდობაშიაც პოულობენ გამონატულებას. ცხადია, მათი დაძლევა და აღმოფხვრა აუცილებელ პირობას წარმოადგენს ახალი კადრების ჯანსაღი და ნორმალური ზრდისათვის.

როდესაც ლიტერატურული ახალგაზრდობის აღზრდაზე ვლაპარაკობთ აქ, რა თქმა უნდა, ამოცანა არ განისაზღვრება მარტო სამწერლო ოსტატობის, ლიტერატურული ტექნიკის დაუფლების საკითხით. მართალია ჩვენი ახალგაზრდა მწერლების ძირითად სიძნელეს ერუდიციის და სამწერლო კვალიფიკაციის დაბალი დონე წარმოადგენს, მაგრამ ახალგაზრდობასთან აღმზრდელი მუშაობის ცენტრში მაინც იდუარა აღზრდის, მსოფლმხედველობრივი განმტკიცების საკითხი უნდა დავაყენოთ. ცხადია, ახალგაზრდობას ჩვენ ვერ მივუდგებით სოციალური, კლასობრივი დიფერენციაციის გარეშე, ჩვენს ლიტერატურულ ახალგაზრდობაშიც თავის მკაფიო გამონატულებას პოულობს ჩვენს ქვეყანაში წარმოებული კლასობრივი ბრძოლები. განადგურებული კლასების ნარჩენები

ზოგჯერ პოულობენ თავიანთი ზრახვებისა და განწყობილებების გამოხატულებას ახალგაზრდა მწერალთა პრაქტიკაში. თითქმის ერთსა და იმავე დროს ადგილი ჰქონდა ჩვენი კავშირის სხვადასხვა რესპუბლიკაში ლიტერატურული ახალგაზრდობის ფენებში პროლეტარიატისათვის მტრული და უცხო იდეების გამოვლინებას. განსაკუთრებით მკაფიო მაგალითებს წარმოადგენენ ამ მხრივ რუსეთში პავლე ვასილევის ისეთი გადაგვარება, როდესაც ყოფა-ცხოვრებით გახრწნამ ბოგემისა, ლოთობისა და ხულიგნობის გზამ ახალგაზრდა მწერალი ფაშაზიმის საზღვრებამდე მიიყვანა, ურალის მწერალთა ორგანიზაციაში ახალგაზრდა მწერალთა მთელი ჯგუფი გადაეშვა ბოგემისა და ყოფა-ცხოვრებით დეგენერაციის ისეთ ქაობში, რომელშიც ღრმად იზრდებოდენ მუშათა კლასისათვის მტრული და საწინააღმდეგო იდეების ფესვები. საქართველოშიაც სწორედ ლიტერატურის ახალგაზრდა ფენაში გამოძვლავნდა ჩვენი სოციალისტური სინამდვილისადმი მტრულად განწყობილი, კონტრრევოლუციური კლასების უკანასკნელი ნარჩენების აგენტურა, რომელიც მოხერხებულად აპარებდა ქართულს მხატვრულ ლიტერატურასა და კრიტიკაში პროლეტარიატისათვის მტრულსა და უცხო იდეებს. ეს ფაქტები ნათელჰყოფენ იმ გარემოებას, რომ ლიტერატურული ახალგაზრდობა არ წარმოადგენს სოციალურად მთლიან კატეგორიას, რომ იგი დაზღვეული არ არის კლასობრივად-მტრული გავლენებისაგან, ამიტომაც ახალგაზრდობის აღზრდის საკითხში ჩვენი მუშაობის ცენტრში სწორედ იდეური, მსოფლმხედველობრივი აღზრდის საკითხები უნდა დავაყენოთ.

ერთ-ერთ საშიშროებას, რომელიც ხელს უწყობს ახალგაზრდა მწერლის მოსხლეტას სოციალისტური სინამდვილისაგან და მაშასადამე მის იდეურ გადაგვარებასაც—წარმოადგენს ნაადრევი პროფესიონალიზმისაგან სწრაფვა. ხშირია შემთხვევა, როცა რამოდენიმე ლექსის დაბეჭდვით და ნაადრევი ქათინაურებით წახალისებული ახალგაზრდა მწერალი თავს უკვე პროფესიონალურ ლიტერატორად წარმოიდგენს, უკვე ცდილობს ჩამოსცილდეს ყოველგვარ სხვა პროფესიას და მთლიანად განისაზღვროს ლიტერატურული საქმიანობით. ასეთი ტენდენცია, რომელიც საკმაოდ გავრცელებულია ჩვენს ლიტერატურულ ახალგაზრდობაში, მრავალმხრივად არის სახიფათო და დამღუპველი. ჯერ ერთი. შესაძლებელია პირველი „მიღწევები“, მოწონება და ქათინაურები არ გამართლდეს ახალგაზრდა მწერლის შემდგომ განვითარებაში. შესაძლებელია ახალგაზრდას არ აღმოაჩნდეს მნიშვნელოვან მხატვრულ ინდივიდუალობათ ჩამოყალიბებისათვის საჭირო მონაცემები. ასეთ შემთხვევაში ყველა სხვა პროფესიას აცდენილი ახალგაზრდა მწერალი სდგება პარაზიტად ქცევის, სოციალურ ხორცმეტად ქცევის საფრთხის წინაშე. მაგრამ კიდევ რომ ახალგაზრდამ გამოიჩინოს მწერლისათვის აუცილებელი ნიჭი და უნარი, ამ შემთხვევაშიაც ნაადრევი პროფესიონალიზაცია მეტად უარყოფით გავლენას ახდენს მის შემოქმედებით განვითარებაზე, ნაადრევად მომწყვედევს ლიტერატურული საქმიანობის რკალში ახალგაზრდა მწერალს. შორებს სინამდვილისაგან, სოციალური პრაქტიკის კონკრეტული ყოველდღიურობისაგან და მაშასადამე აცლის მას შემოქმედებითი ზრდის იმ ძირითად საფუძველს, რომელსაც სინამდვილის ცოდნა და ცხოვრების გამოცდილება ეწოდება. ცნობილია, რომ ყოველი დიდი ლიტერატურული ნაწარმოები შექმნილია სინამდვილის ღრმა ცოდნის, დიდი გამოცდილების შედეგად.

ამრიგად ახალგაზრდა კადრების იდეურ-შემოქმედებითი აღზრდა უნდა მიმდინარეობდეს ამ ახალგაზრდობის მიერ სწავლასთან, საწარმოო პრაქტიკასთან, კონკრეტულ ყოველდღიურობასთან კავშირის განუწყვეტლად. ახალგაზრდობის იდეურ-მსოფლმხედველობრივი შეიარაღების და მხატვრული კვალიფიკაციის ზრდის ამოცანათა წთლიანობაში განხორციელებით.

2.

ახალგაზრდა შემოქმედებითი კადრებთან სასწავლო აღმზრდელითი მუშაობის განვლილმა ხანმოკლე პერიოდმა დაგვარწმუნა, რომ ჩვენ მოგვეპოვება მეტად ნიჭიერი და საიმედო ლიტერატურული ახალგაზრდობა, რომლის ჯანსაღი და ნორმალური ზრდა უწყველად მოგვცემს საბჭოთა ლიტერატურის ახალთვალსაჩინო კადრს. მწერალმა ლეო ქიაჩელმა თავის წერილში ახალგაზრდა პროზაიკოსთა შესახებ საკმაოდ დამახასიათებელი სურათი მოგვცა პროზის დარგში მომუშავე ახალგაზრდობის ნიჭიერებისა და მხატვრული უნარიანობის შესახებ. უნდა ითქვას, რომ ქიაჩელის შეფასება მთელ რიგ ახალგაზრდა პროზაიკოსებმა სავსებით ჯამართლეს უკანასკნელი წლის მხატვრული ნიმუშებით, ეურნალ „მნათობში“ გამოქვეყნებული მოსე გვასალიას ორი მოთხრობა „აბრაგი“ და „მეჯოგე“, კ. ხიმშიაშვილის, გ. ჩიქოვანის და სხვათა ახალი ნამუშევრები გვარწმუნებენ, რომ ქართული მხატვრული პროზის დარგში გვეზრდება ისეთი ახალგაზრდობა, რომელიც იჩენს სინამდვილის მახეულ ხედვასა და გაგებას, ტიპაჟისა და ხასიათების დახატვის უნარს, სიუჟეტური კომპოზიციის მიმზიდველად აშენების თვისებას და საერთოდ ისეთ მკაფიო მონაცემებს, რომელთა გაღრმავება უეჭველად მოგვცემს საბჭოთა მხატვრული პროზის ღირსშესანიშნავ ნიმუშებს.

ამ წერილის ფარგლებში ჩვენ გვინდა შევეხოთ მხოლოდ პოეზიის დარგში მომუშავე ახალგაზრდობის მხატვრულ პრაქტიკას და ამ საფუძველზე გავარკვიოთ ის დადებითი მონაცემები, რომელიც ამ ახალგაზრდობის შემოქმედებაში მოგვეპოვება და აგრეთვე ის სიძნელები, მტკივნეული და უარყოფითი მხარეები, რომელთაც აგრეთვე საკმაოდ შეიცავს პოეზიის ამ ახალი კადრების პრაქტიკა.

ახალგაზრდა მწერალთა შემოქმედებითი გაერთიანების მიერ დამუშავებული მასალები გვაძლევენ საფუძველს ვიფიქროთ, რომ პოეზიის დარგშიაც უეჭველად ნიჭიერი და საიმედო კადრი მოგვეპოვება. აქ პირველ რიგში უნდა აღვნიშნოთ ახალგაზრდა პოეტის გ. აბაშიძის მუშაობა. გ. აბაშიძემ განვლო იდეური ჩაგარდნებისა და გაურკვევლობის ისეთი საფეხური, როდესაც იგი თავის პირველ ლიტერატურულ გამოცდებს ცვირთავდა დაცნულობისა და უიმედობის განწყობილებებით, აბსტრაქტული და ბუნდოვანი სახეებით, ჩვენი სინამდვილისაგან განყენებული თემებით. მაგრამ უკანასკნელ წლის ლექსებში გ. აბაშიძე თავის პოეტურ მუშაობას ამყარებს ჯანსაღ განწყობილებებზე, სინამდვილის კონკრეტულ მოვლენათა ნათელ ხედვაზე და ისეთ საღ განცდებზე, რომელიც დამახასიათებელი უნდა იყოს ჩვენი ლიტერატურული ახალგაზრდობისათვის. ამავე დროს გ. აბაშიძე თანდათანობით იმახვილებს გემოვნებას და

ცდილობს მონახოს საკუთარი ხმა ქართული საბჭოთა პოეზიის საერთო ორკესტრში. ამ გარემოების მაჩვენებელია მისი ლექსები „გამოღვიძება“ და „პარაშუტი“, რომელშიაც ახალგაზრდა პოეტს აქვს მეტად ორიგინალური და მახვილი შედარებები, რითმისა და კომპოზიციის საიმედო კულტურა

„უასაკო და უსულო თითონ
გამოანათეს მალლა ელვასებრ
ქანაობს ქოლგა თოკებზე თითქო
მთვარე ასულა საქანელახე“.

უეჭველია ამ სტრიქონების ავტორს შეუძლია თანმიმდევრული მუშაობის მეოხებით ახლო მომავალში მონახოს თავისი ადგილი ახალ ქართულ პოეტურ კულტურაში.

მეტად საყურადღებო ნიმუშს მხატვრული ნიჭიერებისა და შესაძლებლობის თვალსაზრისით გვაძლევს გიორგი კალანდაძე. მისი ლექსი „შამილი“ მიუხედავად ზოგიერთი ადგილების სისუსტისა და შეუფერებლობისა, ლექსის საერთო აღნაგობასთან უეჭველად მოწმობს იმის შესახებ, რომ ავტორს ენერჯება მკაფიოდ და მკვეთრად დახატოს პეიზაჟი და ეს ნახატი ორგანიზულად დაუწყვეტად იმ სოციალურ კოლიზიას, რომელზედაც ემყარება ლექსის იდეური ხაზი.

„შამილ ცეცხლად ამომტყდარი მთიდან
ელვიანი გრიგალი და დელგმა,
ნახევარი საუკუნე ღვრიდა
მტრის სისხლსა და მთას გუშაგად ედგა.“

აქ უეჭველად დაქერილია ახალგაზრდა ავტორის მიერ შეგნობზე მთის ხალხის და მისი მეთაურის—შამილის ხასიათის მთავარი თვისება და იგი გამოხატულია არა მარტო სახეებსა და შედარებებში, არამედ ლექსალურ მასალის, რიტმის, სპეციფიურ დამახასიათებელ შერჩევაშიც. ახალგაზრდა ავტორი ახერხებს საკმაოდ მკვეთრად გამოხატოს თავისუფლებისათვის მებრძოლი მთის ხალხის დამარცხების მთელი ტრაგიული ფინალი.

„მაგრამ როცა ქარიშხალი მიწყდა,
დაკრილ ფოცხვერს მოუგრიხეს ქედი,
მკერდში შერჩა დაღესტანის მიწა
და განწირულ მოძმეების ბედი“.

გიორგი კალანდაძე ამ ლექსში გვაძლევს ზრდის უეჭველ მაჩვენებელს თავის წინა ლექსებთან შედარებით. იგი იჩენს გულმოდგინე, დაფიქრებული და მუყაითი მუშაობის საკებარ თვისებებს.

აგრეთვე საყურადღებო ძალას წარმოადგენს ახალგაზრდა პოეტებში მიხეილ ფოფხაძე. მას შესწევს უნარი გარემოცვის ისეთი შტრიხებით დახატვისა, რომლებიც მკითხველს მკაფიო წარმოდგენას შეუქმნიან არა მარტო მოქმედების გარეგანი ფონის, არამედ ლექსში გამოხატულ პროცესებისა თუ ადამიანების სოციალური ბუნების შესახებაც:

„მორჩილი ოდა დაუდგამს ურსანს,
ოდასთან ფიჭვი აწვდილა ცამდე,
ფორთოხლის სისქე მოაჯირს ყურსავს
და თანჯრის მინებს შორიდან ანთებს“.

ამ მოხდენილად შესრულებულ პეიზაჟში მოცემულია მეურნეობის ხასიათის, შეძლებული კოლმეურნის წარმოდგენაც და მოქმედების გეოგრაფიული ლოკალიც.

მ. ფოფხაძისათვის დამახასიათებელია აგრეთვე შრომის პროცესების დინამიური გადმოცემა.

„აილო ბარი, გადაკრა ეზო,
მოსწვა გვიმბრა და ეკალი მწირი,
მხით და ფორთოხლით თვალი აეფსო,
ებრძვის ნიადაგს, ულიმის პირი“.

თუ ფოფხაძეს არ გაიტაცებს წერის ის რაოდენობრივი სიმრავლე, რომელიც მას ახასიათებს, და რომელიც ხშირად ხარისხის შემცირების ხარჯზე ხდება, თუ კი იგი თავს დააღწევს ძლიერი გავლენების რკალს, მას შეუძლია განავითაროს ის უტყუარი მხატვრული შესაძლებლობანი, რომელიც მის ლექსებში გამოსჩანს.

მეტად მკაფიო და თავისებურ ნიჭიერებას წარმოადგენს ალექსანდრე საჯაია. მისი ლექსი „გაზაფხულის ზეიმი“ თუმცა არ შეიცავს თემის ახალტრაქტოვკას, მაგრამ მასში საკმაოდ მძლავრად მოცემულია მოზეიმე განწყობილება, ახალგაზრდული აღტაცება და გაზაფხულის პეიზაჟის სოციალური გააზრება.

„მოდის ენგურის აღმუილება
მთებში დამდნარი თოვლის ბლავილი,
ბხეში ატმების აყვავილება
და ჯეჯილების ხიაღვარები“.

„მოდის დიადი მხნე გაზაფხული
ახალ ცხოვრების აქორილ გზაზე,
გაბრწყინებული და არ ნახული
მოდის ვაჟკაცი ფერსისხლით სავსე“.

ასეთი ენტუზიაზმით გამთბარი ლირიკა უნდა დამკვიდრდეს საბჭოთა პოეზიაში.

საინტერესოა განწყობილებისა და შემოქმედებითი განზრახვის მხრივ ბურჟუაზიის ლექსი „ჩაპაევი“. ამ ლექსში შესრულება, პოეტური ტექნიკა გაცილებით დაბლა დგას, ვიდრე ავტორის მიერ კარგად მოფიქრებული თემის ინტერპრეტაცია და ის გულწრფელი უშუალო განცდა, რომელსაც ბადებს ახალგაზრდა პოეტში ჩაპაევის და მისი გმირული რაზმის ეპოპეია.

„ნეტავი გრძნობდე, ზემო ლამაზო
სოციალიზმის მშობელი მხარევე,
რა რიგ მაშფოთებს, რომ შენთვის ადრე
ბარიკადებზე სისხლი არ ვღვარე.
მაგრად მერწმუნე, თუ კი ოდესმე
„ფრონტზე“ ძახილი შენვან გაისმა,
ვით ჩაპაევი გულანთებული
საიერიშოდ ფარხმალს ავისხამ.“

ეს ლექსი ამ დადებით ღირსებასთან ერთად კარგი ილუსტრაციაა იმისათვის, თუ რამდენად უყურადღებოდ ეპყრობიან ახალგაზრდა პოეტები ლექსის ტექნიკის საკითხებს. კერძოდ, აქ მინიმუმამდეა დაყვანილი რითმის ოსტატობა და მხატვრული დეტალის მიმართ პასუხისმგებლობა. ამ მხრივ საყურადღებოა აგრეთვე მ. ებრაელიძის ლექსი „მამაჩემი“.

ავტორი ზეტად ორიგინალური და საყურადღებო კუთხით აყენებს პრობლემას. იგი ხატავს მოხუცი მამის საკმაოდ რელიეფურ სახეს, რომელმაც

„გამოიზამთრა და იმ სუსხის ღროს
არ ღირსებია ერთხელ სინათლე,
დღეს სურს სიცოცხლეს კვლავ ჩაეჭიდოს,
რომ ამ ეზოვრების სხივებით გათბეს.“

მაგრამ აქაც მახვილი და საინტერესო პოეტური განზრახვა შედარებით დაბალხარისხიან კმხატვრულ საშუალებითაა განხორციელებული. ახალგაზრდა პოეტმა უნდა გაამახვილოს ყურადღება ლექსის ტექნიკის საკითხებზე. ჯერ კიდევ მარქსი გვასწავლიდა, რომ იდეები და აზრები, რა გინდ ღრმა და დიდი არ უნდა იყვნენ ისინი, ვერ შექმნიან პოეზიას თუ ისინი მოცემული არ იქნებიან ღრმა და მაღალ მხატვრულ ფორმებში.

ლექსის ტექნიკის მხრივ მეტის გულმოდგინებით არის შესრულებული გ. ორბელიის „სიმღერა პურის მარცვალზე“. მკაფიო საღებავებით და ერთგვარი შინაგანი პათოსით ხასიათდება აგრეთვე გრ. აროსიას ლექსი, ჰაერში დამარცხებული მფრინავი გოგონას შესახებ, რომელიც ახალგაზრდა პოეტის მახვილი თქმით „დანავარდობდა როგორც მერცხალი, მოკრიალებულ საბჭოთა ცაზე“.

ჩვენი ახალგაზრდა პოეტური კადრების ზრდის ერთ-ერთ მაჩვენებელს ახალგაზრდა პოეტის ნ. ფხაკაძის მუშაობა წარმოადგენს. მისი მოსკოვის პრელუდიები უდაოდ შეიცავს იდეური აქტუალობის და სიმახვილის და აგრეთვე მძაფრი რეალისტური გამოხატულების დადებით ღირსებებს. ლექსების ეს ციკლი ოსტატობის მხრივ მაღლა სდგას მის პირველ პოემასთან („შრომა დღეები“) შედარებით. ეს ახალგაზრდა მწერლის ზრდის ბუნებრივი შედეგია. სამწუხაროდ, ყველა ახალგაზრდა პოეტი როდღი განიცდის ასეთ თანმიმდევრულ ზრდას. მაგალითად, ისეთი ნიჭიერი და საყურადღებო ძალა ახალგაზრდა პოეტებს შორის, როგორცაა ზაქრო დოლიაშვილი ვერ გვაძლევს ზრდის და მხატვრული მომწიფების მაჩვენებლებს.

როგორც ვხვდებით ჩვენს პოეტურ ახალგაზრდობას ახასიათებს თემატიური კონკრეტობა და სიახლე, სალი განწყობილება, სინამდვილის რეალისტური ხედვა. ახალგაზრდა პოეტების დასახელებული ბირთვი იჩენს უნარს პოეტური ოსტატობის დაუფლების საქმეში. მაგრამ ახალგაზრდა შემოქმედებითი კადრების ზრდა შეიცავს მთელ რიგ მტკივნეულ და უარყოფით მომენტებსაც. აღსანიშნავია ერთფეროვნების და მონოტონობის საფრთხე ახალგაზრდათა შემოქმედებაში. აგრეთვე საგრძნობია ეპიგონებამდე მისული ძლიერი გავლენები. რაც იმის მაჩვენებელია, რომ ზოგიერთ ახალგაზრდა მწერალს დაბალი კულტურული დონის გამო არ შეუძლიან დასძლიოს და აითვისოს ლიტერატურული მასალა იმგვარად, რომ მის ტყვეობაში არ მოექცეს.

თემატიურად ახალგაზრდა პოეტების შემოქმედება უმთავრესად ბუნებისა და სოფლის მასალებით განისაზღვრება. ჩვენი სოციალისტური ინდუსტრია და მისი გმირები ნაკლებად მოსჩანან ახალგაზრდა პოეტების შემოქმედებაში. ეს კი მოასწავებს ნაკლები წინააღმდეგობის გზით სვლას. ამხ. მ. გორკი თავის წერილში „საუბარი ახალგაზრდებთან“ მიუთითებდა ამ საშიშროებაზე. მართალია, მიგვითითებს გორკი—ქვის მასალაზე მუშაობა უფრო ძნელია, ვიდრე ხის მასალაზე; რკინის მასალის დაძლევა კიდევ უფრო რთულია, ვიდრე ქვის, ხის ფიცრულში ჩოქცეული ცხოვრების აღწერა უფრო ადვილია, ვიდრე მრავალსართულიან ბეტონის შენობაში, მაგრამ ახალგაზრდობამ უნდა შესძლოს რთული გზით სიარული, ინერციის დარღვევა და თემატიური მრავალფეროვნების მიღწევა.

ახალგაზრდა პოეტების შემოქმედებაში ჩვენ ვხვდებით აგრეთვე მეტად ბუნდოვან და განყენებულ მუშაობის ნიმუშებს, როცა ავტორს არაფერი აქვს სათქმელი კონკრეტულად და ეს იდეურ თემატიკური სიცარიელე, რა თქმა უნდა, ჰქმნის უფერულ მხატვრულ ფორმებსაც.

თემატიკური ბუნდოვანება ახასიათებს ისეთ საინტერესო დანწყებ მწერალს, როგორცაა შ. ამისულიაშვილი, რომელსაც უეჭველად აქვს სწრაფვა რთული პოეტური ფორმებისაკენ.

ახალგაზრდა პოეტების შემოქმედებაში ხშირად ვხვდებით პლაკატიზმს და განყენებულ რიტორიულობას. აი, მაგალითად, გ. ნასარიძის ლექსში ვკითხულობთ:

„ყოველდღეურად მშენებლობის მატულობს ტემპი,
ბრძოლა ურყევი ჩვენს წინაშე სდგას ამოცანად.
სრულდება გეგმა მშენებლობის გადამტყებით
და ამ ჰილიში ჩვენც ვიზრდებით გასაოცარად“.

ან კიდევ კ. ჭანტურიშვილი სწერს:

„შიში არ იპყრობს გმირებს სრულიად,
ებრძვიან ფაშიზმს, ჰიტლერს სისხლიანს.
ყველა ფაშიზმი განწირულია
მას სიკვდილისგან ვერ დაიხსნიან“.

ცხადია, რომ ეს სტრიქონები გართიმულ აგიტკას უფრო შეეფერებიან და მათში პოეტური ცოტა რამ არის.

ახალგაზრდა პოეტები ხშირად იჩენენ უდიდეს დაუდევრობას ლექსის გაფორმების საქმეში. აი ამის თვალსაჩინო ნიმუში: ივ. შაიშმელაშვილი ამგვარად იწყებს ლექსს:

„მთაზე ავდივარ ხვალა,
ღამეს დავნებდით ახლა,
ფიქრები ფიქრებს ხრავენ:
ეს განზრახვა თუ ახდა.
გადავალთ ცისფერ ხრახებს
თუ სიკვდილი არ დაგვხვდა,
ხოლო ეს ვრთი ღამე
და მთას ავიღებთ მაღალს“.

აქ არც რითმია, არც სახე, არც მუსიკა, ერთი სიტყვით, არაფერი ისეთი, რაც პოეზიის ატრიბუტს შეადგენს.

პოეტურმა ახალგაზრდობამ მეტად სუსტად იცის ქართული ენა. ხშირად ვხვდებით უაზრო და ბუნდოვან ფრაზებს. სინტაქსურად ყოველად გაუმართლებელ სტრიქონებს. მაგალითად ვასილ ლომიძე სწერს:

„შენ, როგორც ხშირად ქალების მოდგმა,
ჟარი მითხარ მიზნად წვალების“.

ან კიდევ შამათავა სწერს:

„დადგენ ბორბლები სიჩქარით მთვრალა
მთელ ღამით მანძილს ვერსებად ზოცდენ“.

ახალგაზრდა მწერლებისათვის აუცილებელ პირობას შეადგენს ენის ღრმა დაუფლება და მისი გრამატიკული ფორმებისა და კანონების შესწავლა.

ახალგაზრდა პოეტები ხშირად ამუშავებენ ლირიულ, ინტიმურ თემებს, ხშირად ვხვდებით ლექსებს სიყვარულის თემაზე, მაგრამ ამ პრობლემის ორიგინალური ტრაქტოვკის მაგიერ გვაძლევენ ისეთ ვულგარულ და პრიმიტიულ გადაწყვეტას, როგორცაა, მაგალითად; გ. აროსიას ასეთი სტრიქონები:

„ვაი, რა რიგად მიყვარდა იგი,
ვნაღვლობ მშვენიერს რატომ მოვცილდი,
რატომ ვითმენდი, ძალიან მიკვირს,
ბროწეულ ლოყებს რად არ ვკოცნიდი“.

ამ სტრიქონებს კომენტარიები აღარ ესაჭიროება.

დასასრულ, არ შეიძლება არ შევეხოთ ახალგაზრდა პოეტების გატაცებას გრძელი ლექსებით. ს. ს. რ. კ. მწერალთა კავშირის მეორე პლენუმზე მ. გორკი მ მოხდენილად შენიშნა „კილომეტრიანი“ ლექსების შესახებ. ბუნებრივია, რომ ახალგაზრდა პოეტებს ხშირად არ ყოფნით პოტენცია და მხატვრული საშუალებანი ასეთი ლექსების თანაბარი ოსტატობით დამუშავებისათვის.

მხატვრული კვალიფიკაციის თანმიმდევრული ამაღლებით სამწერლო ოსტატობის დაუფლებით, იმ მხატვრულ შესაძლებლობათა გაღრმავებით, რომელთა ნიშნები ჩვენი ახალგაზრდა პოეტების შემოქმედებაში საკმაოდ მოიპოვებიან—ჩვენი ლიტერატურული ახალგაზრდობა დღითიდღე სძლევს დასახელებულ ნაკულლოვანებებს და ზიემართება რეალისტურ ლირიკის მხატვრულ ფორმებისაკენ. სოციალისტურ სინამდვილესთან ორგანიული კავშირი და პროლეტარული მსოფლმხედველობით შეიარაღება აუცილებელი პირობაა იმისათვის, რომ ჩვენი ლიტერატურული ახალგაზრდობისაგან მივიღოთ „შესანიშნავ ლიტერატორთა ახალი არმია“.

ს. კლდიაშვილი
ნახ. თ. აბაქელიასი

ვიქტორ გოლცევი

სამგო კლდიაშვილი

თავის ნაწერებისთვის სერგო კლდიაშვილი ისტორიულ წარსულის თემებ-საც იღებს. იგი ძალიან კულტურიანია. კარგად იცის და უყვარს თავისი მშვე-ნიერი სამშობლოს ისტორია, ხალისით იცქირება მის მიყრუებულ, მთიან კუნ-ჭულებში. იგი ხშირად მიმართავს ხოლმე ძველებურ მატინების, ხალხურ თქმუ-ლებების და სიმღერების ინტერპრეტაციას.

კლდიაშვილის ქმნილებებში თვალსაჩინო ადგილი უკავია პატარა „სვანურ მოთხრობათა“ ციკლს. ამათში განსაკუთრებით გამოირჩევა „ლაშხეთის ბატონი“. ქართველმა პროზაიკოსმა მოახერხა ამ ნოველის სოციალ-ისტორიული თემის დიდი ექსპრესიით გადაწყვეტა და ფეოდალურ დესპოტის თავად დავლეთ ყი-ფიანის წინააღმდეგ სვან გლეხების აჯანყების დანახვება.

კლდიაშვილი ნათელ სახეებით გვიჩვენებს თავის, ძველ ბატონისადმი სვა-ნების საუკუნოებით დაგროვილ შეურიგებელ სიძულვილის აფეთქებას.

ნოველა „უშგული“ მიძღვნილია ანალოგიური თემისადმი—თავისუფალ სვა-ნების ბრძოლა თავად ფუთა დადემშქელიანთან, რომელიც მათ დამონებას ცდი-ლობდა და მახეში კი გაება. მხოლოდ კი, ეს ნოველა რამდენადმე უფრო სუს-

ტად და სქემატიურად არის დაწერილი. ძალიან ზუსტად გვიამბობს ავტორი ხალხურ გადმოცემას უშგულებსაგან თავადის მოკვლის შესახებ, თუმცა მას აქ არ შეუქმნია წერილმანი, მაგრამ დამაჯერებელი ადამიანის სახის სიმკვირცხლის, ემოციონალურ სიმპლავრის და სრულ ნბატვრულ დამაჯერებლობის მომცემი დეტალები. ფუთა დადუშქელიანის დახატვა ავტორს უფრო ნაკლებად მოუხერხებია, ვიდრე დავლეთ ყიფიანის.

საჭიროა შევჩერდეთ საკმაოდ დიდ მოთხრობაზე „ხალდე“, რომელიც იმავე სვანურ ციკლს ეკუთვნის. ესეც ავტორს მიძღვნილი აქვს სვან გლეხების თავისუფლებისათვის ბრძოლისადმი. მაგრამ ძირითად თემად აქ აღებულია რუსეთის მიერ კავკასიის კოლონიზაციური დაპყრობის ამბავი. ისტორიულ ქარგად კლდიაშვილს აქ აღებული აქვს 1875—1876 წ.წ. ამბები, როცა მეფის ხელისუფლების მჩაგვრელობით აღშფოთებული თითქმის მთელი სვანეთი გამოვიდა იარაღით ხელში. რეალურ ფაქტების გაბელეტრისტებით ავტორს ერთ მთლიან ამბევად გადაუხლართნია ამ წელიწადების სხვადასხვა ამბები, ცოტათი გადასცდენია ისტორიულ სინამდვილეს და ქრონოლოგიურ თანამიმდევრობას, მაგრამ ამისთანა სრული სიზუსტე მხატვრულ ნაწარმოებში საჭირო არ არის.

ავტორს მოუხერხებია სახალისო ფორმებში მოეცა ცხადი და ნათელი სურათი რუსულ დიდმპყრობელურ იმპერიალიზმისა. დამაჯერებლად და მკაფიოდ არის მოხატული „ხალდეში“ სვან გლეხობის სიყვარული მშვიდობიანობისადმი. ისინი ცდილობდნენ მხოლოდ დაეცვათ თავიანთი საუკუნოებრივი უფლებები უხეშ ძალმომრეობისაგან. მკითხველი ხელდავს, რომ მათ მდგომარეობიდან სხვა გამოსავალი არა აქვთ, არა აქვთ სხვა გზა დამპყრობელთა და მჩაგვრელთა წინააღმდეგ შეიარაღებულ ბრძოლის გარდა.

დიდი სიცხოველით და მხატვრულ ტაქტით გვაძლევს სერგო კლდიაშვილი სვანეთში თავნებობით მომქმედ რუს ოფიცრების პორტრეტებს.

აი, მაიორი შაბუროვი, რომელიც ოდნავ მოგვაგონებს ლერმონტოვის მაქსიმ მაქსიმოვიჩს, ადამიანს, რომელსაც გული არ უტყდება და „გულკეთილია“, მაგრამ, რომელმაც საუკეთესოდ იცის ურჩ მთიულების დამორჩილება. საუცხოოდ არის გადმოცემული ამ ძველი მსახურის ფსიქოლოგია, ოჯახს მოწყვეტილისა, კავკასიაში გაჭალარავებულისა და ცოტათი მოდუნებულის. აი, ახალგაზრდა ოფიცერი ადოლინი, უმცროსი ძმა ლერმონტოვისა და მარლინსკის სხვა გმირებისა. იგი ცოტათი გულგატეხილია ცხოვრებაზე და ცდილობს, თუ შემთხვევა მიეცა, წაიტრაბახოს კიდევ და სამსახურშიც წარმატება მიიღოს. იგი სავსეა სვანებისადმი დიდმპყრობელურ ზიზღით და ზემოდან დასცქერის მათ. მაგრამ აჯანყებულ სვან გლეხების მეთაურთან ფამბი რატთანთან პირისპირ მორალურ შებრძოლებაში მალლა სდგას „ველური“, ცივილიზებულმა რუსმა ოფიცერმა. კი თავი გამოამყლავნა, როგორც უფარგისმა, კეთილშობილებას მოკლებულმა ადამიანმა. მაგრამ ადოლინი, ისევე როგორც სხვა ოფიცრები, არ არის გამოყვანილი უხეშად, განგებ გამარტივებულ ტენდენციოზობით. ესენი ყველა ცოცხალი ხალხია და არა პირობითი სქემები „უარყოფითი ტიპებისა“. მკითხველის სიმპატია უამისოდაც სვან გლეხების მხარეზეა.

ამას გარდა, ქართველმა მწერალმა მოახერხა და დაგვიანახვა, რომ რუს სალდათებს სვანეთში მშვიდად ცხოვრებით თანდათანობით დავიწყებიათ სამ-

ხედრო საქმე, უბრალო რუს გლეხებად ქცეულან და სანშობლო მინდვრებსა და შორეულ ქოხებზე ოცნებობენ. მაგრამ ეს თემა რუს სალდათისა ავტორს უფრო სერიოზულად და ღრმად უნდა განეფიფარებია, ასევე უნდა განეფიფარებია თემა სევან გლეხებისა, რომლებიც ერთსადაიმავე დროს რუს დამპყრობელების წინააღმდეგაც იბრძვიან და თავიანთ თავად-მებატონეების წინააღმდეგაც. მაშინ კლდიაშვილის ეს მოთხრობა დიდ სოციალურ მნიშვნელობისა გახდებოდა.

სხვა გეგმაზეა დაწერილი მოთხრობა „წარმართი“. აქ სერგო კლდიაშვილი ნამდვილი ოსტატობით გადმოგვიცემს ძველ სევანურ ცხოვრების თავისებურობას, ადამიანთა შორის ურთიერთ დამოკიდებულების უბრალოებას და ამავე დროს სირთულესაც. სევან გლეხებისა და თავადების მტრობის თემა აქ ისე მკაფიოდ არ გაისმის, როგორც „უშგულში“ და „ლაშხეთის ბატონში“. ამ ნოველის გმირია სევანი გლეხი სოხანი, მხატვარი, რომელსაც ხელობა თავისით უსწავლია, იგი პრიმიტიული და ამავე დროს ნაზი-ნატიფი ადამიანია. მან ჩაიმარხა გულში სიყვარული იმ ქალისადმი, რომელიც ტყვედ ჩაუვარდა მეზობელ თავადს, განაგრძობს ამ სიყვარულს და წარმართულად აღმერთებს სიცოცხლეს, მისი 'ისრულით, ნაყოფიერებით და ჯანსაღი ძლიერებით. აქ კლდიაშვილს უპოვნით სიუჟეტის ნაკლებად დაძაბულობას, მაგრამ სამაჟიეროდ მეტ ფსიქოლოგიურ სიღრმესა და ნატიფ ლირიზმს. განსაკუთრებული ძალით არის გამოძღვლებული „წარმართში“ ავტორის საუცხოვოდ განვიფარებული გრძნობა ბუნებისა. კარგია მოკლე პეიზაჟური აღწერილობანი: დილა მთებში, მაღალ ველებზე მოსეირნე ნახირი. ბევრია ნოველაში სურათიანობა, სივრცე, ჰაერი; ოღონდ კი მთელს მოთხრობას ენებს ნამეტური მშვიდი, იდილიური ტონი. არ არის „წარმართში“ სოციალური სიმახვილე, რაც იმდენად დამახასიაფებელია „ლაშხეთის ბატონისა“ და ზოგ სხვა ნოველისათვის.

ისტორიულ ნოველისტიკის დარგში სერგო კლდიაშვილს, მხცოვან ნიკოლორთქიფანიძის გარდა („მრისხანე ბატონის“, „უამთა სიავის“ და სხვა გამოჩენილი მოთხრობების ავტორი) ქართულ ლიტერატურაში ძნელად თუ ვინმე შეედრება. მაგრამ, ნიჭიერ ქართველ მწერლის ყურადღება, მგონი რომ, ნამეტნავად არის მიქცეული ისტორიულ წარსულისაკენ. ისტორიული სახეები, თავისთავად მნიშვნელოვანნი, ნამეტურად ტვირთავენ მის შემოქმედებას და განარიდებენ ჩვენი ეპოქის მოვლენებისაგან. ისეთ ნაწერებშიც კი, რომლებიც თანამედროეობას შეეხებიან, ავტორი ნამეტნავად აგემრიელებს ისეთ რაიონების ეგზოტიკურ „ველურებას“, როგორცაა ზემოსვანეთი, კულტურულ ყოფა-ცხოვრებით ჩამორჩენილობას, ცრუმორწმუნეობას, სისხლის აღებას და ადამიანის შეგნების სხვა არქაულ ნაშთებს. მაგალითად, მოთხრობაში „ნაპრალი“ ჩვენ ვხედავთ ახალგაზრდა სევან ჯაგუს, რომელიც მზადაა ჩვენს დროში ვერაგულად მოჰკლას ადამიანი, მხოლოდ იმისათვის, რომ ხელთ იგდოს მისი თოფი.

კლდიაშვილი თავის ნაწერებს რეტროსპოპიულ გეგმით აშენებს და თითქმის არას ამბობს იმაზე, თუ როგორ იცვლება სოციალურ საფუძველზე ცხოვრება. ცოტა აქვს ქართველ მწერალს ბრძოლის სახეები. თუმცა თავის მოთხრობას „ციცინო გურიელი“ იგი მიუძღვნის 1905 წლის რევოლუციონურ მოძრაობას დასავლეთ საქართველოში, აქ, რევოლუციონერი ნიკოლა მაინც ისეა გა-

მოყვანილი, როგორც უმოქმედო მსხვერპლი გამძვინვარებულთა რეაქციისა. სერგო კლდიაშვილს დადებითი გმირები ცოტა ჰყავს, მართალია, მოთხრობაში „გიო“ ვხვდებით ავტორის ცდას ძირითად პერსონაჟად გამოიყვანოს საბჭოთა მეურნეობის ფერმის ხელმძღვანელი. ავტორს კარგად გამოსვლია ეს სახე ახალგაზრდა, საბჭოთა მუშაკისა, თანამედროვე საქართველოს ტიპიურ მოღვაწისა, მაგრამ აქაც კი, სხვადასხვა რომანტიკულ გადმოცემებს და ცრუმორწმუნოებებს მკითხველის ყურადღება სადღაც, სხვა მხარეს მიჰყავთ. გიო, მოთხრობის ნამდვილ გმირისაგან მხოლოდ მოამბედ არის გადაქცეული. ყველაფერი ის, რაც ნამბობია გიოზე, ძირითად სიუჟეტად კი არ გამოდის, არამედ სანოველო „ჩარჩოდ“.

* * *

ბელეტრისტიკის მცირე ლიტერატურულ ფორმათა პრობლემას საქართველოში, როგორც ჩვენში, ბევრი ყურადღება ჰქონდა მიქცეული. მოკლე ნოველის მნიშვნელობის შეუფასებლობასთან ერთად, ქართველ მწერლებში ხანდახან გაისმოდა ხმა, რომ დიდი, მრავალგეგმიანი რომანის „დრომოქმული“ ჟანრი საქართველოს ლიტერატურას არ ეთვისებაო. რეალურმა ლიტერატურულმა სინამდვილემ უარყო ეს მტკიცება. ეხლა ჩვენთვისაც და ჩვენი ქართველი ამხანაგებისათვისაც ნათელია, რომ თვით დაყენება საკითხისა „წამყვან ჟანრის“ შესახებ არ არის მართებული.

მხატვრულ პროზის უმაღლეს ფორმად სერგო კლდიაშვილი წინათ მინიატიურას სთვლიდა—პატარას, საზღვრისად შეკუმშულ ნოველას. ცნობილი მწერლის სახელი მან მოიხვეჭა სწორედ როგორც ნოველისტმა. ნოველის ტექნიკას იგი საუბოვოდ ჰვლობს. რამდენიმე სტრიქონიანი მისი ნოველები ჩვეულებრივ განსხვავდება არა მარტო გულდასმითი გამართულობით და ჩამოყალიბებულ კომპოზიციით, არამედ აგრეთვე დაძაბულობით და სიტუაციის სიმახვილით.

ჩვენთვის უკვე ნაცნობ „სევანურ მოთხრობათა“ ციკლში და სხვა ნოველებში უფრო ხშირად არაჩვეულებრივ ამბებს ვხვდებით, ძლიერ ხასიათების შეფარდებას, მკვეთრად გამოყვანილ კონტურებს და ჩრდილებს. ავტორი ჰქმნის სიუჟეტის დაძაბულობას და ხშირად უპირატესობას აძლევს ლაკონიურობას, თავშეკავებულად და ძუნწადაც კი აღწერს ერთ რომელიმე შემთხვევას, რომელიც სრულებით ვერ მოთავსებულა ჩვეულებრივ, ყოველდღიურ ცხოვრების ჩარჩოებში.

ა. მ. გორკიმ თავის სტატიაში: „ლიტერატურული გართობანი“ წამოაყენა საუბოვო დებულება, რომ „ქეშმარიტ ხელოვნებას აქვს გადიდების უფლება“. სერგო კლდიაშვილი მისდევს ხელოვნების ამ კანონს, მაგრამ ყოველთვის კი იმ მიმართულებით არა, რომელიც საჭიროა. იგი გროტესკულად აღნიშნავს ხასიათის უფრო არსებით ხაზებს და გარეგნულ თავისებურებას, იმის მაგივრად, რომ ყოველმხრივ აღწეროს ადამიანი მის ყოფაცხოვრებიანად ერთად. სერგო კლდიაშვილი სარგებლობს გროტესკის ხერხებით და ამახინჯებს სინამდვილეს, ამით ხშირად მიაღწევს ხოლმე დიდ მხატვრულ მეტყველებას, რაც ანათესავებს მას პროსპერ მეზიმესთან. ქართველ მწერლის შემოქმედების სრულ ნაციონალობასთან ერთად თავისთავად იბადება საკითხი კლდიაშვილის მთელ რიგ ნაწარბასთან ერთად თავისთავად იბადება საკითხი კლდიაშვილის მთელ რიგ ნაწარ-

მოებთა და მერიმეს ისეთ ნაწარმოებთა სტილის შედარებისა, როგორცაა მისი „კარმენი“, „მატეა ფალკონე“, „ჯუშმანი“ და „კოლომბა“. გავიხსენოთ რომ პ. მერიმე უაღრესად მაღლა აყენებდა „საკუთარ დაკვირვებათა შენივთებას და ამავე დროს მათთვის განსაზღვრულ ფორმის მიცემის“ მოხერხებას. მას არ მოსწონდა რომ ი. ს. ტურგენევი „ძალიან დიდხანს ჩერდებოდა აღწერილობაზე, უეჭველად სწორზე, მაგრამ მაინც მოკლედ აღსაწერზე“¹⁾ ვგონებთ, რომ მერიმეს თეორიულ მოსაზრებას კლდიაშვილი დიდი ხალისით მოაწერს ხელს. „სევანურ მოთხრობათა“ ავტორი ხშირად გასძახის მერიმეს, გასძახის ისე, როგორც, მაგალითად, ნიკ. ტინიანოვი თავის „Клятва в тумане“ და ზოგ სხვა ნოველებში.

კლდიაშვილი მიდის იმ გზით, რომელიც დაქნილი აქვს ცნობილ ფრანგ მწერალს და მოხერხებულად, ხანდახან ხელოვნურადაც კი, გაათამაშებს ხოლმე წვრილმანს. დეტალების ამნაირ თამაშის მეოხებით ავტორი შესაძლებლობას იძენს ერთ რომელიმე ნიმუშით უაღრესად შემჭიდროვებულ ფორმებით გამოხატოს ის, რასაც გაცილებით მეტი დრო და ადგილი დასჭირდებოდა. მაგალითად, ფრესკაზე გამოხატული ვახეთქილი წარბი რეალურ სევან ქალისა, „(წარმართი“) ან თიხის ლიტრა, რომელიც გლენებისაგან საჩქაროდ მიტოვებულ სოფელთან გდია („კრიალოსანი“), მკითხველს „ცოტაში ბევრ რამეს ეუბნება“. არა ნაკლებ მოხერხებულად და ცოდნით მიმართავს ხოლმე კლდიაშვილი „მკითხველთან ბაასის“ ჩართულ ხერხს, იმ მიზნით, რომ თავიდან აიცილოს გრძელი აღწერილობა. ამის გამო ავტორი არ ფერხდება ისეთ რამეებზე, რაც სიუჟეტის განვითარებისათვის ნაკლებად არსებითია („ქალაქი ხეობაში“). ყველაფერი ეს ერთხელ კიდევ მეტად მოწმობს ქართველ მწერლის ხელოვნებას, აგრეთვე იმას, რომ იგი მისწრაფის განშორდეს ტრაფარეტულ, „კანონიკურ“ ლიტერატურულ ფორმებს, ჩვენ კიდევ მოგვიხდება ლაპარაკი მის ნოვატორულ ძიებებზე.

მაგრამ სერგო კლდიაშვილის, როგორც მწერლის თავისებურობა, არამც და არამც არ ამოწურულა და არც ამოიწურება გროტესკის ფართოდ გამოყენებით, სიუჟეტის უჩვეულობით. თავის შემოქმედების უფრო ადრეულ ხანაში (ნაწილობრივ ეს უკანასკნელ წლებსაც შეეხება) მწერალი თავის ნაწარმოებებს სულ სხვანაირ ტონებში ჰქმნიდა. თუ შესაძლებელი იყო მის სევანურ მოთხრობათა უმრავლესობა და ზოგი სხვა მისი ნაწერები პროსპერ მერიმეს სტილისათვის შეგვედარებია, სამაგიეროდ ისეთი მოთხრობები, როგორცაა „დიდი შაბათი“, „ქალაქი ხევში“, „ცხოვრება პატარა კაცისა“ ზოგიერთ რამეში ჩებოვს გვაგონებს. ამ მოთხრობებში სრულებით ვერა ვხედავთ სიუჟეტის ეფექტიურ განვითარებას, მდგომარეობის დაძაბულობას, მოხაზულობათა გროტესკულ მკვეთრობას. პირიქით, ეს მოთხრობები მშვიდი ჰერმეტიკით, დაფიქრებით არის საყვარელი, დაცულია რბილი ტონები. ამბები აქ შედარებით ცოტაა. სამაგიეროდ ბევრია მოფიქრებითი დაკვირვება, ფსიქოლოგიური წმინდა დეტალები და რამდენადმე გამხვავალი სიყვარული „საზოგადოდ კაცისადმი“. მაგალითად, ნოველაში „ქალაქი ხევში“ ბევრი კეთილი, სრულებით უწყინარი ჰუმორია.

1) ნახე წერილები მერიმეზე, პუშკინზე და გოგოლზე და მისი „რჩეული ნაწერები“ ა. ვ. ვინაგრადოვის რედაქციით. (სახ. გამ. 1930 წ.)

ავტორი ხელოვნურად გვიხატავს ერთ პატარა ქალაქის მცხოვრებთა ქვეყანას ესენი, რალაცნაირ მცენარულ ცხოვრებით ცხოვრობენ და მათი გაყუჩება პრო-
ლეტარულ რევოლუციას ჯერ არ შეუხჯდრევიან. ჰუმანისტურ ტონებით გვიხატავს
კლდიაშვილი. სხვადასხვა ტიპის უმნიშვნელო ადამიანებს და კაცუნებს და
ხანდახან ნამეტურ თანაგრძობით ლაპარაკობს მათზე.

ამხრივ მეტად დამახასიათებელია მოთხრობა „ცხოვრება პატარა კაცისა“;
მოთხრობა მთლიანად მიძღვნილია ვიღაც მელიტონ გიბრადისადმი, რომელსაც
ყველაფერ „წარსულში აქვს. ეს ფოტოგრაფი არამც თუ სრულებით უმნიშვნე-
ლო ტიპია, რომელიც ყოვლად უაზროდ, მაგრამ გულის ამაჩუყებლად ინახავს
თავის გარდაცვალებულ ცოლის ხსოვნას და ვერას ხედავს თუ რა ხდება. საბ-
ჭოთა ქვეყანაში, არამედ იგი მტერია რევოლუციისა, წინააღმდეგი ყველაფერ
ახალისა. მართალია, სუსტი მტერია და არა საშიში, მაგრამ მაინც მტერია;
ავტორმა, რომელიც სინამდვილეს გადამეტებული „ნეიტრალიზით“ ეპყრობა,
თავის ეს გმირი ეგრედ წოდებულ საერთო საკაცობრიო „ობიექტობით“ აღწე-
რა. მან თუმცა გაკოტრებულად აღიარა წარსულზე მგლოვიარე ისეთი ხალხი,
როგორიცაა ეს მელიტონ გიბრადე, მაინც ვერ შეაფასა კლასობრივად მტრული
არსი. იქ, სადაც ჰუმორის და შებრალების გამოჩენა კი არ იყო საჭირო, არა-
მედ ნამდვილი მხილებლის ხასიათი, სერგო კლდიაშვილი ნამეტურად უღვარძლო
და რბილი გამოდგა. სინამდვილისადმი აქტიური დამოკიდებულებისა და სატი-
რული გამათრახების მაგივრად მწერლის ჰუმანისტური ბუნება გამოიჩინა, თით-
ქოს ებრალება ყველა უბედური და „ბრძოლას განზე“ გასდგომია. და განა
საერთოდ ღირდა კი ჩვენს დროში ამდენ ყურადღებად ის ხალხი, რომელიც
თავიანთ საცოდავ ობივატელურ ყოფაში ჩაკეტილა და არაფრის შექმნის თავი
არა აქვთ? კლდიაშვილი ძალიან ხშირად იძლევა ძველი ქვეყნის გმირების მხატ-
ვრულ სახეებს, იძლევა თითქოს ახალ ცხოვრების ყლორტების გამოჩენის
ხარჯზე და ამჟღავნებს იმ იდეურ უზუსტობას, რომელზედაც ლაპარაკობდა
ამხ. ტოროშელიძე მწერალთა ყრილობაზე.

* * *

უკანასკნელ ნაწარმოებთა რიცხვს ეკუთვნის სერგო კლდიაშვილის მო-
თხრობა „ფერფლი“, რომელიც დაწერილია ჩვენთვის უფრო აქტუალურ და
მახლობელ თემაზე, ვიდრე მისი სხვა ნოველები. ამ მოთხრობაში ავტორი მხა-
ტვრულად აღწერს ქართულ სოფელს იმპერიალისტურ ომის დროს. მწერალმა,
რომელიც ოდესღაც სიმბოლისტთა რიგებში იყო და ყოველგვარ ყოფაცხოვრე-
ბას უცხოობდა, გლეხის ცხოვრების საუკეთესო ცოდნა გამოიჩინა. მრავალ
სამახსოვნო სახეებსა და ეპიზოდებში ავტორი ძალიან ნათლად გადმოგვცემს
ქართულ სოფლის თავისებურებას „de couleur local“—ადგილობრივ კოლორიტს.
„ფერფლში“ ჩვენ ვხედავთ ცხოვრების ბევრ წერილმან დეტალს, რის გამოც
მოთხრობა მხატვრულად დამაჯერებელი ხდება და ადამიანთა სახეებს სირბი-
ლესა და სითბოს აძლევს.

ყურადღების ღირსია სერგო კლდიაშვილის დამოკიდებულება იმპერია-
ლისტურ ომისადმი. უწინარეს ყოვლისა იგი გვიჩვენებს სამხედრო ამბების
„შიგნითა პირს“, ფრონტის ზურგს, გლეხურ სუსტ მეურნეობის დაღუპვას;

დღეებისა და მამების დარღვა. ფრონტს კი ავტორი გვიხატავს ყოველგვარ პრიმიტიულ გმირებისა და ბრძოლის პირობითურ რომანტიკის გარეშე. ის შეუნიშნავე და უბედური ხალხი, რომლებზედაც ავტორი მოგვითხრობს—ქართველი, რუსი, უკრაინელი გლეხი—უაზროდ იღუპება, არ კი ესმის რისთვის, ფიზიკურად და მორალურად მახინჯდება. ამ ხალხსა და ზურგთ-უკან დარჩენილთა შორის ჩნდება და იზრდება უცხოობა. ფრონტზე მყოფნი წარმოუდგენელ მართობას, სულიერ სიცარიელეს განიცდიან. „ქვეყანა სამუდამოდ დაბნელდა მათთვის“—ამბობს კლდიაშვილი. ომი მისთვის ველური მაჯლაჯუნაა, უაზრობა, აბსურდი. აქ ქართველი მწერალი ერთგვარ პაციფიზმშია ჩაყარნილი. ეს ნაწილობრივად ანათესავენს მას დასავლეთის ისეთ წვრილბურჟუაზიულ მწერალთან, როგორცაა ერის მარია რემარკი. სერგო კლდიაშვილს თითქოს ავიწყდება ომის კლასობრივი აზრი, ეს გამორჩენია მას მსოფლმხედველობიდან.

ამგვარ თემებზე გაცხოველებული დისკუსიები ჩვენშიც და საქართველოშიც ცოტა არ ყოფილა. ჩვენ ერთმანეთისაგან მოწყვეტილები რომ არ ვიყოთ, კამათი იმპერიალისტურ, ომის მხატვრულად ასახვის შესახებ უფრო ნაყოფიერი და საინტერესო იქნებოდა.

სერგო კლდიაშვილის შემდგარი, პაციფისტური დამოკიდებულება დაკავშირებულია მის ჰუმანიზმთან, რომელზედაც ზეპოთ ვილაპარაკეთ. ხელახლა გამოამყლან ავტორმა თავისი გამხვალ სიყვარული „საზოგადოდ“ კაცისადმი და სხვადასხვანაირ ადამიანებში. როგორც საჭიროა ისე ვერ დაინახა გარკვეული სოციალურ იდეებისა და ბუნების მაკარებლები. ამიტომ მან თავის მოთხრობაში გლეხთა მასას საკმარისი დიფერენციაცია ვერ უყო.

ამასთანავე ერთად კლდიაშვილმა მაინც აღნიშნა ქართული სოფლის სოციალურ ფენებად დანაწილება. ერთი მხრით ვხედავთ უქონელ გლეხებს, რომლებსაც ომმა წუხილისა და საბოლოოდ განადგურების მეტი არაფერი მოუტანა, მეორე მხრივ ჩვენს წინ გამოდინა მდიდრები, პარმენ ლანჩის ტიპისა, რომლებიც ღარიბებს ექსპლოატაციას უწევენ და ომის დროს მდიდრდებიან. კლდიაშვილმა ძალიან დამაჯერებლად გვიჩვენა, რომ ქართველ გლეხებს, ისე როგორც ყველა მშრომელებსაც, ომის „ისტორიულ მიზნებთან“ არა ესაქმებოდა. რასაკვირველია, ომს ქართულ სოფელში, შეეძლო გამოეწვია მხოლოდ გააგება რუსულ მთავრობისა და საკუთარ შემამულეების წინააღმდეგ. ავტორთან ერთად დეზერტირობასა და პოლიტიკურ ბანდიტიზმს ვაფასებთ, როგორც გლეხების ბუნებრივ რეაქციას ომისა და რუსულ დიდმპყრობელურ ჩაგვრის წინააღმდეგ.

არა ნაკლები სიმართლითაა გადმოცემული გლეხობის გულგატეხილობა თებერვლის რევოლუციით, რომელმაც ომის გათავება ვერ მოიტანა და ის, რომ კლდიაშვილმა მოახერხა და მხატვრულ სახეთა სისტემით დაგვანახა ქართველ გლეხების კლასობრივი შეგნების განვითარება, ექსპლოატატორებისადმი მათი სიძულვილის ზრდა, სურვილი მტერთან ძველი ანგარიშების გასწორებისა, უეჭველად მისი მიღწევებია. აი, როგორ გვიჩვენებს ქართველი მწერალი მოხუც გლეხის ყურგამახვილებულ დამოკიდებულებას შემამულისადმი, მის კლასობრივ ალღოს: „და რადგან პარმენ ლანჩს გახარებულს ხედავდა, გონებამაც ისე მი-

ილო და გადაალაგა მომხდარ ამბავის მნიშვნელობა, როგორც ახლა გრძნობა უკარნახებდა... ის, რაც ლანჩას უხარია, შეუძლებელია დათიას სიხარულის საგანიც იყოს. დათია აქედან ზომავდა ყველაფერს, რაც გარშემო ხდებოდა... დათიას და ლანჩას სიხარული ერთმანეთს არასოდეს არ შეხვდება“.

საწყენია, რომ სერგო კლდიაშვილი მხოლოდ გაკვრით შეეხო დიდმნიშვნელოვან თემას—სხვადასხვა ქვეყნის გლეხობის ინტერესების ერთიანობას. მწერალმა აგრეთვე ძალიან ნაკლები ყურადღება მიაქცია ქართველ გლეხებში რევოლუციონურ მოძრაობის გამოხატვას. მაღაროელ მუშის ესტატეს რევოლუციონურ მუშაობას, ახალგაზრდათა კრებებს მწერალი ძალიან ყრულ, ნაწყვეტ-ნაწყვეტად და სქემატიურად გვიჩვენებს. „ფერფლს“ აქ აკლია „წვრილმანთა“ ის შესქელება (შენივთება), რომელიც მოთხრობის სხვა სახეებს აუცილებელ ემოციონალურ ელფერს აძლევს.

ბოლომდის თანამიმდევარი რომ ყოფილიყო ავტორი, მოახერხებდა „ფერფლში“ ომის კლასობრივ აზრის სრულად გაშლას. მაშინ მისი პაციფიზმისა, ჰუმანურ შეურიგებლობისა აღარაფერი დარჩებოდა. სერგო კლდიაშვილი მაშინ ერთადერთ სწორ დასკვნას გააკეთებდა, რომ კაცობრიობას ომისაგან მხოლოდ პროლეტარულ რევოლუციის ზეიმი იხსნის. თემის რევოლუციონურად გადაჭრა გაკვრით არის მითითებული მოთხრობის ბოლოში. ახალგაზრდა რევოლუციონერი გიგა, დევნას რომ გაუბრძის, მუქარით ეუბნება დროებითი მთავრობის კომისარს:—„მალე წავალ... დროებით, რასაკვირველია, როცა ჩამოვალ, დედიშენის შვილი ხარ, აქ დამხვდები. მუქარა და მუშტის ქნევა მე მკითხვ როგორ უნდა“.

მაგრამ ეს გიგა მაინც არ არის ნამდვილი რევოლუციონერ-ბოლშევიკის ტიპი. ხოლო ავტორის მიერ დასახული თემა მილიტარიზმისა საკმარისად ნათლად არ არის გადაწყვეტილი, როგორც თემა იმპერიალისტურ ომისა და პროლეტარულ რევოლუციის.

ფორმალურის მხრივ წიგნი იმ ინტერესს წარმოადგენს, რომ კლდიაშვილი შეგნებულად სცილდება სიუჟეტის პროზის „კანონიკურ“ ფორმებს. ჩვენ უკვე ვთქვით, რომ ქართულ ლიტერატურაში, დაახლოვებით ისევე, როგორც რუსულში, მწერლები პატარა ყურადღებას არ აქცევენ ჩვენი ეპოქის შესაფერის ფორმის ძებნას.

სერგო კლდიაშვილს ეკუთვნის ასეთი აზრები: „ჩვენი ცხოვრება უკვე ვეღარ ეტევა ძველ ლიტერატურულ ფორმებში“, „უნდა ვეძიოთ გამოსავალი“, „ძველებურად ვეღარ იწერება“. კლდიაშვილი თავის წიგნში ავტორის პირით ჩვეულებრივ „მოთხრობას“ (ნაწ. 1 და 2) დღიურის ფორმას უფარდებს (ნაწ. 2) თავისებურ მონტაჟით, ნაწყვეტებით, რაც კინოკადრებს ჰგავს (3 ნაწ. დასაწყისი) და ამით დიდ მეტყველებას აღწევს. ამასთანავე ნამეტურად ხვდება თვალს ის, რომ მოთხრობის კომპოზიცია განგებ არის გაფანტული ავტორის ხელოვნების მიუხედავად, მოთხრობის ცალკეული ნაწილები ერთმანეთზე ნაკლებადაა გადაბმული. მე-2-ე ნაწილში „უცნობ ჯარისკაცის დღიური“ ზოგიერთი გმირი, რომლებიც პირველ ნაწილში მოქმედობენ, მხოლოდ გაკვრით არიან მოხსენებულნი. მოთხრობაში სიუჟეტი დაძაბულად ვითარდება, მაგრამ, თითქოს

რომ ნაწყვეტ-ნაწყვეტად. „ფერფლის“ ბევრი პერსონაჟის ბედი და მათი იდეურ-პოლიტიკური ზრდა გამოუმჯღავენებელი რჩება. ამრიგად, მოთხრობის იდეურ-უმკვეთრობა მისი კომპოზიციურ დაუმთავრებლობას შეეფერება.

აღნიშნულ ნაკლთა მიუხედავად „ფერფლი“ დიდი ინტერესით იკითხება. სიუჟეტის სიახლის განსაკუთრებულ შეგრძობით. თითქოს ვამჩნევთ აქამდის უცნობ თავისებურ ქვეყანას. ისეთ ეპიზოდთა რიცხვში, რომელიც ავტორს უფრო უკეთ გამოსვლია, უნდა ჩაითვალოს ახალწვეულთა ომში გაცილების გულსაკლავი სცენა, აგრეთვე სოფლის დღეების აღწერა ჯირითობითა და ჭიდაობით. აქ ცოდნით არის გადმოცემული დიდი დაძაბულობა, ახალგაზრდული აზარტი შეჯიბრებისა, მოქმედებას სერგო კლდიაშვილი დიდი მხატვრული სიძლიერით გადმოგვცემს, არა ძუნწობს „მკაცრ“ რეალისტურ წერილმანს..

რუსულ ტექსტითაც კი შეიძლება ვიმსჯელოთ ქართველი მწერლის მაღალი ტერატურულ კულტურაზე, „ფერფლის“, ისევე როგორც მის სხვა ნაწარმოების, ნაციონალურ თავისებურობაზე. კლდიაშვილმა გაიარა რთული და ძალიან მაჩვენებელი გზა სიმბოლიზმიდან რეალიზმამდე და ეხლა წერს უბრალო, ნათელ რეალისტურ ტონებით და ამასთანავე მკვეთრად, მკაფიოდ. კლდიაშვილი დიდ მნიშვნელობას აკუთვნებს მხატვრულ სიტყვის კულტურას, მაგრამ მისთვის უცხოა სიტყვიერი ჩახლართული ორნამენტიკა, რაც ზოგ რუს და ქართველ მწერალს მიჩნეული აქვს, როგორც თვითღირებული რამ. კლდიაშვილის ნიჟს უეჭველი მომწიფებულობა ეტყობა. კარგია რომ მას არ აკმაყოფილებს ერთფეროვანი ისტორიული თემატიკა, რომ მას თანამედროვეობა იზიდავს, მაგრამ კლდიაშვილი უნდა განთავისუფლდეს წარსულის ზედმეტ ტვირთისაგან და უფრო ნათლად გამოამჟღავნოს თავისი დამოკიდებულება სოციალიზმის მშენებლობისათვის მებრძოლ პროლეტარიატისადმი. შემთხვევითი ხომ არ არის, რომ უხერხემლო ტერმინი „თანამგზავრობა“ არქივს გადაეცა. ამ სიტყვასთან ერთად საქართველოში, თითქმის იმგვარადვე, როგორც რსფსრ-ში მწერალთა საუკეთესო კადრებისათვის წარსულის მოგონებას გადაეცა ინტელიგენტურ მერყეობის, შორიდან დაკვირვების და პოლიტიკურ პირობის მთელი მარაგი. ამან საკმაოდ მკაფიოდ გაიხმაურა საბჭოთა მწერლობის სრულიად საკავშირო ყრილობაზე 1934 წლ. აგვისტოში.

ჩვენ უფლება გვაქვს ისეთ კარგ მწერალს, როგორიცაა სერგო კლდიაშვილი, გადიდებული მოთხოვნილებანი წამოვუყენოთ ხელოვნების მხრიდანაც და იდეურობის მხრიდანაც. ამიტომ ჩვენ ველით მისგან ჩვენი დიდი ეპოქის რეალისტურ ასახვას კონკრეტულად და ღრმად, სოციალისტურ საფუძველზე აღამიანთა შორის ახალ დამოკიდებულებათა ჩამოყალიბების მართალ მხატვრულ ჩვენებას.

კლასიკური მამკვიდრობა

პროფ. სერგო დანელია

ალექსანდრე პუშკინი

ალექსანდრე პუშკინი არის რუსული მხატვრული სიტყვის უდიდესი ოსტატი. მისი შემოქმედების დეტერმინანტი მე-19 საუკუნის პირველი მესამედის თავადაზნაურობის ევოლუციაში არის საძიებელი. უკანასკნელი მიზეზი ამ გარემოებისა მოცემულია რუსეთის ეკონომიურ ვითარებაში.

ალექსანდრე სერგეის ძე პუშკინი დაიბადა 1799 წელს მოსკოვში. მისი მამა სერგეი ლევის ძე პუშკინი, ეკუთვნოდა რუსეთის მეომარულ აზნაურთა წრეს, ხოლო დედა იყო პეტრე დიდის ცნობილი ნეგრის, იბრაჰიმ ჰანიბალის, შთამომავალი. ოდესღაც ძლიერი და გავლენიანი გვარი პუშკინებისა პეტრე დიდის შემდეგ დაადგა დაქვეითების გზას, ხოლო მე-19 საუკუნის დასაწყისში ამ დაქვეითებამ სიღარიბის ზღურბლსაც კი მიაღწია.

პუშკინმა ბავშობიდანვე შეისწავლა ფრანგული ენა. თითქმის თავის ანაბარად მიგდებული ბავშვი ადრე დაეწაფა წიგნებს. განსაკუთრებით მოსწონდა ნორჰ პუშკინს ლაფონტენი, მოლიერი და ვოლტერი, და ამ ფრანგ მწერლების კითხვაში ატარებდა ის თავისუფალ დროს, რადგან თამაში და ცელქობა არ უყვარდა. კითხვას მოჰყვა საკუთარი ლიტერატურული ცდებიც, რომელიც პუშკინმა ფრანგულ ენაზე დაიწყო პირველად. რუსული ენის სიყვარული მომავალ პოეტს ჩაუნერგა მისმა მოხუცმა გამდელმა ქალმა არინა როდიონის ასულმა, რომელსაც პუშკინი ყოველთვის დიდი სიმპატიით ახსენებდა. მნიშვნელოვანი როლი ითამაშა პუშკინის ლიტერატურულ განვითარებისათვის აგრეთვე იმ გარემოებამ, რომ პუშკინის ბიძა ვასილი ლევის ძე, აქტიურ მონაწილეობას იღებდა რუსეთის ლიტერატურულ ცხოვრებაში და თვითონაც მწერალი იყო. გარდა ამისა, რუსული ლიტერატურის ისეთი გამოჩენილი მწერლები, რაგორც კარამზინი, დმიტრიევი და ჟუკოვსკი ხშირი სტუმრები იყვნენ პუშკინების ოჯახში, და ამას არ შეეძლო, ცხადია, გავლენა არ მოეხდინა მომავალ პოეტზე.

1811 წ. მშობლებმა მიაბარეს პუშკინი ცარსკოე სელოს ლიცეუმში. ეს იყო დახურული სასწავლებელი, რომელსაც უნდა მოემზადებია კანდიდატები უმაღლესი ადმინისტრაციული თანამდებობის დასაქმრად სახელმწიფო აპარატში. მაინცდამაინც მალალ დონეზე სწავლის საქმე არ იყო ამ სასწავლებელში დაყენებული, მაგრამ 6 წელი, რომელიც პუშკინმა გაატარა ლიცეუმში, ფრიად სასარგებლო გამოდგა. მისი ლიტერატურული განვითარებისათვის. ოჯახურ სიტბოს მოკლებულმა პუშკინმა იპოვა თავის ამხანაგთა წრეში ის სულიერი ატმოსფერო, რომელიც ასე ესაჭიროებოდა მას. განსაკუთრებით, დაახლოვე-

ბული იყო პუშკინი მომავალ დეკაბრისტ პუშკინთან და მომავალ პოეტ დელ-ვიგთან. ლიცეუმის მოწაფეთა შორის იყო ერთი ჯგუფი, რომელიც დიდი ინტერესით ეკიდებოდა ლიტერატურის საკითხებს: ამხანაგები ბევრს კითხულობდნენ, ბევრს კამათობდნენ ლიტერატურის შესახებ და თვითონაც სწვრდნენ თავის ჟურნალში. პუშკინი მხურვალე მონაწილეობას იღებდა ამ ჯგუფის ლიტერატურულ მაცადინებოდაში და განაგრძობდა წერას, რომელიც მას ჯერ კიდევ თავის ოჯახში ჰქონდა დაწყებული. ის ლექსები, რომელიც პუშკინს ლიცეუმში აქვს დაწერილი, მოკლებულნი არიან ჯერ ორიგინალობას: პუშკინი მხოლოდ სწავლობდა წერას, ითვისებდა ლიტერატურულ ტექნიკას და ამისთვის ბაძვდა ცნობილ პსევდო-კლასიკურ პოეტებს—განსაკუთრებით საფრანგეთის პოეტს პარნის და რუსული ლექსის ვირტუოზს ბატიუშკოვს. ამ პოეტების კვლად ახალგაზრდა პუშკინიც სწვრდა ლიცეუმში უმთავრესად ანაკრეონტულ ლექსებს, რომელთა თემას შეადგენდა ქეიფი, მეგობრობა და მსუბუქი სიყვარული. როგორც შინაარსით, ისე ფორმითაც ეს ლექსები არ სცილდებოდნენ პსევდო-კლასიკური პოეზიის ფარგლებს: ნიმფები და სატირები, შეყვარებული დაფნისები და ნაზი ხლოები, ბახუსი და მისი თაყვანისმცემლები,—ასეთია ჩვეულებრივი პერსონაჟი ახალგაზრდა პუშკინის ლირიკულ ლექსებისა. 1814 წელს პუშკინმა პირველად დაბეჭდა ერთი თავისი ლექსი „მელექსე მეგობარს“, რომლითაც მიიპყრო მწერალთა ყურადღება.

დიდი როლი ითამაშეს პსევდო-კლასიციზმისაგან პუშკინის ლირიკის განთავისუფლების საქმეში ანდრე შენიემ და ჟუკოვსკიმ. ანდრე შენიემ იყო საფრანგეთის პოეტი, რომელიც თავის თანამემამულე პსევდო-კლასიკოსებისაგან განსხვავებით ღრმად გრძნობდა ჰელლინთა პოეზიის ნამდვილ არსებას.

თუ შენიემ ასწავლა პუშკინს ანტიკური პოეზიის ქეშმარიტი გაგება, ჟუკოვსკისაგან კი პუშკინმა შეითვისა სხვათა შორის ლექსის აწყობა შეკითხვის ინტონაციიზზე: მხოლოდ 1817 წელს თავისუფლდება პუშკინი ჟუკოვსკის გავლენისაგან, უკუაგდება მის მელოდიკას და პოულობს თავის საკუთარს ლირიკულ სტილს.

ლიცეუმის დასრულების შემდეგ იწყება ახალი პერიოდი პუშკინის ცხოვრებაში. პუშკინი გადადის პეტერბურგში და შედის აქ სამსახურში. მაგრამ ბიუროკრატიული ყოფა არ აკმაყოფილებდა სიცოცხლით სავსე ახალგაზრდა პოეტს, რომლის მოუსვენარი და თავისუფლების მოყვარული ბუნება ცუდად ეგუებოდა მოსაბეზრებელ ჩინოვნიკურ დისციპლინას. პუშკინი ეძებს სულიერ საზრდოს სამსახურის გარეშე. ის მოხვდება ცნობილს ლიტერატურულ წრეში, რომელსაც ერქვა სახელად „არზამასი“ და რომელიც ჟუკოვსკის მეთაურობით ებრძოდა რეაქციას ლიტერატურაში. ეს იყო ბრძოლა პოეზიის განთავისუფლებისათვის დახვედრულ პსევდო-კლასიკურ ტრადიციებისაგან, ბრძოლა, რომელიც პუშკინს თავის პირად საქმედ მიაჩნდა. ამ ლიტერატურულ ბრძოლასთან მჭიდროდ იყო დაკავშირებული ბრძოლა პოლიტიკურ თვისუფლებისათვისაც, ვინაიდან პუშკინი აღრე მისწვდა იმ აზრს, რომ თავისუფალი პოეზიის პირობა პოეტის მოქალაქეობრივი თავისუფლება, ხოლო ამ მოქალაქეობრივი თავისუფლების მოპოებაში პოეტს უდიდესი დაბრკოლება ელობება წინ თვითმპყრო-

ბელური ხელისუფლების სახით. გარდა ამ შეგნებისა, პუშკინზე მოქმედებდა მისი სოციალური წრის სულსკვეთება, რომელიც ეკონომიური ყოფის კაპიტალიზაციის გამო თანდათან უფროდაუფრო ოპოზიციონურ ხასიათს იღებდა არსებულ წესწყობილების წინააღმდეგ. ამ ოპოზიციის მეთაურ დეკაბრისტებს პუშკინი იცნობდა პერსონალურად და რამოდენიმეჯერ მოისურვა მათ ფარულ საზოგადოებაში შესვლა. მაგრამ ასეთი სურვილის განხორციელებას წინააღმდეგობა გაუწიეს თვითონ დეკაბრისტებმა: ნაწილობრივ იმიტომ, რომ არ უნდოდათ პუშკინის გენიალური პოეტური ნიჭის ჩაგდება იმ განსაცდელში, რომელსაც თვითონ მოელოდნენ თავისი ფარული მოღვაწეობისათვის, ნაწილობრივ კი იმიტომ, რომ სრულიად სამართლიანად არ სთვლიდნენ ახალგაზრდა პუშკინს საკმაოდ მტკიცე პოლიტიკური აზროვნებისა და ნებისყოფის ადამიანად. პუშკინის პოეტურ ნიჭს კი დეკაბრისტები მართლაც ძალიან მალა. აფასებდნენ, ვინაიდან პუშკინის მრავალი ნაწარმოები ამ დეკაბრისტების ოპოზიციონური სულსკვეთებით იყო გაჟღერებული. ამ გარემოებაშია სწორედ საძიებელი მთავარი მიზეზი იმ პოპულარობისა, რომელიც პუშკინმა მოიხვეჭა რუსეთში. ახალგაზრდა პოეტს ხელის გულზე ატარებდნენ და თითქმის ზეპირად იცოდნენ ყველა მისი ლექსები, რომელთა შორის ბევრი არც კი დაბეჭდილა მთავრობის ცენზურული ტერორის გამო.

პუშკინის ოპოზიციონურ ნაწერებს შორის განსაკუთრებული ყურადღების ღირსი არიან ლექსები: „თავისუფლება“, „ჩადაევის მიმართ“ და „სოფელი“.

„ტრფობა, დიდება, ნორჩი იმედი
ჩვენ გვატყუებდა, როგორც ზმანება“.

ასე ახასიათებს პუშკინი იმ საზოგადოებრივი უმოქმედობის ხანას, როდესაც რუსეთის თავადაზნაურობა თითქო გაბრუებული იყო ნაპოლეონზე გამარჯვებით და მუდღიდურობის ბურუსში გახვეულ წოდებას თითქოს დავიწყებული ჰქონდა ის ჭაჭირება, რომელსაც იგი განიცდიდა თავისი ეკონომიური ყოფის საფუძველის შერყევის გამო. უმოქმედობაც დასრულდა და შეიცვალა პროტესტანტული სულსკვეთებით. პუშკინი ენერგიულ სიტყვებში გამოხატავს ამ განწყობილებას:

ძვირფას სამშობლოს შევეწირებით,
სანამ წმინდა სული ცხოველი.
დე, მეგობარო! იგი იალღებს—
თავისუფლების მზე უნახველი:
ძველი რუსეთი გაახელს თვალებს,
და თვითმპყრობლობის შავ ნანგრევებზე
აღიბეჭდება ჩვენი სახელი. *)

(თარგ. ვალ. გაფრინდაშვილის).

*) კიდევ უფრო გაბედული ხასიათი აქვს ლექსს „თავისუფლება“, (1817 წ.), სადაც დაგმობილია თვითმპყრობლობის ტირანია.

ასეთი ძლიერი პროტესტი ბატონყმობის წინააღმდეგ რუსულ ლიტერატურას არ მოუცია რადიშჩევის შემდეგ. მაგრამ აღსანიშნავია მაინც ის გარემოება, რომ პუშკინი არ ელის აქ ბატონყმობის გაუქმებას იმ პოლიტიკური რევოლუციის გზით, რომელსაც ის ემზრობოდა თავის ლექსებში „ჩაადავეის მიმართ“. პირიქით, პოეტი გამოსთქვამს იმედს, რომ ბატონყმობა დაეცემა „მეფის ბრძანებით“, ე. ი. ზევიდან გატარებული მშვიდობიანი რეფორმის საშუალებით. ეს ფაქტი ამტკიცებს, რომ სიმტკიცე და თანდათანობა ახალგაზრდა პუშკინის პოლიტიკურ იდეოლოგიას არ ახასიათებდა.

ზემოაღნიშნულ და ოპოზიციონურ სულისკვეთებით გამსჭვალულ ლექსების გვერდით დასასახლებელია პუშკინის გესლიანი ეპიგრამებიც, სადაც ავტორი დასცინოდა რეაქციონური მთავრობის ძღვემოსილ წარმომადგენლებს— არაკჩევეს, გოლიცინს და არქიმანდრიტ ფოტიუსს. მოწინავე საზოგადოება, რომელსაც ჰირივით სძულდა არაკჩევეიც, გოლიცინიც და ფოტიუსიც, დიდი აღფრთოვანებით ეგებებოდა პუშკინის ეპიგრამებს, იზეპირებდა მათ და ავრცელებდა თავის წრეში.

ალექსანდრე პირველის მთავრობას, რა თქმა უნდა, არ შეეძლო გულგრილად ეცქირა პუშკინის ასეთი მოღვაწეობისათვის და ერთ დროს ფიქრობდა გადაესახლებია პოეტი ან ციმბირში, ან სოლოვკის კუნძულზე. მაგრამ კარაშინის, ყუკოვსკის და ლიცეუმის დირექტორის ენგელგარდტის ენერგიული შუამდგომლობით პუშკინი ციმბირში გადასახლების ნაცვლად 1820 წელს ეკატერინოსლავეში იქნა გადაყვანილი სამსახურზე. ადვილად წარმოსადგენია, თუ რა დიდი უსიამოვნება გამოეცადა პუშკინს მთელი ამ ისტორიიდან: მისი ქაბუკური მზიარულება შეარყია ცხოვრების ტლანქმა მუჟღუგუნმა და პოეტის შემოქმედებაში ერთის მხრით იზრდება სევდის ჰანგები, ხოლო მეორეს მხრივ პროტესტის გრძნობა საზოგადოებრივი უსამართლოების წინააღმდეგ იღებს უკიდურეს გამოსახულებას. უკანასკნელი გარემოების დამამტკიცებელია უკვე ლექსი „ხანჯალი“, რომელიც 1821 წელს იქნა დაწერილი. ამ ლექსში პუშკინი ხოტბას ასხამს ხანჯალს, როგორც ერთადერთ რეალურ საშუალებას მჩაგვრელ ტირანთან ანგარიშის გასასწორებლად, როდესაც სხვა საშუალება არ დარჩენილა კანონისა და თავისუფლების დასაცავად. არსებითად რომ ითქვას, ეს იყო ინდივიდუალური ტერორის იდეალიზაცია, რაღაც შტირნერიანული მაქსიმალიზმი, რომელიც შეიძლება გაუჩნდეს მხოლოდ ფართო საზოგადოებრივ წრისაგან მოწყვეტილ ადამიანს, და პუშკინის „ხანჯალიც“ უფრო პოეტის აფორიაქებული სულისკვეთების გამომხატველი იყო, ვიდრე მომწიფებული პოლიტიკური პროგრამის მოთქმებული პროპაგანდა.

ეკატერინოსლავეში პუშკინი ავად გახდა და ჯანმრთელობის აღსადგენად ის 1820 წელს მიემგზავრება გენერალ რაევსკის ოჯახთან ერთად კავკასიის მინერალურ წყლებზე, ხოლო კავკასიიდან ბრუნდება უკან იმავე წელს ყირიმის გზით და რაკი ამასობაში პუშკინის უფროსს, გენერალ ინზოვს, თავისი სამყოფი ადგილი ეკატერინოსლავიდან გადაეტანა კიშინევიში, პუშკინიც მიემგზავრება კიშინევიში დაგანაგრძობს აქ სამსახურს.

ა. კუშკინი

ნახ. ს. გაბაშვილისა

რაევსკის ოჯახი, რომელთანაც პუშკინს მოუხდა მოგზაურობა კავკასიასა და ყირიმში, იყო ძალიან განათლებული ოჯახი. რაევსკის შვილები, მაგ., ძალიან დაინტერესებულნი იყვნენ ხელოვნებით და თვალყურს ადევნებდნენ დასავლეთ ევროპის უახლეს ლიტერატურას. მათ გააცნეს პუშკინს რუსეთში ჯერ კიდევ ნაკლებად გაცნობილ ინგლისელ პოეტის ბაირონის თხზულებები, რომლებმაც მოხიბლეს ახალგაზრდა პოეტი, ვინაიდან ცხოვრებით უკმაყოფილო პუშკინი უკვე ფსიქოლოგიურადაც განწყობილი იყო ბაირონის პესიმისტურ პოეზიისაკენ. ამ უკანასკნელის გავლენით წერს პუშკინი თავის „ბაირონისეულ“ პოემებს („კავკასიის ტყვე“, „ბახჩისარაის შადრევანი“, „ავაზაკი ძმები“ „ბოშები“) და აგრეთვე მრავალს ლირიკულ ლექსებს, რომელთა შორის განსაკუთრებით აღსანიშნავი არიან „სურვილნი ჩემნი მე დავივიწყე“, „დემონი“ და „ზღვის მიმართ“. ბაირონის გავლენის ხანას ეკუთვნის აგრეთვე ორი პირველი თავი პუშკინის სახელგანთქმული რომანისა „ევეგენი ონეგინი“, რომელიც ბაირონის მიერ შემო ებულ ლირო-ეპიკურ ჟანრის ერთ-ერთ სახეობას წარმოადგენს.

უნდა ითქვას, რომ პოემების წერა პუშკინს უფრო ადრეც ჰქონდა დაწყებული. ჯერ კიდევ 1817 წელს ის შეუდგა პოემა „რუსლანი და ლიუდმილას“ წერას, სადაც პუშკინმა გაანიავა ძველი პოეტიკის „წესები“ (რომლებიც მძიმე ლოდებად აწვევენ პოეტურ შემოქმედებას) და პსევდო-კლასიკური პოემის გაქცევებულ საგმირო მონუმენტალურ სტილს დაუპირდაპირა უფრო ადამიანური, სადა და მსუბუქი სტილი. ახალი ნაბიჯი წინ დამოუკიდებელი სტილის ძიების საქმეში გადადგა პუშკინმა თავის პოემაში „გაზრიელიადა“, სადაც პაროდულად გადმოცემულია ბიბლიის ერთი მოთხრობა. კიდევ უფრო თამამი ნაბიჯი გააკეთა პუშკინმა პოემაში „კავკასიის ტყვე“, რომელიც ძალიან ემსგავსება ბაირონის პოემებს, როგორც თავისი შინაარსით, ისე ფორმითაც. პსევდო-კლასიკურ პოემებისაგან განსხვავებით „კავკასიის ტყვე“ არ არის წმინდა ეპიკური ნაწარმოები, რომელიც ობიექტიურ სამყაროში მომხდარ ფაქტების დინჯსა და აულღელებელ აღნუსხვას შეიცავს, არამედ ის არის ლირო-ეპიკური ნაწარმოები, სადაც დიდი ყურადღება ექცევა მოქმედი პირის სულიერი განცდების აღწერას. პოემა ვითარდება ნახტომებით და უწესრიგოდ: რაც წინ მოხდა შემდეგ არის მოთხრობილი და პირუკუ. პოემის მოქმედება გადატანილია ეგზოტიურ გარემოში, ე. ი. კავკასიაში და ეს საბაზს აწვდის ავტორს კავკასიის გრანდიოზული პეიზაჟის მომხიბვლელი სურათები შეჭმნას. არაფერი ამის მსგავსი რუსულ ლიტერატურაში უწინ არ იყო, და გასაგებიც არის თუ რა დიდ შთაბეჭდილებას მოახდენდა „კავკასიის ტყვე“ მკითხველებზე, რომელთა უმრავლესობა ბაირონს ჯერ კიდევ არ იცნობდა. წინააღმდეგ შემთხვევაში ამ მკითხველებს არ გაუჭირდებოდათ იმის შენიშვნა, რომ „კავკასიის ტყვე“ არ იყო თავისუფალი შინაგანი დისჰარმონიისაგან, და მისი ბაირონისმც უფრო გარეგნული იყო, ვიდრე არსებითი ხასიათის. უკვე ის გარემოება, რომ პუშკინის პოემის ეპილოგი ხოტბას ასხამს მეფის გენერლებს (ციციანოვს, კოტლიარევსკის და ჟრმლოვს), რომლებიც „ორთავიანი არწივის“ სახელით მუსრს ავლებდნენ „ბუნების შვილთ“, ე. ი. კავკასიის მთიელებს, — სრულიად არ შეეფერება თავისუფ-

ლების მგოსანს ბაირონს. ამიტომ შეიძლება ითქვას, რომ „კავკასიის ტყვე“ იმდენად ჰგავდა ბაირონის პოემებს, რამდენადაც რუსეთის თავადაზნაურობის მიერ 14 დეკემბერს მოწყობილი პუტჩი ჰგავდა ინგლისისა და საფრანგეთის რევოლუციებს. როგორც 14 დეკემბრის აჯანყება იყო გააზნაურებული „რევოლუცია“, ე. ი. ევროპის ბურჟუაზიული რევოლუციის ფრაზეოლოგიით შემკობილი თავადაზნაურული მოძრაობა, ისე „კავკასიის ტყვე“ იყო გააზნაურებული „ბაირონიზმი“ ან ბაირონის სამოსელში ვახვეული რუსული თავადაზნაურული შინაარსი. ამდენად მართალი იყო ვორონცოვი, როდესაც ამბობდა, რომ პუშკინის პოეზია არის ბაირონის „სუსტი მიბაძვა“-ო. დადებითი მხარე ამ მიბაძვისა ის იყო, რომ იგი გზას უკრავდა პუშკინს პსევდო-კლასიკურ ტრაფარეტისაკენ. მაგრამ მისი დიდი ნაკლულოვანება იყო ამავე დროს ის, რომ იგი მაინც მიბაძვა იყო, და ადრე თუ გვიან პუშკინს უნდა მოეცილებია ბაირონიზმის კანი, რათა ის გამხდარიყო ჭეშმარიტ პუშკინად.

ამ მხრივ განსაკუთრებით საყურადღებოა ლექსი „ზღვის მიმართ“ და პოემა „ბოშები“, სადაც მოცემულია მხატვრულ სახეებში ბაირონიზმის კრიტიკა და უარყოფილია ბაირონიესული ინდივიდუალიზმი.

1823 წელს პუშკინი გადაიყვანეს ოდესაში, რომელსაც განაგებდა გრაფი ვორონცოვი. ეს იყო მედიდური ჩინოსანი, რომელიც თავისი ხელქვეითებისაგან, უწინარეს ყოვლისა, მოითხოვდა უსი ჯეგო მორჩილებას და სასტიკ დისციპლინას, ე. ი. იმას, რაც უეჭველად აკლდა ჩვენს გენიალურ პოეტს. უკანასკნელი მეტყურადღებდა ანდომებდა ოდესის თეატრსა და იქაურ ლამაზ ქალებს, ვიდრე სამსახურს. აღსანიშნავია სხვათა შორის პუშკინის გატაცება ვილაც ბანკირი რიზნიჩის ცოლით, რომელსაც პუშკინმა უძღვნა უნაზესი ლირიზმით სავსე ლექსები, ნამდვილი მარგალიტები პოეტის მდიდარ ლირიკაში. პუშკინის ასეთი დაუდევარი სამსახურით მოთმინებიდან გამოყვანილმა ვორონცოვმა, რომელსაც სხვა საბუთებიც ჰქონდა უკმაყოფილებისათვის, აღძრა მინისტრ ნოსელროდეს წინაშე შუამდგომლობა მოეცილებიათ მისთვის პუშკინი. მთავრობასაც ეს უნდოდა, რადგანაც არც ის იყო პუშკინის ყოფაქცევით კმაყოფილი. ნაცვლად იმისა, რომ გამოსწორებულიყო და მეფის ერთგულ ქვეშევრდომად გადაქცეულიყო, პუშკინმა პეტერბურგიდან გაძევების შემდეგ კიდევ უფრო გააძლიერა თავისი დანაშაული ხელისუფლების წინაშე და ოპოზიციონურ განწყობილებას თვითმპყრობელობის წინააღმდეგ დაუმატა ზედ ოპოზიცია სარწმუნოების წინააღმდეგაც. „პუშკინი ლანძობავს საჯაროდ მთავრობას“ — ასეთი ცნობები მოჰქონდათ პუშკინის შესახებ ფარული პოლიციის აგენტებს, რომლებსაც დავალებული ჰქონდათ თვალყური ედევნებიათ მწერლისათვის. ბოლოს პეტერბურგის პოლიციას ჩაუფარდა ხელში პუშკინის ერთი კერძო ბარათი, სადაც პუშკინი წერდა, რომ ის „ათეიზმის გაკვეთილებს“ იღებს. ცხადია, თუ რა ცუდი შთაბეჭდილება უნდა მოეზღინა ამ ბარათს მთავრობის წრეებში. გაუსწორებელი პოეტი მთავრობამ გამოირიცხა 1824 წელს სამსახურიდან და გაგზავნა საცხოვრებლად დედის მამულში (სოფ. მიხაილოვსკოე), რომელიც მოსკოვის გუბერნიაში იმყოფებოდა, ხოლო ზედამხედველად მიუჩინა ადგილობრივი პოლიციის სამმართველო და სამეზობლო მონასტრის ილუმენი.

ორი წელი, რომელიც პუშკინმა ძალაუნებურად გაატარა თავის სოფელში, ფრიად ნაყოფიერი გამოდგა მისი ლიტერატურული განვითარებისათვის. დადგა პუშკინისათვის რეფლექსიის პერიოდი—პერიოდი საკუთარი თავის შეგნებისა. პუშკინი ამ დროს ბევრს მუშაობდა. ის გაეცნო კარგად რუსეთის ისტორიას პირველი წყაროების საშუალებით. მისი ლიტერატურული ინტერესების წრეც გაფართოვდა დასავლეთ ევროპის მწერალთა უფრო ღრმა შესწავლით. პუშკინი დაეწაფა შექსპირს, ვალტერ-სკოტს, გოეტეს, დანტეს, პეტრარკას, ვერგილიუსს, ტიბულეს და ჰორაციუსს. აღსანიშნავია აგრეთვე პუშკინის დიდი ინტერესი ხალხურ პოეზიისადმი—ინტერესი, რომელმაც გაამდიდრა პოეტის მხატვრული პოტენცია.

პუშკინის შემოქმედება გაფართოვდა, გაღრმავდა და თავისი დასაყრდენი მტკიცე კალაპოტი იპოვა რუსი ხალხის რეალურ სინამდვილეში. რუსეთის არც ერთს უწინდელ მწერალს არ მიუღწევია ასეთ სისრულემდე, და ამდენად მართალი იყო ბელინსკი, როდესაც ამბობდა, რომ პუშკინი იყო რუსეთის პირველი ეროვნული მწერალი, რომლიდანაც იწყება ნამდვილი რუსული ლიტერატურაო. პუშკინი გაიზარდა, დაეუჟაცდა და გასცდა იმ ლიტერატურულსა და იდეოლოგიურ ჩარჩოებს, რომლებშიდაც მიმდინარეობდა მისი შემოქმედება უწინ. რომანტიზმი შეიცვალა მხატვრული რეალიზმით, ხოლო უცხო გავლენით შეთვისებული რწმუნებები რადიკალიზმი, რომელიც სინამდვილეს ხელალებით უარყოფდა, შეიცვალა სინამდვილესთან შეერთების და მასთან მისასვლელ გზის მონახვის სურვილით.

გარდა მრავალი ლირიკული ლექსებისა, რომელიც პუშკინმა დასწერა თავის სოფელში („ვერაგობა“, „ცეცხლს მიცემული ბარათი“, „ა. პ. კერნის მიმართ“, „ზამთრის საღამო“, „19 ოქტომბერი 1825 წლისა“ და სხვა), პოეტი განაგრძობდა მუშაობას რომანზე „ევგენი ონეგინი“ და დაასრულა იქ მისი მეექვსე თავი. პარალელურად იწერებოდა ტრაგედია „ბორის გოდუნოვი“, რომლის საშუალებით პუშკინს განზრახული ჰქონდა მოეხდინა რუსული დრამატურგიის რეფორმა, განედევნა პსევდო-კლასიციზმი რუსული დრამატურგიიდან და მიეცა ამ უკანასკნელისათვის ჭეშმარიტად რეალისტური (ან როგორც თვითონ პუშკინი ამბობდა—„რომანტიკული“) ტრაგედია. წართლაც როგორც თავისი შინაარსით, ისე თავისი ფორმითაც „ბორის გოდუნოვი“ არსებითად გამიჯნულია პსევდო-კლასიციზმისაგან. ტრადიციული სამი „ერთობა“ (დროისა, ადგილისა და მოქმედებისა) აბუხად არის აქ აგდებული, და ტრაგედია იშლება შექსპირისეული სილადითა და სისრულით.

ძირითადი იდეა, რომელზედაც აგებულია ტრაგედია, მორალურ ხასიათს ატარებს, და ამ მუხლში პუშკინი სცილდება შექსპირს, რომლის დრამები მხოლოდ ბუნებრივ აუცილებლობას ექვემდებარებიან. ამდენად შეიძლება ითქვას, რომ „ბორის გოდუნოვი“ ნაწილობრივ მაინც ამყვანებს პსევდო-კლასიკური დრამატურგიის რეციდივს, ისე როგორც დაკვირვებულ მკითხველს შეუძლია იქ რომანტიზმის ნიშნებიც აღმოაჩინოს.

ანალოგიურ მოვლენას ვამჩნევთ ჩვენ პუშკინის რომანშიც „ევგენი ონეგინი“, რომელიც რუსული პროზის უდიდეს ქმნილებად ითვლება სამართლიანად.

ამ რომანში, რომელიც პუშკინმა დაიწყო ჯერ კიდევ კიშინევში ყოფნის დროს 1823 წელს, ხოლო დაასრულა სოფელ ბოლდინოში 1830 წელს, მშვენივრად აღიბეჭდა პუშკინის ევოლუცია რომანტიზმიდან მხატვრული რეალიზმისაკენ. რომანი დაწერილია ლექსად და პირველს თავებში ამჟღავნებს ბაირონისეულ რომანტიზმის გავლენას, რომელიც თანდათან სუსტდება და ადგილს უთმობს საყოფაცხოვრებო რეალიზმს. რომანი ცხრა თავისაგან შედგებოდა (მეათე თავი, რომელიც გადმოგვცემს პუშკინის ოპოზიციონურ განწყობილებას ალექსანდრე პირველის წინააღმდეგ, დაშიფრული იყო და მხოლოდ ამ ბოლო დროს შესძლეს ამ შიფრის გახსნა). აქედან შემდეგ თვითონ პუშკინმა ამოაგდო მერვე თავი, რომელიც შეიცავდა ონეგინის მოგზაურობის აღწერას, და მისი თემა გადასცა გოგოლს. ამრიგად რომანში დარჩა რვა თავი.

რომანის დასაწყისში ავტორი ირონიულად ეკიდება ონეგინს, დასცინის მის ფუქსავატობასა და უსაქმურობას და ეს კარგად შეეფერებოდა რომანტიზმს, რომელსაც იზიარებდა ამ დროს პუშკინი და რომლის თვალთახედვით კულტურა მხოლოდ რყენის ადამიანს, მაგრამ იმის მიხედვით რაც უფრო და უფრო სცილდებოდა პუშკინი რომანტიზმს, მით უფრო და უფრო იცვლებოდა მისი დამოკიდებულება ონეგინისადმი და რომანის ბოლოში ავტორი ღრმა სერიოზულობით ეკიდება თავის გმირს, როგორც ცხოვრების უდანაშაულო მსხვერპლს. თვითონ ონეგინის პიროვნებაც მაღლდება ამის თანაბრად და ამრიგად, თუმცა რომანი არსებითად აგებულია რომანტიკულ დაპირისპირებაზე, მაგრამ ამ დაპირისპირებას საბოლოო ანგარიშში რომანტიკულად არ აფასებს. ამდენად, სხვა ნიშნებიც რომ არ გვექნოდა, ჩვენ მაინც შეგვეძლო გვეთქვა „ვეგენი ონეგინის“ შესახებ, რომ ის არამც თუ არ არის რომანტიკული ნაწარმოები, არამედ მასში მოხსნილია რომანტიზმი, ისე როგორც მოხსნილია რომანტიზმი „ბორის გოდუნოვიც“.

როგორც თავის იდეით, ისე თავის მხატვრული მეთოდით უახლოვდებიან „ბორის გოდუნოვს“ და „ვეგენი ონეგინს“ დრამატიული სცენები „ძუნწი რაინდი“, „ქვისგან გამოქანდაკებული სტუმარი“ „მოცარტი და სალიერი“, რომლებიც პუშკინმა დასწერა სოფელ ბოლდინოვში 1830 წელს და რომლებიც პეტრე ოსტატოვის უდიდეს შედევრებს წარმოადგენენ და აგრეთვე რეალისტური პოემები „პოლტავა“ და „ბრინჯაოს მხედარი“ (1834), სადაც მოცემულია პეტრე დიდის აპოთეოზი. ყველა ამ თხზულებებში, არსებითად რომ ითქვას, ერთი და იგივე აზრია გატარებული, თუმცა როგორც თავისი თემით, ისე ამ თემის დამუშავების ხერხებით, თხზულებები ძალიან განსხვავდებიან ერთმანეთისაგან. ეს ძირითადი აზრია რომანტიკული ინდივიდუალიზმის კრიტიკა და ცდა ისეთ ღირებულებათა პოზიტიურ დამყარებისა, რომელნიც კერძო ინდივიდუუმზე ამაღლებული არიან და კატეგორიული იმპერატივის ძალით მოითხოვენ ყოველი პირობისაგან დამოუკიდებელ პატივისცემას. ასეთი ღირებულებაა „პოლტავას“ და „ბრინჯაოს მხედარში“ სახელმწიფოებრივობის იდეა, რომლის სიმბოლოდ გამოყვანილია პეტრე დიდი („პოლტავა“ და პეტრე დიდის ძეგლი „ბრინჯაოს მხედარი“) და რომლის ძოწინააღმდეგენი უარყოფითად არიან დახასიათებული, ხოლო „მოცარტს და სალიერში“ ხელოვნების იდეა. ყოველი.

ადამიანი, ვინც თავისი ეგოიზმით დაბრმავებული (მაზეპა, კოჩუბეი), ან თავისი ეიწრო ვნებებით გატაცებული (დონ-ჟუანი; მოხუცებული ბარონი, სალიერი) ვერ სწვდება, რომ ის მხოლოდ იარაღია იდეალისათვის და ამიტომ ვალდებულია ემსახუროს ამ უკანასკნელს სრული თავგანწირულობით, საბოლოო ანგარიშში დამარცხებული რჩება, ვინაიდან ყველაფერი ამ ქვეყნიური უძლურია და წარმავალია, ძლიერი და მარადიულია მხოლოდ იდეა.

ყველაფერი ეს მოწმობს იმ დიდ გარდატეხას, რომელიც მოხდა პუშკინში: ახალგაზრდობის ბაირონიზმი ამ ცვლილებებში უარყოფილია, არა მხოლოდ ფორმალურად, არამედ მატერიალურადაც. შეცდომა იქნებოდა, ცხადია, ამ გარდატეხის მიზეზი მხოლოდ დეკემბრის აჯანყების დამარცხებაში გვეძია, ვინაიდან მის ნიშნებს ჩვენ ვამჩნევთ იმ აჯანყებაზე უფრო ადრე დაწერილ თხზულებებში, თუმცა შეორეს მხრივ არც იმის უარყოფა შეიძლება, რომ დეკემბრის ტეხის დამარცხების შემდეგ საზოგადოებაში გამეფებულმა პროსტრაციამ ხელი შეუწყო რეალისტური და ანტი-რომანტიკული სულისკვეთების განმტკიცებას. პუშკინის მხატვრულ შემოქმედებაში.

უკანასკნელ წლებში პუშკინი გრძობდა თავს არა ექვსასი წლის აზნაურად, არამედ პროფესიონალურ ლიტერატორად, რომლის საარსებო წყაროს საკუთარი შრომა შეადგენს. ეს იყო ფსიქოლოგიური დემოკრატიზაცია, რომელიც პუშკინის პოეზიის დემოკრატიზაციას დაედვა საარჩულად. 1826 წელს ნიკოლოზ პირველმა მოხსნა პუშკინს სასჯელი და მისცა მას უფლება დაეტოვებია სოფელი მიხაილოვსკოე. მეფეს სურდა გამოეყენებია პუშკინის გენიალური კალამი თავისი პოლიტიკისათვის. და მართლაც, რამდენათაც პუშკინმა ზურგი აქცია თავის ახალგაზრდობის ოპოზიციონურ რომანტიკულ გატაცებებს, იმდენად მას ჰქონდა ცოტა რამ საერთო ნიკოლოზ პირველის პოლიტიკის საფუძვლებთან. მაგრამ აქ იყო დამთხვევა მხოლოდ ნეგატიურ მომენტებში. პოზიტიურ მუხლებში კი პუშკინს არც ფსიქოლოგიურად და არც ესტეტიკურად არ შეეძლო ნიკოლოზ პირველის პოლიტიკის მოზიარე გამხდარიყო, თუმცა ეს გარემოება თვითონ პუშკინისათვის საკმაოდ ნათელი არ იყო. სწორედ ამით აიხსნება ის მრავალი გაუგებრობა პუშკინის ცხოვრებაში, რომელმაც საბოლოო ანგარიშში მიიყვანა გენიალური პოეტი უეცარ სიკვდილამდე. პუშკინი მოჰკლეს 1837 წელს დუელში, რომელიც შედეგი იყო მეფის კარისკაცთა მიერ მოწყობილ ინტრიგებისა.

მაგრამ ეს იყო მხოლოდ ფიზიკური სიკვდილი, რომელიც პუშკინის პოეტურ სახეს ვერაფერს დააკლებდა და მის ღირებულებას რუსული ლიტერატურისათვის ვერ დაამცირებდა. და მართლაც, რუსეთის არც ერთ მწერალს, არც პუშკინამდე, არც პუშკინის შემდეგ, არ ჰქონია რუსული ლიტერატურისათვის ისეთი მნიშვნელობა, როგორიც ჰქონდა პუშკინს. მის შემოქმედებაში იყრიან თავს ის წყაროები, რომლებიც მომდინარეობენ მე-18 საუკუნის ლიტერატურიდან და გამოდიან ვეებერთელა მდინარეები, რომლებიც რწყავენ რუსული ლიტერატურის თვალუწვდენელ მინდორს.

ვიქტორ ჰიუგო

1880 წელს, უკვე თავისი ხანგრძლივი, შრომით და ქარიშხალით სავსე, მთლიანად აზროვნებისა და მოღვაწეობისადმი მიძღვნილ სიცოცხლის დასასრულს ჰიუგო „ოდები და ბალადები“-ს წინასიტყვაობაში სწერდა:

„ადამიანი, რომელიც სწერს, სწერს წიგნს; ეს წიგნი თავადაა. იცის თუ არ იცის, უნდა, თუ არ უნდა, ეს ძაინც ასეა. ყოველი ნაწარმოები, რა არარაობაც არ უნდა იყოს ის, გამოსახავს მწერლის პიროვნებას. ამაშია მისი სასჯელი, თუ იგი წერილმანია, ამაშია მისი ჯილდო—თუ იგი დიადი ადამიანია“.

საფრანგეთის და მსოფლიო ლიტერატურის ერთერთი უდიდესი გენიოსის თითქმის მთელი საუკუნის ბრძოლა და შემოქმედება და მისი გარდაცვალების შემდეგ გასული ნახევარი საუკუნე მართლაც წარმოგვიდგენს ჰიუგოს მთელი თავისი სიდიადით.

უდიდესი პოეტი და დრამატურგი, რომანისტი და ნოველისტი, პუბლიცისტი და პოლიტიკური მებრძოლი, გრივანებით და შერყევებით სავსე მთელი ეპოქის გამომსახველი, მთელი ლიტერატურული სკოლის—რომანტიზმის შემქმნელი და მამამთავარი, ამ სკოლის რადიკალურ-დემოკრატიული ფრთის ბელადი—აი ამ სახით გვევლინება ჩვენ გრძნობის და აზროვნების ეს ბუმბერაზი ადამიანი.

მეცხრამეტე საუკუნის არც ერთ მწერალს ისე ფართოდ არ გამოხმაურებთან მთელს მსოფლიოში, როგორც „განწირულთა“, „ზღვის მაშვრალთა“ და „პარიზის მღვთისმშობლის ტაძრის“ ავტორს. ყველა ერის ფართე მკითხველი მასები იცნობენ მის ნაწარმოებებს, მის შემოქმედებას.

იგი თავად ლაპარაკობს თავის თავზე, რომ მსურს ვიყო ხალხის გამოძახილი, და მისი შემოქმედებაც იბრძვის ყოველივე პროგრესიულისათვის, მშვიდობიანობისა, ხალხთა ძმობისა და ერთობისათვის, იბრძვის სოციალური უკუღმართობის, ომისა და ბარბაროსობის წინააღმდეგ.

ვიქტორ ჰიუგოს შემოქმედებამ გაიარა გზა წინააღმდეგობების, რომელიც წარმოადგენენ იმ საზოგადოებრივი ფენების სოციალური ვითარების წინააღმდეგობებს, რომელთა სულისკვეთებას ჰიუგო გამოხატავდა მხატვრულ ნაწარმოებში. მაგრამ ამ წინააღმდეგობათა მიღმა მკითხველის წინაშე დგას სახე მებრძოლისა და მწერლისა, რომელსაც მთელი თავისი შემოქმედება გაუხდია. საზოგადოებრივი იდეალების მსახურად. საზოგადოებრივი საქმის მსახურება, სოციალური მიმართულება ახასიათებდა მის შემოქმედებას თავიდანვე. ჯერ კიდევ 1822 წელს „ოდები და ბალადები“-ს პირველ გამოცემის წინასიტყვაობაში ჰიუგო სწერს: „ყოველი მწერალი, რომელ ასპარეზდება არ უნდა იღწვოდეს მისი

სული, მთავარ მიზნად უნდა ისახავდეს— გახდეს სასარგებლო და გამოსადეგი“.

რასაკვირველია იმ ხანებში ეს სოციალური გამოსადეგრობა მას წარმოდგენილი ჰქონდა სხვანაირად, ვიდრე თავისი ხანგრძლივი სიცოცხლის დასასრულს. მაშინ მის შეგნებაში საკმაოდ ბევრი იყო ფეოდალური საზოგადოების, როიალისტური და კათოლიკური განწყობილებების ნაშთები, მაგრამ რეაქციულად განწყობილ შატობრიანის მსგავსად, იგი უკან—საშუალო საუკუნოებისაკენ როდი იყურებოდა, არამედ მიისწრაფოდა წინ, კაცობრიობის საუკეთესო მერძისისაკენ.

ჰიუგოს თავისებურობას არ შეადგენს დაწვრილებით შეისწავლოს და ასახოს ცხოვრება, როგორც ეს შემდეგში ნატურალისტებმა შემოიღეს. მას არ შესწევდა უნარი—ბალზაკივით ღრმად ჩასწვდომოდა საზოგადოებრივი განვითარების კანონზომიერებას. ჰიუგოს უსაზღვრო ფანტაზია იტევდა საუკუნოებს და სამყაროებს, მაგრამ ამასთან ერთად მას გააჩნდა განსაკვიფრებელი ნიჭი—თანამედროვეობის თვალსაზრისით გაეშუქებია ძველიც და ახალიც, სივრცეულად დაახლოვებულიც და დაშორებულიც.

მაგრამ ყველაზე ღრმად იგი გრძნობს მის თანამედროვე საზოგადოებაში გამეფებულ უსამართლობას და იძლევა კიდევ მის უაღრესად მკაფიოდ გამოხატულებას.

თავის ავტომიან ეპოპეას—„განწირულნი“, სადაც უხვადაა მოცემული ისტორიული და თანამედროვე ამბები, სადაც მრავალი სოციოლოგიური, ფსიქოლოგიური და ფილოსოფიური ძიებაა, იგი წინ უმძღვარებს ასეთ შესავალს: „მანამდე, ვიდრე კანონებისა და ჩვეულებების ძალით იარსებებს სოციალური უკულმართობა, რომელსაც ცივილიზაციის სრული აყვავების დროს ხელოვნურად ჯოჯოხეთი წარმოუშვია; მანამდე, ვიდრე არ გადაწყდება ჩვენი საუკუნის სამი ძირითადი ამოცანა: პროლეტარებად ქცეულ ადამიანების ჩაგვრა, დედაკაცის დაცემა შიმშილით, ღამის მუშაობით ბავშვთა დაუძღვრება, ერთი სიტყვით, ვიდრე დედამიწაზე ბატონობს სილატაკე და უფიცობა,—მანამდე ამის მსგავსი წიგნები უსარგებლო არ იქნება“.

როგორც ვხედავთ, ამ ამონაწერში და შემდეგ თავად ნაწარმოებში, სავსებით გარკვევით, ნკაფიოდ და თვალსაჩინოდ მოცემულია მთელი იმდროინდელი სოციალური პრობლემატიკა.

რასაკვირველია, სოციალური რომანტიკის ბუნდოვანი და გაუკვეველი იდეებით აღფრთოვანებულ იდეალისტს—ჰიუგოს არ შეეძლო გამოეძებნა ამ პრობლემების სწორი გადაწყვეტა, მაგრამ მას მაინც არ ჰქონდა წარმოდგენილი მათი ისე ფიწროდ, შეკვეციტ გადაჭრა, როგორც ეს ჰგონიათ ბევრ ცნობილი ლიტერატურის კრიტიკოსს (ლანსონსა და სხვ.)

„პირველ ყოვლისა,—სწერს ცნობილი ფრანგი კრიტიკოსი ლანსონი „განწირულთა“ შესახებ,—ეს წარმოადგენს პიროვნების აღდგომის პოემას, განწმენდით ადამიანის სულის მონანიებას. მეორე მხრით ეს წარმოადგენს ჰუმანიტარულ და დემოკრატიულ პოემას: აქ მძღვარი, ეგონისტური, ბურჟუაზიის ფონზე მოცემულია ცხოვრება ჩაგრული, მოტყუებული,

ტვირთმძიმე ხალხისა, რომელიც მუდამ გზაკვალ აბნეული და დამარცხებული გამოდის“.

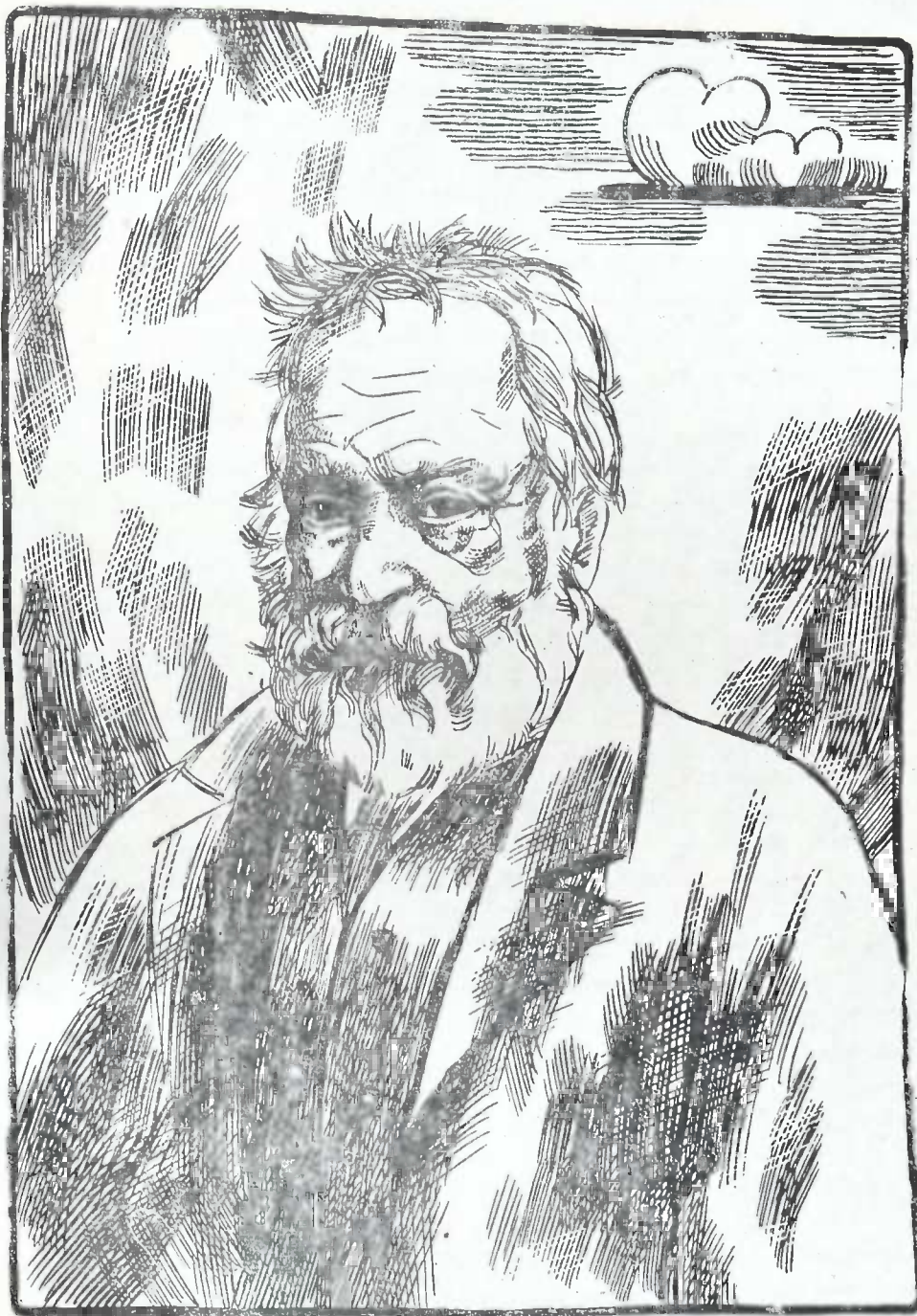
(რომ ეს ხალხი მუდამ გზაკვალდაბნეული და დამარცხებული არ არის, ამას გვიმტკიცებს ჩვენი სინამდვილე).

ვ. ჰიუგოს სოციალურ რომანების ასეთსავე ახსნა-განმარტებას იძლევა ჟან რაშპენიც. მისი აზრით, „განწირულებში“ ჰიუგომ მიზნად დაისახა ეჩვენებია „საზოგადოების მიერ დაწყევლილი სულის აღდგომა“.

ასეთი კრიტიკა, რასაკვირველია, წარმოადგენს დიდი მწერლის შემოქმედების სოციალური აზრის დამახიხჯებას, მის სოციალურ გამოფიტვას. ჯერ კიდევ თვით ჰიუგოს თანამედროვენი კარგად გრძნობდნენ, რომ ჰიუგო თავის ნაწარმოებებში („განწირულებში“ და „ზღვის მამურალებში“, „ადამიანი, რომელიც იცინის“, სამოქალაქო ლირიკაში და დრამებში) ბრალდებას უყენებს თანამედროვე საზოგადოებას, რომ, კერძოდ, „განწირულები“ წარმოადგენს საბრალდებულო აქტს ექსპლოატაციასზე და ჩაგვრაზე აგებულ საზოგადოების ყველა უსამართლობის წინააღმდეგ.

„განწირულებში“ რომანტიულმა კრიტიკამ დაინახა ჰიუგოს განდგომა წმინდა ხელოვნების პოზიციებიდან, ცნობილი ფორმულიდან „ხელოვნება ხელოვნებისათვის“, რომელიც ყოველთვის ფარავდა ხან ნიღაბაფარებით, ხან კი აშკარად გაბატონებული კლასებისადმი სამსახურს.

ჰიუგოს თანამედროვე და რამდენიმედ მისი თანამებრძოლი ლამარტინი „განწირულების“ გამო სწერდა, რომ მხიბლავს რომანის სიმშვენიერე, მაგრამ არ მომწონს მისი ტენდენციაო. „საზოგადოება წმინდათა წმინდაა“,—სწერდა ლამარტინი (რომელიც, რასაკვირველია, ბურჟუაზიულ საზოგადოებას გულისხმობდა), რადგან იგი აუცილებელია, თუმც სრულყოფილი არ არის იმიტომ, რომ ადამიანისაგანაა შექმნილი“. ბურჟუაზიული საზოგადოების ის ამალეღვებელი და რადიკალური კრიტიკა, რომელსაც რომანი „განწირულები“ შეიცავს, ლამარტინის აზრით, ანგრევდა ბურჟუაზიულ საზოგადოების საფუძვლებს. მაგრამ ჰიუგო, რომელიც თავის ათტომიან ეპოპეიაში უფრო მეტ სოციალურ აზრს ათავსებდა, ვიდრე არის „საზოგადოებისაგან დაწყევლილი სულის აღდგომის“ იდეა, ასეთ პასუხს აძლევდა ლამარტინს: „თუ იდეალური—რადიკალურია, დიახ, მე რადიკალი ვარ. დიახ, მე ვცნობ, მოვითხოვ, და მსურს ყველაფერში საუკეთესო.. ყველაზე საუკეთესო არ არის მტერი სიკეთის, იგი ბოროტების მტერია. დიახ, საზოგადოება, რომელსაც შესაწყნარებლად მიაჩნია სილატაკე... კაცობრიობა, რომელსაც შესაწყნარებლად მიაჩნია ომი, მიმაჩნია დაბალი-სახის; საზოგადოებად და კაცობრიობად. მე მინდა საკუთრება გავხადო საზოგადო, საერთო, რაც არ ნიშნავს საკუთრების გაუქმებას, მე მინდა მოისპოს პარაზიტისმი; ყოველი ადამიანი იქნება მესაკუთრე და არაფინ იქნება ბატონი. აი, ჩემი სოციალური ეკონომია. თუ ეს მიზანი ჯერ კიდევ შორს არის, ეს კიდევ არ გვაძლევს საფუძველს ხელი ავილოთ ამ მიზნისაკენ სწრაფვაზე.. მე ვკიცხავ მონობას, ვდევნი სილატაკეს, ვასწავლი უფიცებს, ვიკვლევ სნეულებას, ვანათებ სიბნელეს, მძულს სიძულვილი. ასეთი ვარ მე. აი რატომ დავწერე „უბედურნი“. ჩემი აზრით „უბედურნი“ არის წიგნი, რომლის საფუძველს წარმოადგენს ძმობა; ხოლო მიზანს—პროგრესი.

ვიტორ ჰიუმო

ნახ. ს. გებაშვილითა

რასაკვირველია, ჰიუგოსათვის ბოლომდე მიუწვდომელი დარჩა „სოციალური ორგანიზმის იმ დიდი სიცოცხლის“ ძირითადი კანონზომიერება, რომლის სამსახური მან მწერლობის დაწყებიდანვე მიზნად დაისახა. ჰიუგო ხედავს, რომ ადამიანთა საზოგადოებაში გამეფებული ბოროტება და უსამართლობა როგორღაც დაკავშირებული არიან ისეთ საზოგადოებრივ ინსტიტუტებთან, როგორც არის ეკლესია, ბურჟუაზიული სახელმწიფო, ბურჟუაზიული მორალი; რომ ეს ინსტიტუტები აიძულებენ ჟან ვალჟანს, პატიოსან მშრომელს, შვიდი სულის მრჩენელს, გახდეს ქურდი, გაატაროს 17 წელი კატორღაში და მთელი სიცოცხლე იაროს კატორღელის დაღით. ჰიუგო გრძნობს, რომ ადამიანის ჭირვარამის, უბედურების ფესვები საღდაც ამ მოვლენებში—ბურჟუაზიულ კანონმდებლობაში, სახელმწიფოში, რელიგიასა და მორალში მარხია, მაგრამ იგი ვერ პოულობს ყველა იმ სოციალურ ბოროტების ძირითად მიზეზს, რომელიც ბორკავს პიროვნების თავისუფალ განვითარებას, პატიოსან მუშაკს აქცევს ქურდად და მაწანწალად, მშრომელ ქალს მეძავად. ჰიუგოსათვის მიუწვდომელი მწვერვალია ის, რასაც მიაღწია ბალზაკმა, რომელსაც ადამიანის ყოველგვარი ყოფაქცევა, ყველა მისი მოქმედება გამოჰყავს ეკონომიური ურთიერთობისაგან. ჰიუგო პარტიზანულად ებრძვის დოგმატებს „პარიზის მღვთისმშობლის ტაძარში“, ბურჟუაზიულ კანონიერებას—„განწირულნი“. ის ვერ ჩაწვდა იმას, რომ ყველა ეს უსამართლობა არის რგოლები ჯაჭვისა, რომელიც ხელფეხს უბორკავს ადამიანს ყველა იმ ფორმის საზოგადოებაში, რომელიც ემყარება უმცირესობისაგან უმრავლესობის ჩაგვრას და ექსპლოატაციას.

მაგრამ მას, რასაც ჰიუგო ვერ ხედავს მთლიანობაში, მკითხველი ამოიკითხავს ჰიუგოს ნაწარმოებებში („განწირულნი“, „ზღვის მაშვრალნი“, „კაცი რომელიც იცინის“, „სამზინელი წელი“ და სხვ.) ასახულ სინამდვილის სურათებიდან.

ტვირთმძიმეთა, დამცირებულთა და შეურაცყოფილთა პოეტი—ჰიუგო ადვილად პოულობდა გზას ფართო მასების გულის დასაპყრობად. მის ნაწარმოებთა სოციალური სინამდვილე წვდებოდა მასიური მკითხველის გულს. მისი რომანები, ისე როგორც თავის დროზე იბსენის და ჰაუპტმანის დრამები, ზოლას რომანები, ობიექტიურად უაღრესად რეველუციურ ნაწარმოებებს წარმოადგენდენ, და ამიტომაც იყო, რომ მეფის მთავრობა ყოველი გზით ხელს უშლიდა მათ გავრცელებას მასებში. ჰიუგოს ნაწარმოებებიდან მკითხველებს გამოჰქონდათ იმაზე მეტი, ვიდრე მათში იყო მოცემული. მშრომელებს იპყრობდა და იტაცებდა ჰიუგოს ნაწარმოებთა ღრმა ემოციურობა, მისი უტყუარი ჰუმანიზმი, მისი თანაგრძნობა დაჩაგრულ და ტვირთმძიმე ადამიანებისადმი, მაგრამ მშრომელი მასები არ კმაყოფილდებოდნენ მისი მოწოდებით—ადამიანური სინდისიერებისაკენ, ისინი ისწრაფოდნენ ბრძოლით დაემხოთ ჩაგვრასა და მონობაზე დაფუძნებული საზოგადოება. დედამიწის ერთ მეექვსედზე მათ მიაღწიეს კიდევ თავის მიზანს—შექმნეს პირობები ნამდვილი ჰუმანიზმის ასაყვავებლად.

არიან მწერლები, რომელნიც თითქოს სიტბოს გამოასხივებენ, ამ კათეგორიის მწერლებს ეკუთვნის ჰიუგოც. მას არ სჩივოდა ოლიმპიური სიმშვიდე და მიუკარებლობა. ის ყოველთვის ახლო მიდიოდა მკითხველთან. მისი ამაღელვებელი მოწოდება, როგორი რიტორიულიც არ უნდა ყოფილიყო იგი, ყოველთვის პოულობდა გზას მკითხველებისაკენ. და ეს იმიტომ, რომ მის რიტორიულობას არ აჩნდა სიყალბის და პოზის დაღი. მას გულწრფელად აღფრთოვანებდა ყოველი დიადი და მაღალი, გულწრფელად აღშფოთებდა სოციალური უსამართლობის ყოველი ფაქტი.

პარიზის პროლეტარიატის საბარკადო ბრძოლები 1848 წელს, მისი დამარცხება, ამის შემდეგ გამეფებული კონტრრევოლუცია, პარიზის მშრომელთა გმირული აღტყინება 1871 წელს, გამხეცებულ ვერსალელთა მიერ დამარცხებულ კომუნართა ხოცვა-ჟლეტა—ბრძოლების და ქარტეხილების მოელი ეპოქა დგას მკითხველის თვალწინ, და ამ სურათებში ბევრი რამ არის წარმტაცი და ამაღლებული. მიუხედავად მიაშიტი გულკეთილობისა, რომელიც სამტრო ბანაკებს შორის გადასროლილ შემარიგებელ ხიდს წარმოადგენს, ჰიუგოს ნაწარმოებთა კითხვის დროს მაინც გრძნობთ, რომ მან მიაგნო ისტორიის მაჯისცემას, რომ მან მრავალ სწავლულ ისტორიკოსზე უკეთ შეიცივნო ისტორიული პროცესის აზრი.

აი, დავეუფლოთ ყური გოვენის და სიმურდენის საუბარს, (რომანი „93 წელი“) გოვენი არისტოკრატიულ ოჯახიდან გამოსული რევოლუციონერია, რომელსაც მისჯილი აქვს გილიოტინაზე კონტრრევოლუციურ ვანდეის ხელმძღვანელის მარკიზ ლანტენაკის განთავისუფლებისათვის სიკვდილი; სიმურდენი—მოსამართლე, გოვენის ყოფილი მასწავლებელია, რომელმაც გოვენს სიკვდილის განაჩენი გამოუტანა).

გოვენი: „მზადდება დიდი ამბები: იმას, რასაც ამაჟამად ჰქმნის რევოლუცია, ჩვენგან ჰფარავს მომავლის წყვედიადი. ხილულ მუშაობის იქით იმალება უხილავი მუშაობა. ის, რასაც ვხედავთ, სასტიკი რამ არის; ის, რასაც ვერ ვხედავთ, — უმშვენიერესი—ღვთაებრივია. ახლა მე ცხადად ვხედავ რაც იქნება. რა საუცხოვო, რა მშვენიერია ეს მომავალი... წარსულისაგან ნაანდერძევა გაკვეთილს ფუჭად არ ჩაუვლია: იგი ქმნის ამ იშვიათს ოთხმოცდაცამეტ წელს“.

იგივე გოვენი აღდამიანთა საზოგადოების მომავალ წყობაზე შემდეგს ამბობს:

„უწინარეს ყოვლისა, მოსპევით ყოველგვარი პარაზიტიზმი. შემდეგ ეცადეთ გამოიყენოთ ჩვენი სიმდიდრეები. საფრანგეთში მიწების სამი მეოთხედი მოუხნავია; მოხანით მთელი მიწა, გაანაწილეთ თანაბრად მცხოვრებთა შორის. მაშინ ერთი ასად გაიზრდება ქვეყნის საერთო ნაყოფიერება... ჩემი ლოზუნგია: წინ და წინ. ღმერთს რომ სდომოდა, რომ აღამიანი უკან იხევდეს, მას თვალებს კეფის უკან გამოაბამდა. ჩვენი თვალეები მუდამ განთიადისაკენ, სიცოცხლის ჩასახვისაკენ, აყვავებისაკენ უნდა იყოს მიპყრობილი. როცა დრომოკმული ძირს ეცემა, სიცოცხლისათვის ახლად ფეხადგმულს ეუბნება: იცოცხლე! ძირს დაცემული ბებერი ხის ლაწანი არის მოწოდება ახალი ნორჩი ხეებისადმი. ყოველი საუკუნე თავის საქმე აკეთებს: დღეს წესრიგში დგას საკითხი უფლებებზე, ხვალ ხელფასზე. სიტყვა „ხელფასი“ და „უფლება“ არსებითად სინონიმია. უფლება აღამიანისაგან განუშორებელი, თანდაყოლილი ხელფასია“.

ეს, თითქოს 1848 წელს ბარკადებზე მებრძოლ პარიზელ პროლეტარიატის ლოზუნგის სტერიოტიპული განმეორებაა: „ვიცხოვროთ შრომით ან გავწყდეთ ბრძოლით“.

— რა განსხვავებაა ჩვენს ორ უტოპიას შორის,—ეკითხება გოგენი ყოფილ მასწავლებელს სიმურდენს და თავადვე აძლევს პასუხს:—თქვენ ოცნებობთ ყველასათვის სავალდებულო ყაზარმაზე, მე კი ვოცნებობ—სკოლაზე. თქვენ გინდათ აღზარდოთ ადამიანი—ჯარისკაცი, მე—ადამიანი—მოქალაქე. თქვენ გინდათ ის იყოს მრისხანე, მე კი მინდა იყოს სააზროვნოდ დაფიქრებული. თქვენ ჰქმნით მახვილების რესპუბლიკას, მე კი ვქმნი, მე კი შევქმნიდი (გაასწორა გოგენმა) გონიერთა რესპუბლიკას.

მიწაზე თვალმისტირებულმა სიმურდენმა თავის აუწყველად ჰკითხა:

— ჯერჯერობით კი რა გინდა?

— ის, რაც არის.

— მაშ, შენ ამართლებ ამ მომენტს?

— დიახ.

— რატომ?

— იმიტომ, რომ ქარიშხალია. ქარიშხალმა მუდამ იცის, რას აკეთებს. მე-ხისგან გადამწვარ ერთ მუხაზე, ვინ იცის რამდენი ხეა, რომელიც გამაძლარა ნაჭექაქუხილევზე მოსულ ნიაღვრით. ცივილიზაცია დაჭირიანებული იყო. რევოლუციის გრიგალმა გაფანტა ჰირი. შესაძლოა, ხანდახან მას კარგთან ერთად მოაქვს ავიც. მაგრამ განა შეიძლება სხვანაირად? მან უნდა მოახდინოს საფუძვლიანი გაწმენდა. ჰირის საშინელებასთან შედარებით, რა არის ქარის მრისხანება? ესეც არ იყოს, რატომ უნდა მეშინოდეს ქარიშხალის, თუ კი მაქვს კომპასი. რატომ უნდა მეშინოდეს უსასტიკესი ამბების, თუ ჩემში ცოცხლობს სიგნდისი?*

რამდენი აზრობა აქ, ჩვენს ეპოქას რომ ეხმაურება.

ჰიუგო ყველა თავის ნაწარმოებში მიზნად ისახავდა გაეკათა გზა კაცობრიობისათვის „ბოროტებიდან სიკეთისაკენ“, „უსამართლობიდან სამართლიანობისაკენ“. ამ მიზანმა განსაზღვრა მისი შემოქმედების თემატიკა და მხატვრული ხერხებიც. ჰიუგო ხშირად მიმართავს კონტრასტებს, იდეალიზაციას, დიდაქტიკას. ასეთ დიდაქტიკურ მიზანს ავტორი მიჰყავს რიტორიკისა, სქემატიზმისა და ნაწარმოებთა კონსტრუქციის ერთფეროვნებისაკენ, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, საფრანგეთის და მთელი ქვეყნის ასეული მილიონი მკითხველები ვერც კი ამჩნევდნენ ჰიუგოს შემოქმედების ამ ნაკლს, რადგან ამ დიდ მწერალთან ერთად მილიონიან მასებს სჯეროდათ, სწამდათ სიკეთისა და სიმართლის გამარჯვება. ეს რწმენა აძლიერებდა მათ პათოსსა და ენტუზიაზმს შემდეგი ბრძოლებისათვის.

ის ღრწმებს შორის

(Elle était déchaussée)

ის ლერწმებს შორის ნაზი იჯდა და ფეხშიშველი,
და მას, თმაგაშლილს, არაფერი ჰქონდა სამოსად.
ფერიალ ვთვლიდი, თითქოს თვალმა მე ვერ მიშველა,
და შევეკითხე: გსურს თუ არა ველად წამოსვლა?

მან შემომხედა ზეციური, ისე ქალური
და დამარცხებულ სილამაზის მწველი თვალებით,
და შევეკითხე: ნუთუ არ გრძნობ, თვე სიყვარულის
რა გამძაფრებით გვიწვევს ტყისკენ იღუმალებით?

მან შეიმშრალა ვარდისფერი ფეხი ბალახზე
და შემომავლო ვრცელი მზერა განმეორებით,
ნაზმა გიჟმაჟმა წუთით ფიქრის მხარე გადახსნა...
ოჰ, როგორ უღერდა ფრინველებით ტევრის მორვეი!

როგორ დიოდა წყალი წყნარი და უფერული...
ლერწმები თრთოდენ, ნაკადმა რომ უხვად დანამა!
და მოდიოდა ჩემსკენ ქალი, მკრთალი, ველური,
ჩამოშლილ თმებში თვალები რომ ფართოდ განაბა.

თარგმანი გივი გაჩეჩილაძისა.

ღმის ოქაენა

(Ocean nox)

ნეტავ რამდენი კაპიტანი და მეზღვაური,
აღტაცებული შორეული სივრცის ხმაურით,
გზადაკარგული ველარ ნახავს მშობელ ტრამალებს.
სასტიკო ბედო! შენ სიცოცხლეს უმიზნოდ არღვევ.
გადააფარე ზღვა უძირო, უმთვარო ღამე
და უსინათლო ზღვების ფსკერზე დაასაძარე.

ვაჟკაცთა ლეშით ველარ გაძლა ზღვათა მუცელი.
აჰა, ცხოვრების ურაგანმა დღეთა ფურცლები
ერთი შებერვით დაარღვია და მისცა ტალღას.
აქ უკანასკნელ შეკივლებას ვინ გაიგონებს,
როცა ზვირთები განწირულებს უცბად იმონებს,
ზოგს მიაქანებს უფსკრულისკენ, ზოგს ისერის მაღლა-

არავინ იცის თქვენი ხვედრის სურათი მკაცრი:
ზღვათა მინდვრებზე როგორ გორავს დამხრჩვალ კაცი,
წყალქვეშა კლდეებს როგორ ურტყამს შუბლი მაღალი:
რამდენი დედა იმ იმედით არ ხუჭავს თვალებს,
რომ დაკარგული მისი ვაჟი შეაღებს კარებს
და ღონემიხდილს მოეხვევა მკლავი მაგარი.

თქვენ გიგონებენ, როცა მიწას ბინდი მოიცავს.
მზიარულ წრეში თქვენს სახელსაც სიტყვა მოიტანს,
სახელს, რომელსაც ჰბურავს ახლა მწუხარე ჩრდილი.
როცა ეს ხალხი ან იცინის, ან მღერის რამეს,
ან როცა სატრფოს უყვებიან უცნაურ ამბებს,
ამ დროს თქვენ გძინავთ და გედებათ ხავსი და ჩრჩილი.

სადა ხართ, ნეტავ? თუ იპოვეთ უცხო კუნძული,
და შეიძულეთ ჩვენი მხარე მწირი, უძლური,
ვაგლახ, რომ თქვენი მოგონება სამარეს მიაქვს;
ტანი ტალღამ და დავიწყებამ მოჰკლა სახელი,
და ეს დროება. უცნაურის გამომსახველი,
ოკეანეზე დავიწყების აქროლებს ნიავს.

თქვენი არსების მცირე ლანდიც გაჰქრება მალე.
ყველა ზრუნავს აქ, ყველა უხდის ცხოვრებას ვალებს.
და ღამე, როცა დედამიწას გრიგალი უვლის,
ქვრივი ქალები, როს მიწყდება ხმაური ტერფის,
თქვენ გიგონებენ, უნდათ ისევ გაღვივდეს ფერფლი
დამქრალ კერიის დამქრალი გულის.

და თქვენი ხსოვნა არ დარჩება აქ ადამიანს,
არც სამარეზე მივიწყებულს ლოდებს ნამიანს,
ქირისუფალი როცა წავა უკანასკნელი.
ფოთლებს ვერ დაჰყრის თქვენს საფლავზე ქარი უხეში,
არც მათხოვრის ლექსს, რომ მღერიან ხიდის ყურეში,
აღარ დარჩება მოგონებად თქვენი სახელი.

შეზღვაურები სად დამალა უმთვარო ღამემ?
ზღვაო, ნეტავი ვის გაუმხელ საზარელ ამბებს?
აღბათ უყვები ალელვებულ ზვირთებს და ტალღას,
როცა მოგორავ ნაპირისკენ სასოწარკვეთით.
და შენს ხმაურში, ღრიანცელში ისმის გარკვევით,
რომ კაეშანი გოლიათსაც გტანჯავს და გლალავს.

თარგმანი მიქელ პატარიძისა

ს.ს.რ.პ. ხაღხია დიგარაგუა

ბელორუსიის ლიტერატურა

ოქტომბრის რევოლუციამდე არსებული ბელორუსიის ლიტერატურა ათიოდე მწერლის ნაწერებით შემოიფარგლებოდა (ბელორუსიულ ენაზე ოქტომბრამდე მხოლოდ 20—25 მხატვრული წიგნი იყო დაბეჭდილი).

ამ პერიოდში მწერლების ძირითადი თემა ბელორუს გლეხის უმწეო მდგომარეობა და ამ მდგომარეობის დატირება იყო. ამ განწყობილებამ ლიტერატურაში უფრო მძაფრი ხასიათი მიიღო რეაქტიის პერიოდში.—1907 წლის შემდეგ. საუკეთესო მწერლებიც კი, რომლებმაც ჩვენამდე მოაღწიეს კუპალა, კოლასი და სხვ. რევოლუციურ აღორძინების პერიოდში თავის ნაწერების საშუალებით პროტესტს აცხადებდნენ ბელორუსიის ხალხის ნაციონალურ და სოციალურ ჩაგვრის წინააღმდეგ, მაგრამ ვერ წარმოედგინათ ნაციონალურ-გამანათავისუფლებელ მოძრაობის როლი და ადგილი პროლეტარიატის ხელისუფლებისათვის ბრძოლის საქმეში, ვერ ხედავდნენ მუშათა კლასს და მის ბრძოლას ცარიზმის წინააღმდეგ.

ნაციონალისტური ხაზი ლიტერატურაში გაგრძელებულ იქნა (რა თქმა უნდა, ახალ შენიღბულ ფორმებში) ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგაც. ამას ხელი შეუწყო ბ. კ. პ. (ბ) რიგებში მყოფმა ნაციონალ-პროტუნისტებმა და ისეთი ტიპის პროვოკატორებმა, როგორც სამეცნორო აკადემიის ყოფილი პრეზიდენტი იგნატოვსკი იყო. პარტიამ უდიდესი მუშაობა ჩაატარა ნაციონალ-დემოკრატებისა და მათი კონტრრევოლუციურ, ინტერვენტული მოქმედების გამომყდენებისათვის და მათ გასანადგურებლად. ამ ბრძოლაში ბ. კ. პ. (ბ) აქტიურად ეხმარებოდნენ ახალგაზრდა მწერალთა კადრები (ჩაროტი, ალექსანდროვიჩი, ლინკოვი და სხვა), რომლებიც გაერთიანებულნი იყვნენ ჯერ „Молодняк“-ში და შემდეგ ბელორუსიის პროლეტარულ მწერლობის ასოციაციაში.

ბურჟუაზიული ნაციონალისტები, რომლებიც მაშინ მოკალათებული იყვნენ საგამომცემლო ორგანოებში სასტიკ წინააღმდეგობას უწყვედნენ პროლეტარულ სულსკვეთებით გაუღენთილ მწერლებს.

ჩაროტის (პროლეტარული პოეზიის მამამთავარი) პოემა „Босыя на вогнішчы“ უარყოფით ნაწარმოებად იყო გამოცხადებული. მაშინ, როდესაც მხატვარმა-კომუნისტმა შეუდარებელი ოსტატობით გვიჩვენა არა მარტო მუშათა და გლეხთა ბრძოლა პოლონელ-თეთრგვარდიელთა წინააღმდეგ, არამედ მთელი რიგი ბრალდებებისა წაუყენა ბელორუსიულ ინტელიგენციას.

ნაციონალისტების ღრმა აღშფოთება გამოიწვია პროლეტარულ პოეტ ანდრეი ალექსანდროვიჩის პოემამ „Цені на солныц“, რომელშიც პოეტმა მოგვცა ნაცდემოკრატების „მოღვაწეთა“ პორტრეტები იმდენად აშკარად, რომ არა თუ თვით ნაცდემები ცნობილობდნენ თავიანთ თავს, პოემაში მათ ცნობილობდა ფართო პროლეტარული საზოგადოებრივობა.

„Молодняк“-ი და შემდეგ ბელორუსიის პროლეტარულ მწერლობის ასოციაცია, მიუხედავად მთელ რიგ პოლიტიკურ ჩავარდნებისა, აწარმოებდნენ გამძაფრებულ ბრძოლას ნაციონალისტურ დაჯგუფებათა წინააღმდეგ და მათ კიდევაც, აიძულეს 1932 წლის 23 აპრილის დადგენილებამდე ცოტა ხნით ადრე, აღეარებიათ თავისი პოზიციების სიმცდარე და დაშლილიყვნენ.

23 აპრილის დადგენილებების შემდეგ ჩამოყალიბებული ბელორუსიის მწერალთა ორგკომიტეტი თავის დროზე ვერ გაერკვა რთულ კლასიურ ბრძოლაში ლიტერონტზე და ნაციონალ-

ლისტურ ელემენტების მიმართ გამოიჩინა დამპალი. ლიბერალიზმი, მაგრამ ნაციონალისტურ ელემენტების შენობული ტაქტიკა მალე გამოქვეყნებული იქნა, ნაციონალისტები გამოირიყხულ იქნენ მწერალთა კავშირის რიგებიდან და მწერალთა საზოგადოებრივობა დარაზმულ იქნა პროლეტარულ ინტერნაციონალიზმის დროშის ქვეშ.

სრულიად ბელორუსიის მწერალთა I ყრილობამ შეაჯამა ბელორუსიის მწერლობის მიღწევები 16 წლის განმავლობაში. ეს მიღწევები, როგორც ერთერთი მაჩვენებელთაგანი საბჭოთა ბელორუსიის ნაციონალურ კულტურის ზრდისა და განვითარების, მეტად საეულისხმოა.

საბჭოთა ბელორუსიის ლიტერატურამ აღზარდა ისეთი მწერლები, როგორიცაა მიხაილ ხაროტი, ანდრეი ალექსანდროვიჩი, ებრაელების პროლეტ-პოეტი ხარიკი, რომელთა შემოქმედებას ყოველთვის ფართო გამოხმაურება აქვს მკითხველთა მასებში და მათი ნაწერები გადათარგმნილია და იბეჭდება არა მარტო ჩვენში, არამედ საზღვარგარეთაც.

საბჭოთა ლიტერატურამ გამოზარდა დრამატურგები: კობეცი, კურდინი, რომანოვიჩი, რომელთა პიესებიც შეტანილია საბჭოთა კავშირის მრავალ თეატრების რეპერტუარში.

დაბოლოს მხოლოდ საბჭოთა სინამდვილეს შეეძლო აღზარდა ისეთი პროზაიკოსები როგორც ლინკოვი და გალავაჩია. მიუხედავად იმისა, რომ ბელორუსიის საბჭოთა ლიტერატურის მიღწევები უდიდესია, იგი მაინც ჩამორჩება სოციალისტურ მშენებლობის ტემპებს. მაგრამ თუ მივიღებთ მხედველობაში ოქტომბრამდე არსებულ მდგომარეობას, და იმას, რომ ნაციონალისტები ყოველ ღონეს ხმარობდნენ, რათა შეეჩერებინათ ბელორუსიის ლიტერატურის ზრდა, მაშინ ნათელი გახდება თუ რისთვის ითვლება ლიტერატურის დღევანდელი მდგომარეობა უდიდეს მიღწევად არა მარტო ბელორუსიისათვის, არამედ მთელი საბჭოთა კავშირისათვის.

ბელორუსიის ლიტერატურის მოძრაობის ძირითად მიღწევად უნდა ჩაითვალოს მწერალთა რიგების ნაციონალისტურ ელემენტებისაგან გაწმენდა.

ნაციონალ-დემოკრატები ცდილობდნენ ბელორუსიის ლიტერატურა გაეხადათ თავიანთ მახვილ იარაღად რევოლუციის წინაღობდგ. ისინი ყოველ ღონეს ხმარობდნენ ლიტერატურა გაეუღწნათ ნაციონალისტური სულით, ამისათვის ისინი ცდილობდნენ მხატვრული ენა დაენაგვიანებინათ ათაიზმებით, პოლონიზმებით და განედევნათ ის სიტყვები, რომლებიც ჰგავდა რუსულ სიტყვებსა ან და რომლებიც რევოლუციამ შემოიტანა და დააკანონა. (მაგ. პროლეტარიატი—გადათარგმნეს „Галота“, ბარიკადი—„Загородка“, დიალექტიკა „Пустословие“. თვითონ სიტყვა „ბელორუსი“, იმიტომ რომ შიგ „რუსი“ ერია შესცვალეს სიტყვა „Кривич“—ით).

რა თქმა უნდა, ნაციონალიზმის ნარჩენები მთლიანად დღესაც არ არის აღმოფხვრილი, მაგრამ უდიდესმა აღმზრდელობითი მუშაობამ შესაძლებელი გახადა ნაციონალიზმს ჩამოშორებოდა სიტყვის ისეთი დიდი ოსტატები, როგორც არიან კუპალა, კოლასი, ბიადუჟლია, გარტნი, ხარეცკი და სხვ. ეს მწერლები სოციალისტურ მშენებლობაში აქტიურად არიან ჩაბმულნი მხატვრული სიტყვის იარაღით.

რესპუბლიკის სახალხო მწერალი იაკუბ კოლასი, რომელიც შესანიშნავად აგვიწერდა და ძველ, რევოლუციამდე არსებულ სოფელს და რომელიც დიდხანს ვერ ერკვეოდა ახალი საკოლმეურნეო სოფლის შექმნის პროცესებში, თავის პოემაში „Адшчэпані“ გვიხატავს ამ ახალ სოფელს, სწორად გვაჩვენებს ახალ საკოლმეურნეო წყობილების წარმოშობას.

რესპუბლიკის მეორე სახალხო პოეტის კუპალას, რომელიც სიტყვის უდიდეს ოსტატად ითვლება და რომლის ნაწერებზე სწავლობს მწერლობის ახალი თაობა, იდუგური გარდაქმნა უდიდეს მიღწევად უნდა ჩაითვალოს (მისი პოემა „Над рекою Арэсая“ და ლექსები „Борисов“).

ღრმა ორგანიული გარდაქმნის პროცესი გაიარეს ბიადუჟლამ, ხარეცკიმ და სხვა.

ორი უკანასკნელი წლის განმავლობაში სრულიად გადახალისდა საბჭოთა მწერლების თემატიკა. შეიცვალა ძველი ცრუ წარმოდგენა სოფლის სინამდვილეზე, უკანასკნელად მხატვრულ ნაწარმოებში გაშუქებულია ბელორუსიის სოფელი მხატვრულად და რეალისტურ ფერებში (კრაპივა, ბალავაჩი, ალექსანდროვიჩი).

ბელორუსიის ლიტერატურა ახლა მარტო სოფლის თემატიკით როდი კმაყოფილდება. უკვე შექმნილია საკმაო რიცხვი მხატვრულ ნაწარმოებებისა საწარმოო თემებზე: ალექსანდროვიჩის „Напор“—ხის დამამუშავებელი კომბინატის მასალაზე, ბროვკის „Каландри“ ქალაქის ფაბრიკის მასალაზე. მიკულიჩის „Мошэ“ მაგნიტოგორსკის მასალაზე და მრავალი სხვა.

ბელორუსიის ლიტერატურამ ნაცდემების ორიენტაციას კონტრარეგულუციაზე დაუპირ-
დაპირა ორიენტაცია პროლეტარულ რევოლუციაზე.

ბელორუსიის ლიტერატურის იდეურ-პოლიტიკური დონე საგრძნობლად ამაღლდა.
ჟუკანასკნელ ორი-სამი წლის ღირსშესანიშნავ ნაწარმოებებში დასმულია და სწორადაა გადა-
წყვეტილი ბელორუსიის სინამდვილის ყველაზე მძაფრი პრობლემები.

საგრძნობლად გაფართოვდა ბელორუსიის ლიტერატურის თემატიკა. ქვეყნის ინდუს-
ტრიალიზაციის, სამანქანო-სატრაქტორო სადგურების მუშაობის და თავდაცვითი საკითხების
გარშემო შექმნილია თვალსაჩინო მხატვრული ნაწერები, მაგრამ არსებული მდგომარეობა რა
თქმა უნდა არ არის დამაკმაყოფილებელი. ჯერ კიდევ სოფლის თემატიკაზე დაწერილი ნაწარ-
მოებები გაცილებით სჭარბობს ინდუსტრიალურ თემატიკაზე დაწერილ ნაწარმოებებს. ლიტე-
რატურული სიღვივნი ძველი ოსტატები ჯერ კიდევ საკმაოდ ვერ დაეუფლენ ინდუსტრიალურ
და თავდაცვითი თემატიკას.

საგრძნობლად გაიზარდა დრამატურგია. გასულ წელს გამოცხადებულმა კონკურსმა
საკულისხმო შედეგი გამოიღო. პრემირებულ იქნა: კ რ ა პ ი ვ ა ს „Конец дружбю“, ზ ი ს კ ი ნ-
და ს „Восстание жнецов“, გ ო ლ ო ვ ჰ ი ნ ე რ ი ს „Зеликодушие“.

აღსანიშნავია ამ პიესათა მაღალი იდეური დონე და საკმაოდ მხატვრული ღირებულება.
ცოტა რამ ლიტერატურულ ახალგაზრდობაზეც.

ჟუკანასკნელ წლების განმავლობაში გამოვიდა ახალგაზრდა მწერლების მთელი რიგი
შესანიშნავი წიგნებისა. მათ შორის უსათუოდ უნდა აღინიშნოს მიკულაიჩის „Мошя“,
შინკლერის „Солнце жёлт шпалы“ და „Записки инструктора Томана“, სამუილენ-
კოს „Теория календры“, კულეშოვის „Амонал“ და „Горбун“, პოლონელ პოეტ კავალ-
სკის პოემები და ებრაელ პროზაიკ კაცოვიჩის ნოველების წიგნი.

ახალგაზრდების დამახასიათებელ თვისებად უნდა ჩაითვალოს, რომ ისინი სწრაფად
ითვისებენ და ეუფლებიან აქტუალურ, თემატიკას. დღითიდღე იზრდება მათი ნაწერების იდე-
ური და მხატვრული დონე.

ბელორუსიის ლიტერატურის საერთო წინსვლა: დამახასიათებელია აგრეთვე ნაციონა-
ლურ უმცირესობათა ლიტერატურისათვისაც.

ებრაულ მწერლებში ყურადღებას იქცევენ კულბაკი და დოლგოპლსკი.

პოლონელ მწერალთა შორის კი კავალსკი, რომანოვსკაია, გორავსკი და
კრანსკი.

პოლონურ მწერლების ზრდასთან ერთად ფართოდ იშლება მასიური ლიტმოძრაობა,
რომელიც თავს იყრის გაზეთ „ОРКА“-სა და ბელორუსიის მწერალთა კავშირის პოლონურ
სექციაში.

ლიტერატურის საერთო ზრდასთან შედარებით ნელა იზრდება მხატვრული კრიტიკა.
ამის მიზეზი უმთავრესად იმაშია, რომ ნაციონალისტები, რომლებიც მოკალათებულები იყვნენ
სამეცნიერო აკადემიაში, მთელი ძალდონით ხელს უშლიდნენ ლიტერატურისმცოდნე პროლეტ-
კადრების მომზადებას.

მიუხედავად ამისა, ბელორუსიას მაინც ჰყავს ისეთი კრიტიკოსები, როგორც არიან
ბრონშტეინი, დუნცი, ახალგაზრდებიდან ვოლსკი და კუჩარი. რა თქმა უნდა, ეს
საკმარისი არ არის და ბელორუსიის მწერალთა კავშირის ძალდონე მიმართულია იქითკენ,
რათა გაძლიერებულ და გაფართოებულ იქნეს მხატვრული კრიტიკის ფორმტი.

ბელორუსიის მწერლები საქართველოში

სხედან: (მარჯვნიდან) საქ. მწერალთა კავშირის პ/მგ. მდივანი ამხ. დ. დემეტრაძე, განათლების სახ. კომისარი და მწერ. კავშირის თავმჯ-რე ამხ. ა. თათარიშვილი, ამხ. ამხ. ვოლსკი, სამუილენკო და შ. დადიანი.

დგანან: (მარჯვნიდან) ამხ. ამხ. ა. ჭყონია, მიკულიჩი, კოვალსკი, ტ. ტაბიძე, ხვედროვიჩი.

გლადიშირ კოვალსკი

მეცხე

(რკალიდან—ჩრდილოეთის გზები)

მკერდში გიკრავ, მკერდზე გმაღავ,
თვალს წამწამი დააფარე;
დაიძინე, ჩემო ალლა,
დათვიც ხუჭავს თოვლში თვალებს.

და ამთქნარებს ზამთრის ღამე,
ყინულებში მიდის, სცურავს;
შენ ყურს უგდებ უცხო ამბებს
და უცქერი სიზმრის სურათს.

ჩვენ ალლასთან ღამის ძილმა
ღედის ნანაც მიაყუჩა;
ზეცა ძირს ჰყრის ბამბის ფთილას,
ზეცას კარი აღარ უჩანს.

ჩელუსკინელ გოგოს—ალლას,
კომკავშირის ენახავთ წრეში;
გაიზრდება ეს ცქრიალა,
ღედის მკერდზე დღეს რო ხვნეშის.

დაინგრევა ღამის ბურჯი,
მოედება ზეცას ალი.
იქნებ შავი, იქნებ ლურჯი,
გაიღიმებს ბავშვის თვალი.

ეტყვის ღედას, იწყებს ტიტინს:
—ნუთუ დათვიც დგება დილით?..
როცა მოვა ძია შმიდტი,
სურს მოგლიჯოს მკერდზე ღილი.

როგორც მამის ხელი ნაზი,
ბოლშევიკის ხელი მტკიცე
ბავშვის ხალისს უცებ გაზრდის,
სათამაშოს როცა მისცემს.

მერე ეტყვის შმიდტი მოცდით,
თან უკოცნის ალლას ხელებს:
—ვერას გვაზამს ჩვენ ნორდ-ოსტი,
ჩვენ გავარღვევთ ყინვის ველებს;

ტოროსები თუმც ზღვას ჰქარგავს,
არ გვაშინებს ყინვა ნისლი.
შენ რომ მითხარ, მახსოვს კარგად—
„ვართ ორივე კომუნისტი“.

თარგმანი მიქელ პატარიძისა

მასიურ ლიტერატურული მოქროვის საკითხები

სიმონ წვერავა

გავაქლიეროთ სალიტერატურო წრეების მუშაობა

ლიტერატურული ახალგაზრდობა ორგანიზებულ შეკავშირებას და ხელმძღვანელობას საჭიროებს. ამ შეკავშირების ძირითად ფორმას წარმოადგენს ლიტერატურული შემოქმედებითი წრეები. ლიტერატურული წრე არის ის უჯრედი, რომელიც აერთიანებს მხატვრული ლიტერატურით დაინტერესებულ ახალგაზრდობას, იმ ახალგაზრდობას, რომელსაც სწყურია ლიტერატურული ცოდნის ამოღება, შინაგანი შემოქმედებითი პოტენციის გამომჟღავნება და საკუთარი წვლილის შეტანა საბჭოთა ლიტერატურის განვითარებაში.

ლიტერატურული წრეები ჩამოყალიბებულია: ფაბრიკა-ქარხნებსა, მუშათა კლუბებსა, ბიბლიოთეკებსა და მუშათა განათლების სკოლებთან.

ხელმძღვანელობას დებულების მიხედვით მწერალთა კავშირი და პროფესიონალური ორგანიზაციები უნდა უწევდეს. სინამდვილეში კი, მხოლოდ მწერალთა კავშირი ხელმძღვანელობს, რაც აუცილებელია უნდა მიეწეროს, პროფორგანიზაციების მიერ ლიტერატურული წრეების მუშაობის შეუფასებლობას და სუსტ მუშაობას ამ დარგში.

მწერალთა კავშირის მიერ ახლახან მოწვეულმა ტფილისის ლიტერატურული წრეების შეკრებამ ცხადყო ის უდიდესი ლტოლვა და ენტუზიაზმი მხატვრული ლიტერატურისადმი, რომელსაც ჩვენი მუშა-ახალგაზრდობა იჩენს. გამოირკვა, რომ მწერალთა კავშირმა, წარსულ წელთან შედარებით, ლიტერატურული წრეების მუშაობაში საგრძნობი მიღწევები მოიპოვა. ამავე დროს ისიც გამოირკვა, რომ მთელი რიგი რესპუბლიკური და ძირეული პროფორგანიზაციები არავითარ ყურადღებას არ აქცევენ ლიტერატურული წრეების მუშაობას და მუშა ახალგაზრდობის ლიტერატურულ-მხატვრულ აღზრდისა და მომსახურების საკითხებს.

საკავშირო პროფსაბჭოს და საკავშირო მწერალთა კავშირის დადგენილებით, მასიურ-ლიტერატურული მოძრაობის ორგანიზაციულ მატერიალური ხელმძღვანელობა გადაეცემა, პროფესიონალურ კავშირებს. ამ დადგენილების მიხედვით, მწერალთა კავშირი ლიტერატურულ წრეებს და ლიტერატურულ ახალგაზრდობას იღებურ - მეთოდურ ხელმძღვანელობას უწევს (კონსულტაცია, პროგრამების შედგენა, ხელმძღვანელის გამოყოფა, ბეჭდვა და სხვა), ხოლო პროფორგანიზაციებს ეკისრება ისეთ ორგანიზაციულ ღონისძიებათა განხორციელება,

როგორცაა: წრეების დაკომპლექტება, ბინების გამოყოფა, სამუშაო საათების შერჩევა, ლიტერატურის შექმნა, ხელმძღვანელისათვის ხელფასის მოწესრიგება და წრის წევრთა ყოფა-ცხოვრებითი პირობების გაუმჯობესება.

თუ ამ თვალსაზრისით მივიხედვით ლიტერატურული წრეების ხელმძღვანელობას, დავინახავთ, რომ ზოგიერთი პროფორგანიზაცია თავის დროზე არღებულობს შესაფერ ზომებს მასიურ ლიტერატურული მოძრაობის გაშლისათვის.

აი, ფაქტები: ძირეული პროფორგანიზაციების მიერ ლიტერატურული წრეებისადმი უსულგულო, ბიუროკრატიული დამოკიდებულების შედეგად ჩაიშალა ლიტერატურული წრეების მუშაობა „ნეტებურმაში“, „მაუდის ფაბრიკაში“, დეპოში, აბრეშუმის ფაბრიკაში, მთავრობის სასახლის მშენებლობაზე, პოლიგრაფწარმოების სტამბასა და ტექნიკუმში და სხვ.

მაგალითისათვის მოვიყვანთ „ნეტებურმაში“-ს ქარხნის ყოვლად დაუშვებელ მოქმედებას. ქარხნის მხრიდან, ლიტერატურულ წრეს ბინა არ გამოუნახა, სამუშაო საათები არ გამოუყო, წრის ხელმძღვანელი. მწერალი ი. ტატიშვილი ოცჯერ მაინც მივიდა ქარხანაში მაგრამ იმის გამო, რომ ხელი არ შეუწყვეს ადგილობრივ, მხოლოდ 7-ჯერ ჩაატარა მეცადინეობა.

ნაწილობრივ ასეთივე მდგომარეობა იყო მაუდის ფაბრიკაში (თუმცა სამართლიანობა მოითხოვს აღინიშნოს, რომ ლიტწრეების შეკრებაზე მაუდის ფაბრიკის წარმომადგენელმა დაპირება მისცა მწერალთა კავშირს, რომ ისინი ყოველგვარ პირობებს შეუქმნიან ლიტერატურულ წრეს ნორმალური მუშაობისათვის).

პოლიგრაფტექნიკუმის და სტამბის დირექციამ, ადგილკომთან ერთად, ლიტერატურული წრის ჩამოყალიბება ჩასთვალა მწერალთა კავშირის მიერ მათ შინაურ საქმეებში ჩარევად; ხელმძღვანელს ხელფასის მიცემაზე კატეგორიული უარი უთხრეს. ასეთი ფაქტების მოყვანა ბევრი შეიძლება, მაგრამ ამით დავკმაყოფილდეთ.

მაშინ, როცა ლიტერატურულ-შემოქმედებითი წრეების ხელმძღვანელობის და ლიტერატურული ახალგაზრდობის აღზრდის ცენტრალურ ფიგურას წრის ხელმძღვანელი წარმოადგენს, მისი ხელფასის საკითხის მოუწესრიგებლობა და ზემოთ აღნიშნული პირობების მოუგვარებლობა ყოველთვის გამოიწვევს მუშაობის შეფერხებას.

რასაკვირველია, ეს მდგომარეობა ასე არ დარჩება. ამ საქმეში ჩაერევა საქართველოს პროფსაბჭოს ხელმძღვანელობა და აგრძნობინებს ასეთ ძირეულ პროფმუშაკებს, თუ როგორ უნდა მოეპყრან ახალგაზრდა კადრების აღზრდის საქმეს, მით უმეტეს, რომ ჩვენ მოგვეპოება ჩვენი პარტიის და მსოფლიო მუშათა კლასის ბელადის დიდი სტალინის ბრძნული მითითება კადრების მზრუნველობით აღზრდის შესახებ.

მწერალთა კავშირს ლიტერატურული წრეების ხელმძღვანელობის დარგში, ერთგვარ მიღწევებთან ერთად, საგრძნობი დეფექტებიც ახასიათებს. ყველგან და ყოველთვის როდი ჩანს ლიტერატურულ წრეებზე ოპერატიულ-კონკრეტული ხელმძღვანელობა; ზოგ შემთხვევაში წრის ხელმძღვანელთა ხშირი ცვლა მიზეზია ლიტწრეების ჩაშლისა, რაც უარყოფით გავლენას ახდენს ლიტერატურული

წრეების მუშაობაზე. ხელმძღვანელთა შერჩევა ზოგ შემთხვევაში ყოველმხრივ აწონილ-დაწონილი არ არის. მთელ რიგ ძირითად წარმოებებში ჯერ კიდევ არ არის ჩამოყალიბებული ლიტერატურული წრეები. წრეები, უმთავრესად, კლუბებსა, სკოლებსა და სამკითხველოებთან არსებობს. ამოცანა კი იმაში მდგომარეობს, რომ მასიური ლიტერატურული მოძრაობა გაიშალოს ძირითადად ფაბრიკა-ქარხნებსა, კომმუნისტურებებსა და საბჭოთა მეურნეობებში.

ყველა ამ უარყოფითი მხარის აღმოფხვრა მწერალთა კავშირის მუშაობაში, წარმოადგენს დღევანდელი მუშაობის მთავარ ამოცანას, რაც დაძლეულ უნდა იქნას მწერალთა აქტივის დარაზმვით და ფართო საზოგადოებრივობის მასიურ-ლიტერატურულ მოძრაობაში ჩაბმით.

უნდა აღინიშნოს, რომ მუშაობის კარგ ნიმუშს იძლევა: პლებანოვის სახელობის კლუბი, ვოროშილოვის სახ. კლუბი, ნავთლულის რკინის გზის კლუბი, „ტელასი“-ს კლუბთან არსებული ბიბლიოთეკა, ჯაფარიძის სახ. ბიბლიოთეკა, მუშათა განათლების ათწლედი და სხვა. ამათ შორის განსაკუთრებული მზრუნველობით მუშა-ახალგაზრდობისადმი გამოირჩევა პლებანოვის სახელობის კლუბი.

წრის წევრების მხატვრული პროდუქცია ხშირად იბეჭდება საწარმოების მრავალტირაჟიან გაზეთებში. ზოგჯერ კი ლიტერატურულ ჟურნალებშიაც.

მათ შორის ყურადღებას იქცევენ: ტაბატაძე, ჯვარშიევილი, ნაზარბეკოვი, ჯღარკავა, ქისტაური, ფერაძე, მესხი, ხეველი, რატიშვილი, კოპალეიშვილი და სხვა.

ამჟამად, საზაფხულო მუშაობის გაშლის საფუძველზე და მის პარალელურად, მწერალთა კავშირმა და პროფესიულმა ორგანიზაციებმა ზუსტად უნდა გაითვალისწინონ ყველა ის დეფექტი, რაც ახასიათებდა წარსულ მუშაობას, რათა საზაფხულო მუშაობის დასრულებისას მომზადებული შევხედეთ ახალ მუშაობას.

აქედანვე უნდა იქნას მოწესრიგებული ხელმძღვანელთა შერჩევის საკითხი.

ყველა მაღალ-კვალიფიკაციის კრიტიკოსს და მწერალს როდი შეუძლია ლიტერატურული წრეების ხელმძღვანელობა? ამ აუცილებელ თვისებასთან ერთად, ხელმძღვანელს უნდა ჰქონდეს პედაგოგიურ-აღმზრდელი თხარის და გამოცდილება, რომ მაღალ საფეხურზე დავაყენოთ მუშა-ახალგაზრდობის იდეურ მხატვრული აღზრდის საკითხები.

მწერალთა კავშირის და საქართველოს პროფსაბჭოს მჭიდრო ურთიერთობით, მწერალთა აქტივის და კავშირებში გაერთიანებული პროფესიონალური მასების დარაზმვით სავსებით და მთლიანად აღმოფხვრილ უნდა იქნას ის ჩამორჩენა მასიურ ლიტერატურულ მოძრაობაში, რომელიც ამჟამად არსებობს.

განსაკუთრებით კი უნდა გავამახვილოთ ყურადღება სარაიონო ცენტრებში და საკომუნისტურ სოფელში ლიტერატურული წრეების ქსელის გაშლის საკითხზე. ამ მხრივ ჩვენ განსაკუთრებული ჩამორჩენილობა გვაქვს.

ქრონიკა და ინფორმაცია

ზემოქმედებითი წრა

ქურნალ „ჩვენი თაობასთან“ ჩამოყალიბებულია ახალგაზრდა მწერალთა შემოქმედებითი წრე. წრის მიზანია ასწიოს ახალგაზრდა ავტორთა კვალიფიკაცია. თვეში სამჯერ იმართება საჯარო სხდომები, რომლებზედაც ქურნალის კონსულტანტებისა და კვალიფიციურ მწერალთა თანდასწრებით ახალგაზრდა მწერლები კითხულობენ თავიანთ ნაწერებს. რომელთა გარშემო იმართება ახრთა გაცვლა-გამოცვლა. ეძლევა ავტორებს სათანადო მითითებები და სხვა.

წრის სამუშაო პროგრამაში შედის კლასიკური მემკვიდრეობისა და თანამედროვე მწერლობის შესწავლა. სათანადო მოხსენებებისა და ლაბორატორიულ მუშაობის, საშუალებით.

ჩატარებულ იქნება სპეციალური საუბრები—როგორ მუშაობდნენ ჩვენი კლასიკოსები აგრეთვე მოეწყობა თანამედროვე კვალიფიციურ მწერლებთან შეხვედრები მათი შემოქმედებითი მეთოდის გაცნობის მიზნით.

გორკის კრებული

საქენიერო აკადემიის რუსული ლიტერატურის ინსტიტუტი სცემს დენიკოსსა და ბალუხატის რედაქციით გორკის მეორე კრებულს. კრებულში მოთავსებული იქნება გორკის ჩაკლებად ცნობილი ნაწარმოებები, რომლებიც დაწერილია მწერლის მიერ 90-იან წლების დასაწყისში, რამდენიმე საგაზეთო წერილი, უდიდესი მიწერმოწერა: წერილები ჩეხოვთან, ა. კონთან, აიზმანთან; ფ. ბატიუშკოვის, პ. იაკუბოვიჩის და ი. ბუნინის წერილები გორკისთან.

კრებულში გამოყოფილია ცალკე განყოფილება, რომელშიაც მოთავსებულია სახელმწიფო საარქივო დაწესებულებაში არსებული გორკის ყველა მხატვრულ ნაწარმოებთან ხელთნაწერების აღწერა.

ყოველ გამოქვეყნებულ მასალას თან ახლავს სტატია ან ვრცელი კომენტარია: კრებული გამოვა 50 ნაბეჭდ ფურცელზე.

უცხოელ ავტორთა რჩეული ნაწარმები

რუსეთის სახელმწიფო ლიტგამომცემლობამ გამოსცა კლერმანის რჩეული ნაწარმების II ტომი.

ამ მოკლე ხანში გამოვა ტომას მანის მეხუთე ტომი, რომელშიაც მოთავსებულია „ჯადოსნური მთის“ მეორე ნაწილი. მზადდება გამოსაცემად პირველი ტომი („ბუდენბროკები“).

ანდრე ჟიდის რჩეულ ნაწარმების პირველ ტომში მოთავსებული იქნება: „ანდრე ვალტერის ლექსები“, „კუდათ მიჯაჭვული პრომეთე“, „იმორალისტი“, „4 ტრაქტატი“, „იზაბელა“, „საულ“ და 5 კრიტიკული წერტილი. ამ გამოცემის წინასიტყვაობაში ავტორი შემდეგ სიტყვებით მიმართავს საბჭოთა მკითხველს:

„ჩვენ აქ მოჩვენებებთან გვიხდება ბრძოლა, რომელთაგანაც თქვენ განთავისუფლებულნი ხართ... თქვენ შეგიძლიათ წარმოიდგინოთ რა არის ჩვენთვის საბჭოთა კავშირი? ჩვენი ოცნების აღსრულება... საბჭოთა კავშირის ახალგაზრდა ადამიანებო, იყავით მედგრად! თქვენის მეოხებით ჩვენი იმედები გამაგრდეს“.

გამოიცემა აგრეთვე სტეფან ცვეიგის რჩეულ ნოველების კრებული, კრებული ილუსტრირებული იქნება კრაფინკოს მიერ.

დასავლეთის თანამედროვე ლიტერატურა

რუსეთის სახელმწიფო ლიტგამომცემლობა სცემს ინგლისელ მწერლის რ. შერიფის პიესას „გზის დასასრული“ (თარგმანი მეტალიკოვის). აღნიშნული პიესა მოკლე ხანში დადგმულ იქნა ფეროპის მრავალ თეატრში და ყველგან უდიდესი გამოხმაურება ჰპოვა. პიესა აგებულია იმპერიალისტურ ომის მასალაზე. ამ პიესის მიხედვით გაკეთებულია კინოფილმი და დაწერილია რომანი, რომელიც არ ჩამოუვარდება რემარკის ცნობილ წიგნს „დასავლეთის ფრონტზე ყველაფერი უცვლელია“.

ამ მოკლე ხანში გამოვა ორ ტომად მარტინ ანდერსენ ნესკეს რომანი „დამპყრობი—პელღე“.

გამოცემული იქნება ოსკარ შარია გრაფის რომანი „საშინელი საჯარო ვაჭრობა“. სიუჟეტი აღებულია ჩვენი საუკუნის 20-იან წლების ბავარიის სოფლის ცხოვრებიდან. რომანი აკვირებს სოფლის გალატაკებს.

ქ რ ნ კ უ რ ს ი

რუსეთის ლიტგამომცემლობამ გამოაცხადა რესპუბლიკათა ლიტერატურის მხატვრული პროზის საუკეთესო თარგმანზე.

კონკურსის მიზანია სსრკ ხალხთა მხატვრულ პროზის საუკეთესო მთარგმნელთა შერჩევა და მათი გამომცემლობასთან დამაგრება ხელშეკრულებათა საფუძველზე.

კონკურსში მონაწილეობის მსურველები ადგენენ გამომცემლობაში თარგმანთა ნიმუშებს. ბიურო შედგენილია ნაციონალურ რესპუბლიკების მწერალთა კავშირის წარმომადგენლებისა და რუსეთის სახელმწიფო გამომცემლობის წარმომადგენელთაგან.

საუკეთესო ნიმუშებისათვის გაცემულ იქნება პრემიები: ერთი 3.000 მანეთიანი, ორი 2.000 მანეთიანი, ხუთი 1000 მანეთიანი და ექვსი 500 მანეთიანი.

რომენ როლანის ლიურები

გასულ წელს ლენინის საკავშირო ბიბლიოთეკამ რომენ როლანიდან მიიღო ომისა და რევოლუციის წლების ლიურების ასლები.

ამას წინედ მწერალმა შეატყობინა ბიბლიოთეკის ხელმძღვანელობას, რომ მათ სახელზე კიდევ გადმოგზავნილია ხელთნაწერების რამოდენიმე რვეული.

ბიბლიოთეკის მიერ რომენ როლანისაგან მიღებული მასალები, მწერლის სურვილის მიხედვით, ათი წლის განმავლობაში დაბეჭდილი იქნება შენახული, ამ ვადის გასვლის შემდეგ ბიბლიოთეკას უფლება ექნება მკვლევარებს მისცეს „ლიურები“-ს შესწავლის საშუალება.

რომენ როლანის წიხნები

1930 წელს გამოცემლობა „Время“-მ პირველად სსრკ-ში დაიწყო რომენ როლანის თხზულებათა სრული კრებულის გამოცემა. განზრახვა ჰქონდათ გამოცემულიყო 15 ტომი. ოთხი წლის განმავლობაში (1930—34 წ.) გამოვიდა „უან კრისტოფი“, „კოლა ბრენიონი“, „ლილიული“, „პიერი და ლიუსი“, „კლერამბო“ და სხვა. სულ დაბეჭდილ იქნა 15 ტომი. აღნიშნულ კრებულებში ვერ მოთავსდა როლანის თხზულებები.

რუსეთის სახ. გამომცემლობამ განაგრძო როლანის თხზულებათა გამოცემა. მისი მარკით უკვე გამოვიდა ოთხი ტომი (9, 16, 17 და 18) წელს კიდევ გამოვა ორი უკანასკნელ ტომი და ამით დასრულდება როლანის თხზულებათა სრული კრებულის გამოცემა.

„პოეტის ბიბლიოთეკის“ მცირე ხეობა

ლენინგრადის გამომცემლობა „საბჭოთა მწერალი“ აწარმოებს მუშაობას „პოეტის ბიბლიოთეკის“ მცირე სერიის გამოსაცემად („პოეტის ბიბლიოთეკა“ დაარსებულია მ. გორკის ინიციატივით). მცირე სერიაში შევა 70 წიგნი, რომლებშიაც წარმოდგენილი იქნება მხოლოდ რუსული პოეზია.

ეს სერია გამოდის ახალგაზრდა პოეტებისათვის სწავლების მიზნით. წიგნები გამოცემულ იქნება 2 დღის განმავლობაში ქრონოლოგიის წესის დაცვით. წელს გამოვა 8 წიგნი. პირველი ორი ტომი მიძღვნილი იქნება რუსული ფოლკლორისადმი. თვითველი წიგნის ტირაჟი 20.000.

რ. როლანი და მუსიკა

უდიდესი მწერალი, ფილოსოფოსი, პოეტი და ჰუმანისტი როლანი ითვლება ამავე დროს დასავლეთ ევროპის ერთერთ უდიდეს მუსიკის მცოდნეთ. მთელი წლოების განმავლობაში იგი დაუღალავად მუშაობს მუსიკის ისტორიის რომელიმე ეპოქის ან და ცალკეულ მუსიკოსის გაშუქებისათვის. ამიტომ იგი ითვლება მუსიკის ერთერთ ძირითად ისტორიკოსად. რომენ როლანისათვის მუსიკალურ მოვლენების ანალიზი ისეთსავე აუცილებლობას წარმოადგენენ, როგორც ლიტერატურული შემოქმედება.

როლანის სამუსიკომცოდნეო მუშაობის ცენტრშია უდიდესი მუსიკოსი ბეთხოვენი. როლანის ნაწერები ბეთხოვენის შესახებ—ყველაზე უფრო ძლიერი და დამაჯერებელია იმ ნაწერთა შორის, რაც კი საერთოდ დაწერილა ამ მუსიკალურ გენიოსის გარშემო.

როლანმა, საბჭოთა კავშირში ყოფნის დროს უდიდესი ყურადღება მიაქცია საბჭოთა მუსიკალურ შემოქმედებას. მან მოისმინა და იგი გაეცნო საბჭოთა მუსიკის ღირსშესანიშნავ ნიმუშებს.

შ ე ც დ ო მ ე ბ ი ს გ ა ს წ ო რ ე ბ ა

დაბეჭდილია

6 გვ. შამილ, შამილ ამომტყდარი
მთიდან (პირველი სტრიქონი)

27 გვ. მ. ორბელი

„ „ ოქროს თვალებით (პირველი
სტრიქონი)

უნდა იყოს

შამილ ცეცხლად ამომტყდარი მთიდან

ვ. ორბელი

ოქროს თვალივით

რედაქტორი—ლავით ღიშეტიანი

პ/მ. მღვიანი—ნიკოლოზ ჩაჩავაძე

3060 2 806.

R 553 / 2
1935 / 2